

Krása spasí svet

Pavol Strauss: Krása je stupeň múdrosti. Múdrost' nie je odnož krásy. V ich priesečníku býva pravda.

Krása je stimulujúci faktor pre každého v živote. Krása je prvý stupienok k dobru. Slová nepominú, malby sú mílnikmi i na ceste poznávania a hudba je stimulujúci faktor vnútra človeka. Takže tento umelecký trias lemuje každú vnímavějšíu dušu.

Ale krása tu musí byť a zaväziť. Bez krásy niet života, ozajstného života. A na druhej strane niet života bez súladu. Niet takého života, v ktorom by ho aspoň dakedy nebolo.

Miera pochopeného množstva krásy je len výrazom našej vnímavosti pre ňu alebo, lepšie povedané, stupňom našej vnútornej bohatosti. Sme v dračej tleme krivých horných zubov. A slzavé údolie je aj údolím súladu – a krásy. Často, pravda, túto krásu treba vylúštiť, ba vylúpiť. Akoby sme ešte po raji, zahalenom hmlou hriešnosti a porušenosti, stratili možnosť ponímania tuzemskej krásy; a to je podmienkou námahy, úsilia.

Lež kto neprestane klopať na dvere záhad, tomu sa občas ukážu nevidané novoty. Krása rozhrňa tónistú oponu srdc a zočíme zmenenú krajinu súcna.

Áno, kňaz rozhrňa tónistú oponu srdc a objavuje zmenenú krajinu v zrkadle duše. A to je krása. A krása je i všetok nepokoj v nás, ktorý cieľi vždy nad dosiahnuté. A všetku krásu hádam vsúva do ružovkastej chmáry, ktorá visí ako kyprá myšlienka nad horizontom Večnosti, a v nás ľuďoch je vari len kolmý vzdor anjelov dobra.

A najmä pre toto sa jej treba veľmi priblížiť. Mnohí prichádzajú od dobra aj ku krásy, ale dá sa prísť aj od krásy k dobru. Krása je kus odrazu Božieho a často len omrvinka Božej dokonalosti. Ale je dokonalosťou, dokonalejšou než nedokonalosť, i keď je len zlomkovitá v porovnaní s absolútnou dokonalosťou. Vždy a vo všetkom ide o to, aby sme zladili oboje.

Veď to najkrajšie na človeku je roztúžená vidina nedosiahnuteľného. Lebo to, čo nás prerastá, čo nemožno dosiahnuť, je na nás to najcennejšie. I na ruži je najvzácnejšia tajomná záhada jej bytia, a jej krása a vôňa sú len do doprovodné znaky.

Michalina Tenace: Fascinujúcou je myšlienka, že zmierenie (medzi národmi aj medzi osobami, a tiež vo vnútri osoby samotnej) prebieha na ceste krásy, zmyslupnej harmónie, v priezračnosti, ktorá umožňuje vidieť jedného v druhom, v pretváraní jedného, ktorý súhlasí stať sa druhým.

Jozef Porubčan: ...Nutne si musíme upresniť a dokresliť pojem vlastnej osobnosti – ako človeka, ktorý prijíma všetky hodnoty zeme, aby ich svojou láskou stvárnouval do novej krásy a dával všetko tak, ako dávajú stromy svoje plody.

Pavol Strauss: „Vlast' duší.“ – Pôvodne som chcel napísať stať s nadpisom: „Stávajú sa ľudia lepšími, keď bývajú v záhradách?“

V tejto problematike sa vlastne skrýva vzťah dobra a krásna. Už sv. Bonaventura a sv. František z Assisi videli v krásach prírody dary Ducha Svätého. No aj každému cítiacemu a vnímavému človeku, počnúc svätcom a umelcom, až po ostatný druh mravne zvrhého alebo zločinca, sa zastaví dych alebo aspoň ustrnie pred majestátnom prírodnej krásy či pred umeleckým dielom. V tom teda vidíme kladný účinok prírody a krásy človeka. Krása prírodná a umelecká majú teda veľký sociálny význam. Lebo už zastavenie zlého človeka alebo činiaceho zlo a zaoberanie sa – aspoň na chvíľu niečím iným než prípravou alebo vykonávaním diela zloby je prvým stupňom odklonu od neho.

Jednota je základom krásy. Krása pomáha človeku k jednote. Rozklad je smrť. A preto je človeku imanentný rozlet po krásy ako ceste k jednote života. Umenie je riečnym korytom, ktorým sa uberá táto túžba. Aj umenie vyrastá z doby a z človeka doby, a tak je jej jasným zrkadlom. Jednou z obrán prírody proti chorobe je nevedomosť o chorobe alebo o jej vážnosti. Aj lekár podlieha tomuto úkazu. A tak vidíme, že i umenie redukovaného človeka je nebadane jeho verným odliatkom.

Marek O. Vácha: „...ano, keď budeme brát text encykliky („Laudato si'“) vážne, tak jako se mnozí zpovídají z různých záležitostí spojených se sexuální morálkou a nařízením vypointovanými encyklikou *Humanae vitae*, přichází, doufejme, doba, kdy se my katolíci křesťané přihlásíme k odpovědnosti za náš vesmírný chrám a začneme věc brát vážně až do té míry, že se začneme zpovídat jak z nešetrnosti k přírodě, plýtvání energiemi nebo lehkomyšlného nakládání s odpady, tak i z toho, že jsme dostatečně nekontemplovali polní lilie nebo ptáky na nebi. Ježíš Kristus nám to v Horském kázání připomíná imperativně.“ (Tvář v tvář Zemi) (pokračovanie s.20)

Verní zостаň/e/me

Moji Milí,
je august 2019,
uplynul už takmer
rok od písania
môjho predchádzajúceho editori-

álu k Listy PS 32. Pokúsim sa teraz aspoň v krátkosti pripomenúť uplynulé „straussovské“ udalosti. Kým sa dostanem k spomínaní, či aspoň k vymenovaniu udalostí, musím uviesť to podstatné. V tomto roku si pripomíname dátum 3.6.1994, 25 rokov od úmrtia Pavla Straussa. Tomuto jubileu sa tu osobitne venujeme. Prijemne nás potešilo, že si naň spomenuli i filatelisti v Močenku, konkrétne Jozef Kútny a s naším prispením vydali sériu jubilejných korešpondenčných lístkov. Pán Kútny nám i prispel svojou spomienkou na stretnutie s osobnosťou Pavla Straussa, ktorú tu uverejňujeme.

Ako každoročne aj koncom októbra minulého roka sa uskutočnilo Valné zhromaždenie nášho Spolku. Hoci býva vždy radostným stretnutím priateľov, atmosféra bola čímsi výnimočná. Isto to bolo aj pripomenutím si nášho 15. výročia činnosti, no najviac zarezonovalo uvedenie našich dvoch publikácií. Za všetko hovoria recenzie Zuzany Vargovej, Mariána Kamenčíka i Lubomíra Hlada, ktoré tu prinášame.

Teraz aspoň stručne spomeniem chronologicky udalosti posledných dvadsiatich mesiacov.

- 23.10.2018 sa uskutočnila v Univerzitnom pastoračnom centre Pavla Straussa na UKF v Nitre večerná svätá omša, kde Otec Peter Fogaš ako hosť v kázni predstavil dielo Pavla Straussa.
- 25.10.2018 sme s Tiborom Žilkom a Jánom Gallikom navštívili na Biskupskom úrade v Nitre Otca Biskupa Viliama Judáka. Boli sme mu predstaviť a odovzdať dve vydané publikácie: Pavol Strauss, prorok novej evanjelizácie, a Náčrt biografie Pavla Straussa.
- 27.10.2018 výročné Valné zhromaždenie nášho Spolku v Liptovskom Mikuláši.
- 6.1.2019 udeľuje primátor mesta Liptovský Mikuláš Ján Blcháč nášmu Spolku Verejné uznanie a osobitne aj Pamätnú plaketu mesta Liptovský Mikuláš za aktívnu kultúrnu a spoločenskú činnosť v meste Liptovský Mikuláš.
- 27.3.2019 Mestské Múzeum Janka Kráľa v priestoroch, v ktorých žila rodina Straussovcov (kde sa i stretáva náš Spolok), zriadilo Historickú knižnicu. Knižnica obsahuje zbierky

kníh viacerých s Liptovom spojených kultúrnych dejateľov, spisovateľov, básnikov. Konkrétne je tam okolo 1400 kníh, ktoré rodina Straussovcov už dávnejšie venovala rodisku Pavla Straussa.

- 3.6.2019 Fakultná nemocnica s poliklinikou v Skalici pri príležitosti 25. výročia úmrtia Pavla Straussa mu vo foyer nemocnice odhalila pamätnú tabuľu.

Pamätná tabuľa
v Skalici

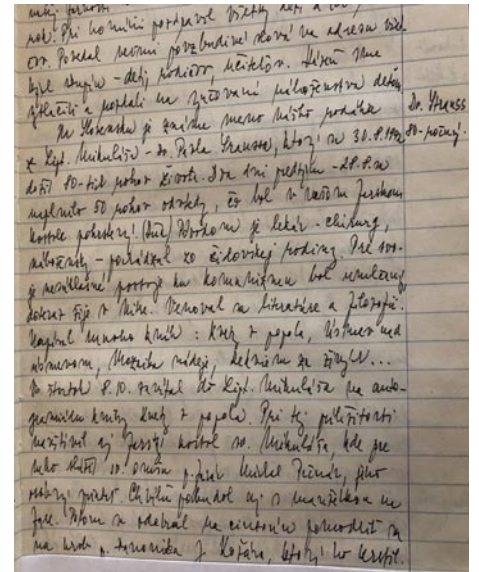
Okrem uvedených udalostí, na ktorých sa členovia nášho Spolku zúčastňujú, sa deje i mnoho pracovno-priateľských stretnutí, telefonátov, mailov našich členov.

Ďakujem Julovi Rybákovi za neutíčajúci pracovný elán, múdru usilovnosť, prípravu tohto čísla a prajem mu skoré uzdravenie.

S úctou Váš

Jozef Šišila

Prepis záznamu dekana Antona Tyrola z októbra 1992 vo farskej kronike:

„Na Slovensku je známe meno nášho roďáka z Liptovského Mikuláša - Dr. Pavla Straussa, ktorý sa 30. 8. 1992 dožil 80-tich rokov života. Dva dni predtým 28. 8. sa naplnilo 50 rokov odvtedy, čo bol v našom farskom kostole pokrstný. Pôvodom je lekár chirurg, nábožensky pochádzal zo židovskej rodiny. Pre svoje nesúhlasné postoje ku komunizmu bol umlčaný. Doteraz žije v Nitre. Venoval sa literatúre a filozofii. Napísal mnoho kníh: Kvety z popola, Úsmev nad úsmevom, Mozaika nádeje, Requiem za živých... Vo štvrtok 8. 10. 1992 zavítal do Liptovského Mikuláša na autogramiádu knihy Kvety z popola. Pri tejto príležitosti navštívil aj farský kostol sv. Mikuláša, kde pre neho slúžil sv. omšu p. farár Michal Pečnár, jeho osobný priateľ. Chvíľu pobudol aj s manželkou na fare. Potom sa odobral na cintorín pomodliť sa na hrob p. kanonika J. Kozára, ktorý ho krstil.“

• Julo Rybák a Jozef Šišila počas prípravy Listov PS 33-34 v Gelnici, júl 2019

Valné zhromaždenie Spolku priateľov Pavla Straussa Liptovský Mikuláš, 27. 10. 2018

Martin Jančuška

Reč pri 15. výročí založenia Spolku.
V Lipt. Mikuláši 27.okt.2018.

Vážený pán biskup, vážení koncelebranti,
Milé sestry a bratia.

Rok 2018 je pre nás Priateľov spolku Dr. Pavla Straussa jubilejným rokom, lebo pred 15. rokmi sme tu v Liptovskom Mikuláši (ešte

stále nie Svätom Liptovskom Mikuláši) založili náš spolok.

Zamýšľal som sa nad tým, aký odkaz by Dr. Pavol Strauss zanechal nám v tejto dobe v roku 2018.

Ponorený do jeho diela, ktoré postupne študujem a lúskam, mi jedného večera v Andau prišlo na um: „*Hľadajte Božie kráľovstvo, a ostatné sa vám pridá*“.

Zamyslel som sa hlbšie nad týmito slovami a - prepáčte mi trúfalosť - myslím, že je to odpoveď na problémy našej doby, na naše bóle, ktoré nám spôsobuje celý pomätený a pomýlený svet okolo nás.

Kde hľadať toto Božie kráľovstvo, o ktorom hovorí Ježiš na hore blahoslavenstiev. - Prekvapujúco Sv. Lukáš (17,22) hovorí - *Kráľovstvo Božie je vo vás*.

Kráľovstvo Božie bolo v nás zasiate, len ho máme objaviť a nájsť. Cestu k nemu nám ukazuje Ježiš. Psychológ Joseph Covey napísal knihu „*Najdôležitejšie najskôr*“. To, čo je najdôležitejšie pre nás teraz, dnes, tomu sa máme venovať zo všetkého najskôr, napriek krutosti a zdanlivej beznádejnosti doby, ktorú tak výstižne predpovedal už Pavol Strauss pred vyše 70 rokmi, že raz príde.

Kráľovstvo Božie máme hľadať nie mimo nás, ale v nás. Inými slovami - celý tento svet, ktorý je už dnes v moci zlého, sa nám našimi ľudskými snaženiami ani prostriedkami nepodarí ovládnuť ani zmeniť na dobré, na to sú naše ľudské možnosti slabé, ale môžeme ho premôcť zmenením seba samého.

Najdôležitejšie najskôr. Hľadajme Božie kráľovstvo.

Jubilejné výročie

27. október 2018 zostane v histórii Spolku Pavla Straussa pamätný hlavne tým, že k tomuto dátumu vyšli dva zväzky z plánovanej edičnej série venovanej životu a odkazu Pavla Straussa:

1. Predovšetkým je to publikácia *Pavol Strauss prorok novej evanjelizácie* (editori Tibor Žilka a Ján Gallik) - a 2. „*Náčrt biografie Pavla Straussa*“ z pera Martina Kolejáka, o ktorom budeme hovoriť v tomto čísle ešte na inom mieste.

Mimoriadnu pozornosť (ako unikum!) si zasluhuje spomínaná publikácia Tibora Žilku a Jána Gallika; je to súbor z výberu doteraz vôbec o Pavlovi Straussovi publikovaných textov, hlavne z Listov PS, ale aj z iných prameňov. Editorom sa podarilo pozbierať a starostlivo spracovať texty - vyznania okolo 70-ky autorov (!!!), ktorým bolo dané postreť sa v živote s osobnosťou alebo aspoň s dielom Pavla Straussa, tohto - ako sa vyjadril o ňom Milan Rúfus - „*Človeka, ktorý sa Bohu vydaril*“.

Z troch posudzovateľov publikácie si odcitujeme aspoň úryvok z hodnotenia jedného z nich - Mariána Kamenčíka: „*Publikácia prináša veľmi cenný pohľad súčasníkov, pamätníkov, príbuzných, kolegov, priateľov a odborníkov na život a dielo Pavla Straussa, ktorého pôsobenie prostred slovenskej spoločnosti možno považovať za významný kultúrny čin. Jeho osobnosť dokázala synergicky prepojiť rôzne oblasti, pričom vždy pramenia z kresťanstva. Pavol Strauss sa v očiach autorov textov stáva osobnosťou komplexnou, hodnou poznávania, nasledovania i inšpirácie. Tematická, žánrová, štylistická i pamäťová rozmanitosť príspevkov veľmi názorne a pružne ilustruje zákruty Straussovho života, no utvrdzuje nás aj v tom, že napriek ním zostal vo svojom presvedčení a viere pevný. Kniha je pôsobivá aj z čitateľského hľadiska, kde si na základe vyššie povedaného nájdeme svoje texty odborníci i širšia laická verejnosť i všetci tí, ktorí majú záujem spoznať významné osobnosti slovenských kultúrnych dejín. Verím, že publikovanie tejto knihy bude významným kultúrnym počínom a bude pozitívne a podnetne rezonovať v slovenskej spoločnosti...*“

Na mimoriadnu váhu tohto edičného činu nás upozornil v svojom úvode Ján Gallik slovami: „...Hovorí sa, že neznalosť zákona neospravedlňuje. Rovnako by sme mohli tvrdiť, že neznalosť o takom fenoméne, doslova integrálnej osobnosti akou bol Pavol Strauss neospravedlňuje,

ba priam je trestuhodné nechať jeho odkaz ležať zapadnutý prachom. Veríme, že Pavla Straussa nestihne osud mnohých prorokov pred ním a spoločnosť si k nemu a jeho tvorbe nájde cestu. Veď ako sám napísal: „*Každý človek, ale i každý národ žije z nezabúdania*.“

Keď na odkaz proroka zabudneme sami, pripomenie nám to - keď sa naplní čas - život. Kardinál Sarah - a nie je pritom z najpovolanejších sám - o stave dnešnej Európy konštatuje, že „*dobre maskovaná ateistická erózia... už so sebou odniesla prakticky celú západnú Európu*“ (Boh alebo nič, s. 257).

A slovenský prorocký duch Pavol Strauss už pred siedmimi desaťročiami napísal: „*Neudržateľná anarchia hospodárska, medzinárodná falš politická a diplomatická, vykorisťovateľská bezcitnosť sociálna, znásilňovanie národov a názorov došli, dochádzajú a dôjdu svojho zaslúženého konca*.“ - „*Kresťanstvo poslali do výslužby. A nepôjde to ináč, ako to s ním znovu skúsiť*.“

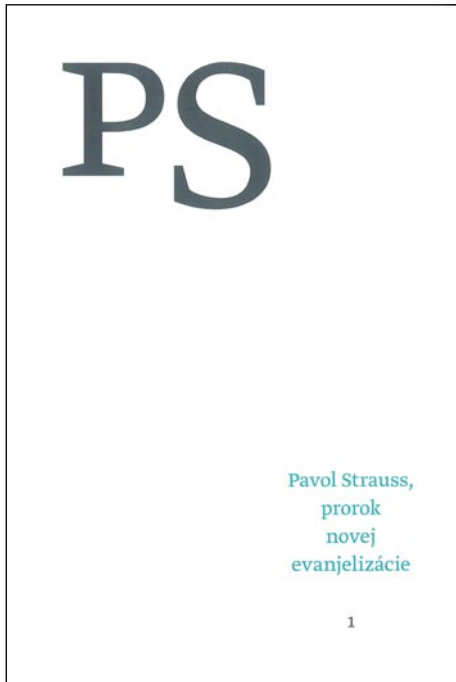
Zároveň nás táto prítomná sympatická knižička presvedča (a možno je v tom jej najväčší prínos), že sme v Straussovi mali (a stále máme) a darovali svetu „*svätca modernej doby*“, ako nás v tom utvrdzuje kardinál Sarah, keď napísal: „*V západnej civilizácii, kde kresťanstvo a kresťanská kultúra nezadržateľne upadajú, môžeme pozorovať, ako žijú a rozvíjajú sa nádherné kvety viery, aj keď na prvý pohľad nie sú viditeľné. Opravdivá jar Cirkvi sa totiž hlási prostredníctvom svätcov. Dôkazom toho sú také svetlé postavy ako Ján Pavol II., Matka Terézia a všetci svätci modernej doby*.“

Stačí, aby sme sa pozorne začítali a zahlbili do vyznaní, ktoré prináša táto publikácia - a netreba veľkej fantázie, aby sme si postavy týchto obdivovateľov a vyznávačov odkazu Pavla Straussa predstavili ako kľačia v mikulášskom chráme, kde bol P. Strauss pokrstený - a ako sa vrúcne modlia modlitbu Jozefa Tótha za vyzdvihnutie Pavla Straussa na oltár:

„*Všemohúci Bože, povolaj medzi svojich vyvolených svätých aj Tvojho služobníka MUDr. Pavla Straussa, syna Starého zákona, ktorý pod vplyvom Svätého Ducha spojil v sebe Starý i Nový zákon, ľud Boží i prorokov so slúbeným Mesiášom - Ježišom Kristom, a to svojím osobným životom i inšpirovaným fenomenálnym literárnym dielom, ktoré je syntézou právd, vedy, rozumu a viery! Je to syntéza neba i zeme a v literárnom i všelúdskom svete nemá obdobu. Táto syntéza jeho diela a života v plnosti pravdy, dobra i krásy nemá v literárnom svete konkurenciu. Vypočuj, Pane, naše i jeho prosby, aby sa stal prorokom zjednotenia Starého i Nového zákona v tomto rozvrátenom a od Boha i od seba vzdialenom svete. Amen.*

(J. R.)

Významné publikácie k 15. výročiu Spolku Pavla Straussa

doc. PhDr. Zuzana Vargová, PhD.

Predložený rukopis možno vnímať nielen ako odkrývanie duchovného dedičstva, ktoré nám zanechal Pavol Strauss, ale aj ako publikáciu, ktorá skrz svedectiev o výnimočnej osobnosti otvára najsubtílnejšie „záhyby“ ľudského bytia, oživuje našu lásku k múdrosti, ale dáva tušiť existenciu niečoho Vyššieho, prítomného v človeku i vo svete. Umenie usutočňované v tomto duchu, v duchu kresťanského humanizmu, povznáša, pretože jeho zázemím je viac ako kdekoľvek inde ideál pravdy, dobra a krásy. (...)

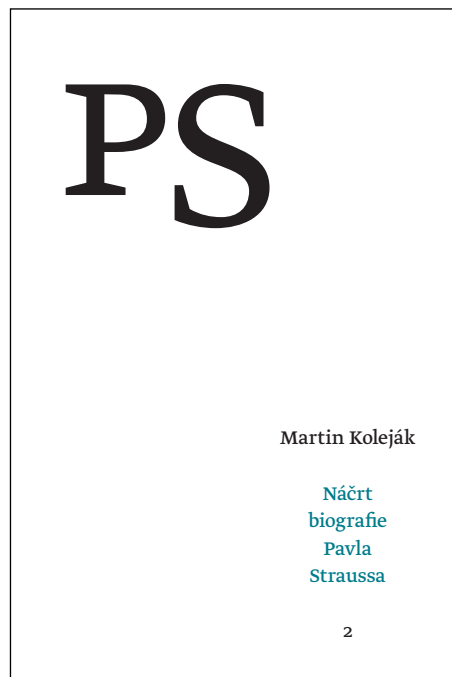
PhDr. Marián Kamenčík, PhD.

Publikácia prináša veľmi cenný pohľad súčasníkov, pamätníkov, príbuzných, kolegov, priateľov a odborníkov na život a dielo Pavla Straussa, ktorého pôsobenie v prostredí slovenskej spoločnosti možno považovať za významný kultúrny čin. Jeho osobnosť dokázala synergicky prepojiť rôzne oblasti, pričom vždy pramenia z kresťanstva. Pavol Strauss sa v očiach autorov textov stáva osobnosťou komplexnou, hodnou poznávania, nasledovania i inšpirácie. Tematická, žánrová, stylistická i pamäťová rozmanitosť príspevkov veľmi názorne a pružne ilustruje zákruty Straussovho života, no utvrdzuje nás aj v tom, že napriek ním zostal vo svojom presvedčení a viere pevný. Kniha je pôsobivá aj z čitateľského hľadiska, kde si na základe vyššie povedaného nájdu svoje texty odborníci i širšia laická verejnosť i všetci tí, ktorí majú záujem spoznávať významné osobnosti slovenských kultúrnych dejín. Verím, že publikovanie

tejto knihy bude význačným kultúrnym počínom a bude pozitívne a podnetne rezonovať v slovenskej spoločnosti. (...)

doc. ThDr. Ľubomír Hlad, PhD.

Predložený výber svedectiev a úvah umožňuje čitateľovi prejsť od povrchného pohľadu na osobu a dielo Pavla Straussa k zaostreniu. Všetci potrebujeme straussovskú zvedavosť, čo značí mať „nové oči, aby mohli nazrieť do plných hrncov skutočností“, mať „hlboké uši, aby mohli načúvať pri nevyčerpatelných akumulátoroch sýteho mlčania“, mať „svieže prsty, aby nimi načierali do sväteničky Božích možností“ (Modlitba za zvedavých ľudí). Svedectvá rôznych osobností umožňujú uvažovať, modliť sa a duchovne rozlišovať, aby sme spoznali, ktoré zákutie pestrého kraja jeho života skrýva poklad, rozlíšiť, ktorý z mnohých životných príbehov napísaných Pavlom Straussom je hlavný a ktorý podružný, ktorý je Bohom inšpirovaný a trvalo inšpiratívny pre našu dobu i ľudí po nás v Cirkvi partikulárnej i univerzálnej. Ide teda o rozlíšenie kým je Pavol Strauss... Kto je teda Pavol Strauss v spoločenstve svätých? Ktorá jeho črta je prorockou, ktorá má svietiť a byť vnútorným svetlom novej evanjelizácie? Aký by mohol byť titul jeho možného blahorečenia? Ktorý z príbehov jeho života je tak silný, že veriaci ľud aktivujúci charizmu sensus fi delium spontánne vysloví kultové Bohu vďaka za tento život? Verím, že úprimné hľadanie spojené s prostotou a čistotou nás privedie ku svetlu. (...)

Z poďakovania banskobystrického biskupstva editorovi Tiborovi Žilkovi, 27. dec. 2018

Vážený pán profesor, srdečne Vás pozdravujem. – Ďakujem Vám za milé vianočné pranie, ako aj za publikáciu PS - Pavol Strauss, prorok novej evanjelizácie. Prináša zaujímavé a cenné informácie a svedectvá, jasnejší pohľad na život a dielo Pavla Straussa. Jeho silný životný príbeh a osobné svedectvo života je povzbudením a motiváciou pre mnohých ľudí dnešnej doby...

**Mons. Marián Chovanec,
banskobystrický biskup**

Viliam Turčány Svätci

*„Svet má už jedného mi-li-ar-dá-ra –
v Číne! A Indiii nechýba veľa!“
„Kolko míl – tam, kde pláš, polárna
žiara,
je v noci jedného obyvateľa!“*

*Kto sa tu číslami nadarmo kaše!
Kolko kto zo sveta pokrýva dielov?
A čo ak malinké Slovensko naše
v nebi má najviac obyvateľov?*

*Bez nich by nebolo večitou ríšou,
ktorú ded z pradeda, z otca syn dedí!
Bez tých hviezd na nebi, bez tovarišov,
bolo by prežilo stáročne biedy?*

*Pod tými hviezdami azda nás vyštvrú
z otčiny silní a násilní muži?
A tak sa utiekam ku Tovarišstvu,
ktoré sa s Cyrilom, s Metodom druží.*

*A tak sa utiekam ku všetkým svätým,
k Matke, čo Matkou je Božiemu Slovu,
k Matke, čo bude zas, ako vždy predtým,
v národe rodiť nám Krista vždy znovu.*

*A tak si rozjímam nad rodostromom,
nad starým zákonom vlastného rodu –
o gréckych bratoch, čo hlasovým hromom
vzbudili k životu tatranskú pôdu.*

*Aj o dňoch presmutných, ktoré ju zasa
túžili uspať až navždy! A predsa
nám ten hlas, hromový, Pravdu vždy
hlása,
s Matkou zas – rodiť nám za svätcom
svätca.*

Lubomír Raši (*1953, hudobník)

Tak ako v jeho živote (Pavla Straussa – pozn.), aj tu sa mimoriadne bytostne prelínajú veľké línie židovskej a kresťanskej kultúry. V tomto svete sa mohol úplne ponoriť do myšlienkového odkazu a stať sa vykladačom ich posolstva (Listy PS 3, 2006, s. 2).

Všetko, čo nás osloví, presvedčí, upúta, stáva sa osobným, stáva sa súčasťou nás samých. Dotyky a prieniky Božej lásky a múdrosti v našom živote sa objavujú ako nepoznaná príčina, akoby prichádzali znenazdania, ale vždy v pravú chvíľu. Aj môj prvý dotyk s Pavlom Straussom bol tiež neplánovaný. Ako rodený Liptovskomikulášan som poznal osobne veľa veľkých duchov, viažucich sa na Liptov a Liptovský Mikuláš. Mal som možnosť bližšie spoznať Ladislava Hanusa, stráviť s ním v rozhovoroch veľa nádherných a poučných hodín.

Meno Pavol Strauss bolo v tomto období v priesečníkoch môjho a jeho bytie inde. Až do chvíle, keď prišli za mnou dvaja čítelia toho nášho veľikána a oslovili ma na spoluprácu pri šírení, propagovaní odkazu jeho diela. Tak to začalo. Ex post. A pomaly som sa začal oboznamovať s jeho dielom, prenikať do spôsobu jeho myslenia, postojov. Čím viac som mu začal rozumieť, tým viac som si s ním začal rozumieť, zdieľať jeho rozhodnutia. Koľko spoločných názorov, jednoznačných vyjadrení a postojov k citlivým chveniam dneška som začal nachádzať – priam sme sa spolu v čase našli, máme ich spoločné. Napriek rozdielnosti duchovného vývoja sme sa ocitli na spoločnej loďke, ktorú kormidluje náš Pán a Boh.

Je obdivuhodné a inšpirujúce, ako Pavol Strauss neúnavne hľadal, neomylnne našiel a jednoznačne vytrval. Neuhol a nedal sa pomýliť ani populárnymi náboženskými a filozofickými hviezdami, nech to akokoľvek vyzeralo vábivo. Pavol Strauss vo svojej viere a následne aj v živote nealkuloval o výhodnosti a prospechu voči svetským výhodám. Svedčil o tom, že s pravdou sa kalkulovať nedá, lebo vedel komu uveril.

Pri práci a činnosti nášho Spolku priateľov MUDr. Pavla Straussa som stretol veľa ľudí, ktorých ako jasný lúč zasiahli jeho myšlienky a dielo. Dokonca sa mi zdôverila jedna pani, že sa začala po spoznaní Straussa utiekať k nemu o príhovor v ťažkých životných situáciách. A cítila účinky jeho príhovoru. Tak, ako sa vyjadril jeho priateľ Milan Rúfus: „...a nemý opäť prehovorí.“ Áno, musel byť dlho ticho, len on, myšlienky zaznamenané na papier a jeho svet spoznávania Božích darov, darovaných ľuďom svojím stvoriteľom.

Pavol Strauss dokázal čistým srdcom čítať a rozpoznávať všetky úžasné veci, ktoré nás dennodenne obklopujú. Videl ich jasne, a preto aj jeho postoje k životu boli také jasné, nekompromisné a láskavé.

Dnes môžeme povedať, že ľudia o Pavlovi Straussovi už čosi vedia. Nie je to len suchopárne konštatovanie v maturitnej otázke, ale aj čoraz väčší prienik do srdc ľudí, ktorých sa siločiar života pretne s tou Straussovov. A potom ich spoločná cesta začne byť pevnejšia, priamočiarejšie. Začnú putovať spolu obohatení k spoločnému cieľu.

Lubo Raši

V Liptovskom Mikuláši 22. júla 2018

Lubomír Raši preberá verejné uznanie a pamätnú plaketu pre Spolok Pavla Straussa z rúk primátora Jána Blcháča

Štvrtstoročie od našej rozlúčky s Pavlom Straussom (30. 8. 1912 – 3. 6. 1994)

Aspoň tak ako si Pavol Strauss kladie otázku, prečo mi Pán Boh dal narodiť sa v slovenskom národe, mal by si aj slovenský národ klásť otázku, aký mal Najvyšší s nami zámer, keď k nám Straussa poslal. – „Náhodou som sa narodil. A náhodou na Slovensku. Lenže náhody sú nutnosti, ktorých úzadie nepoznáme (Pavol Strauss). (Posledný rok s Pavlom Straussom, s. 263.)

„Pretože sú všetky výplody ducha živé telesá, zlejú sa časom i denníky ideového rázu v **sršiaci duchovný amalgám** a neostávajú nesúrodou mozaikou, ale živým novotvarom. Akumulátor stimulujúci iných“ (Pavol Strauss).

Milan Rúfus Bolo mi ľúto

*Tak ešte raz a možno naposled:
ja som si nevyvolil tento svet.*

*To svet si vybral mňa.
A neomlúval sa mi.*

*Životom žitý, diaty dejinami,
plní si človek mieru daného
a neroztína osudové puto.*

*Nevedel som sa hnevať na neho.
No bývalo mi ľúto.*

1

Keď mi mladší syn Pavla Straussa Jozef pripomenul, že tohto roku uplynie 25 rokov od otcovej smrti, bolo mi jasné, že spomienku na túto udalosť musíme ešte vsunúť do pripravovaného čísla Lístov PS, hoci je už skoro vcelku skomponované...

Za tým mi však hneď napadlo: veď my sme pred pár rokmi (r. 2015) vydali knižku „Posledný rok s Pavlom Straussom“, zostavenú z vybraných „straussovských“ záznamov nášho zápisníka; táto knižka nás sprevádza od začiatku júna 1993 do konca mája 1994 – keď Straussovi zostávalo už len pár dní do konca života...

2

Siahnime teda do police za onou knižkou. Pri jej otvorení ma prekvapilo, že je venovaná Mons. Jozefovi Tóthovi k jeho 90-tym narodeninám.

Vzácnemu priateľovi a učiteľovi Mons. Jozefovi Tóthovi, ktorý nám dáva príklad, ako treba s bázňou stáť pred „horiacimi tabuľami radiačného evanjelia“ Pavla Straussa, k 90. výročiu narodenia (20. 3. 1925 v Haniske pri Košiciach) – venuje hlbokou vďakou zaviazaný

Autor

Strauss nebol snilko, ani primitívny veriaci, Strauss bol nielen charizmatičky prognostik, unikátny hlbinný psychológ, lekár, filozof zo školy večnej múdrosti, literát, hudobník, ale hlavne bol prorokom moderného veku, ktorý práve týmto komplementárnym videním, úsudkom a asistenciou Ducha Božieho rozložil tu sieť na lov, aby zachytával ľudí pred plodiacimi sa žralokmi v kresťanskej Európe a vo svete! A tak mám stále pocit, že nie som hoden, aby som mu podával skalpel na maligné mravné nádory, ani obracal noty na klavíri, kde sa rodili jeho meditácie, ani strácal slová pri týchto horiacich tabuľach radiačného evanjelia. Vyčítam si, že som sa o to vôbec pokúšal!

(Jozef Tóth)

Až teraz sa ukazuje, že to venovanie bolo potrebné preto, aby nás Jozef Tóth aj po Straussovej smrti celou autoritou svojej osobnosti presvedčil, že Pavol Strauss nám po svojom odchode zanecháva odkaz a dielo, pred ktorým (a s plynúcimi rokmi viac a viac) musíme s **bázňou** stáť ako pred odkazom PROROKA, po ktorom zostali nehynúce a nehasnúce „**horiace tabule radiačného evanjelia**“, ktoré nás majú chrániť pred „plodiacimi sa žralokmi v kresťanskej Európe a vo svete“:

PAMÄTAJTE NA TO! – akoby nám Jozef Tóth opakoval aj pri tomto výročí – ako o tom svedčí aj jeho fotografia v závere tejto knižky; na nej Tóth - práve pred chrámom, v ktorom bol Pavol Strauss 28. augusta 1942 pokrstený – so straussovsky doproprajným úsmevom dvíha prst s upozornením: PAMÄTAJTE!

3

Aby sme si osviežili spomínaný Straussov odkaz, odcitujeme Straussov list z 19. apríla 1994 (v knihe s. 244):

Drahý Julko!

Žijeme v totálne pomýlenom svete.

Nielen v našom parlamente je tolko psychopátov, ale pozrime na Rusko a na Talianov a na Ameriku.

Kde sa vystahovať. Pre nás je jediná garancia v našich rokoch. Už sa len úkosom možno prizerať na dianie u nás ale i vo svete.

Darmo hľadať normálneho a poriadneho človeka. Sú osobnosti, ktoré ako diablov magnet priťahujú tolké podradné osobnosti. My sme už stratili zmysel pre pochop ľudskej uvážlivosti a slušnosti. Všetko horí okolo nás a v nás. Antikrist je tu. Či aj v nás?

Okrem hudby je všetko odporné. Diabolská je samota. Človek zbavený všetkého.

No a teraz sa musíme sami seba opýtať, ako pomôcť tomu svetu. Ja som človek modlitby a čo také slabé netvory zmôžu u božstva. Má to písanie voláky zmysel? Ako všetko je rozdelené sú tu samé kliky, čo organizujú záujem čitateľstva. Moc tých veľdiel nemajú. A čudné sú aj postavy tých priaznivcov. Kresťanstvo vypadlo z ich evidencie.

Určite nie sme jediné vzory. Ale máme v sebe Krista. Len to je nádej sveta.

V tom Ťa od srdca pozdravujem
Paľo

Nitra 14. 4. 94

List, ktorý som obratom Straussovi napísal, končím záverom:

„Všetka naša nádej je spojená s tým „vnútram ľudí“, o ktorom píšeš, že čo nevidieť „bude kypieť a zadusí sa v sebe“. Na tento výkrik z vnútra duší musí Tvoje slovo trpezlivo čakať – a táto chvíľa sa prudko blíži. Nečudo, že sa sveta na konci slepej uličky zmocňuje taký chaos. (Svätý Otec sa mi na stole bezstarostne usmieva, ale aký je to pontifikát!) Všetko je to hádam potrebné k tomu, aby sa slovami J. Escrivá dalo povedať: „Otvorili sa božské cesty Zeme.“ (...)

Ktorýsi deň som - práve pri príprave prednášky „Straussova oslava pohanenej smrti“ znova natrafil na Hviezdoslavovu neskutočnú - nad všetky ľudské pomysly! - skladbu „Už nie viac celok, zaokrúhlený...“ - a jeho slovami sa mi žiada ukončiť aj stretnutie Tvojho listu s članočkom:

A moje srdce, zúčastnené pri tom, slov nenachodiac k ponose, len osrka, sa v odriekaní tichom krvavým zalievajúc citom, a duša moja, biela zástera jak pretiahnutá po rose tak uslzená, uplakaná - snáď novým, krajším, večným za úsvitom - kams' v nekonečno pozerá... Ulieta vzdych za vzdychom..

+

Strauss píše o sebe ako o človekovi modlitby - a v knižočke biskupa Kallistosa Wareho „Sila jména“ práve čítam citované slová Sv. Izáka Syrského, že „zřídka jeden z tisíce je pokládán za hodného daru pravé a čisté modlitby“; „protože čistá modlitba je překryta tajemstvím, je těžké najít jediného člověka v celé generaci, který by byl obdařen takovou zvláštní milostí“.

Je dobré, že sú tu tieto slová, aby sme mohli oceniť, čo to znamená, že Slovensko dalo v Straussovi svetu jedného človeka „pravej a čistej modlitby“. - To, čo hovorí autor o stave modlitby pri modlitbe srdca, je vlastne opisom každodenného Straussa, akého nevidíme a nevnímame.

Ranná modlitba P. S.: Bože môj, Tvoja láskavá Prozreteľnosť ráčila ma milostive ochrániť v túto noc i po celý môj život. V najhlbšej pokore sa Ti klaniam a ďakujem Ti z celého srdca. S čím sa dnes stretnem, môj Bože? Nevieť to, ale viem, že sa mi nestane nič, čo by si Ty neustanovil, nepredvídal alebo nenariadil od večnosti. A to mi stačí, Bože môj. Velebím Tvoju večnú nevyspytateľnú prozreteľnosť a podvoľujem sa jej rád z lásky k Tebe. Chcem všetko, čo Ty chceš, ó Bože. Prijímam všetko, obetujem Ti všetko, svoje úmysly a myšlienky, svoje city a túžby, svoje skutky i svoje slová, každý svoj kríž a každé svoje utrpenie a príkorie ako obeť lásky a zmierenia. Spojujem túto obeť s obeťou svojho božského Spasiteľa Ježiša Krista. Ušetri, Pane, a zachráň ľud svoj, ktorý si vykúpil svojou predrahou krvou. Nehnevaj sa na nás naveky. Požehnaj ma, posilni ma, daj mi srdce veľké, obetavé a Tvojej najsvätejšej vôli celkom oddané. Daj, nech ma láska k obeti robí šťastným tu na zemi, i kedysi u Teba po celú večnosť.

Ak má byť dnešný deň posledný deň môjho života, nech sa stane Tvoja vôľa. Daj mi len milosť, aby som zomrel v Tvojej láske a ako obeť Tvojho božského srdca. Porúčam seba a celú svoju rodinu do všetkých obetí sv. omši dnešného dňa a do všetkých modlitieb a dobrých skutkov sv. Cirkvi. Bože môj, v Teba verím, lebo si večná pravda. V Teba dúfam, lebo si všemohúci, verný a dobrota sama. Teba nadovšetko milujem, lebo si najvyššie a lásky najhodnejšie dobro. Z lásky k Tebe milujem tiež svojho blížneho, priateľa i nepriateľa, ako seba samého.

Bože, upevni vieru, posilni nádej roznieť moju lásku. Pane Bože, stoj pri mne, keď sa budú o mňa pokúšať nedôvera a zmätky a daj mi smelosť k hájeniu pravdy. Daj mi zahliadnuť aspoň záblesk Tvojej žiare v okamžikoch ťažkých chvíľ v živote, aby som svojím postojom môhol velebiť Teba a nebol sám...

Kam z konopí? - núka sa nám na jazyk otázka, a v knižočke Posledný rok s Pavlom Straussom nájdeme aj straussovskú prorockú odpoveď (s. 248): „Jestvují velké psychické a morálne epidemie, ba pandemie, které idú svetom a v rôznych dobách a u rôznych národov od antiky po dnešok zaplietajú svet do kríz a katastrof. Sú hlasy básnikov a mysliteľov, ktoré ich predvídali, a napriek tomu, že videli blížiacu sa záplavu zla, stáli na svojom poste až do zániku. A predsa sú to vari hlasy týchto volajúcich, čo zachránili svoje národy od ostatnej záhuby. To sú stálice vývoja ľudstva. A zlatý poklad každého národa je jeho sloboda, jeho tvoriví duchovia a jeho tvorivé ruky.“

4

V spomínanom liste Pavlovi Straussovi z 19. apríla 1944 sa uvádza, že chystám prednášku „Straussova oslava pohanenej smrti“. A to je - v súvis s tohoročným Straussovým výročím - kľúčová téma, pri ktorej sa zastavíme podrobnejšie...

V mojom zápisníku nájdeme prvý raz zmienku o tejto téme 2. mája 1994: „V noci - pri spomienke na rad radom kopené Straussove **vznešené** prívlastky k Smrti - mi napadlo, že z toho by sa dali stvoriť Litánie k Smrti! (Ktovie, možno sa ich raz budú ľudia modliť.) Pár príkladov:

„Veľký priateľ života.“

„Punc života.“

„Pomník životu.“

„Jedno z najväčších diel života.“ ..

Veď o to pôjde v mojej prednáške:

skúsiť uveriť, že je to možné a že by to mohla byť cesta k preporodeniu ľudstva - skrze SMŤ! - volám teraz, keď si znova čítam Straussove slová o živote: „Je nenaplnený odliatok tisícich možností. Tie najlepšie a najväčšie ostanú v ňom nezobudené, ako v básnikovi tie najkrajšie básne - nenapísané. Keby sa tak život dal obrátené žiť, od smrti po narodenie, dopadlo by mnohé ináč. To by bolo možné len v pomyselnom antislavete. Kde by sa dal obrátiť i formát i závažnosť prežitého. A keby k nemu došlo k celosvetovej a celodejnej relácii, keď by sa malé i veľké projektily vrátili do svojich hlavni a zbraní a tie by sa vrátili do svojich výrobní, továrne by uvoľnili úrodnú pôdu a všetky individuálne aj medzinárodné spory by sa skryli do nenarušeného svedomia.“

10. máj 94. Pri práci nad prednáškou o Straussovi mi blesla hlavou otrasná predstava: „Aby nás našla Straussova smrť pripravených - v tom je jadro môjho vystúpenia. Aby nám došlo, koho to k nám, Slovákom, Milosť poslala, čo nám chcela jeho ústami zdeliť a aká je naša povinnosť vo vzťahu k tomuto odkazu pred nehom, pred svetom a pred Bohom!“

Keď som čítal Straussov zápis: „Mŕtvym sme vždy rovnako blízki, akí sú nám oni blízki nielen v dušičkový deň. V dušičkovej atmosfére treba prežiť život. Kolko rečového a skutkového balastu by odpadlo“ (Odvrátený hlas) - zrazu mi napadlo: Naozaj, ako by sa zmenilo chovanie našich poslancov v parlamente a našich politikov, keby si uvedomili, že nielen oči t o h t o národa hľadia na nich na druhom konci televízneho kanála, ale že - priamo tam v sále! - uprene hľadia na nich nezmlúvavé oči všetkých generácií Slovákov pred nami.

Kdeko núka teraz Slovensku spásu. Pamätajme však, že ak je nejaká perspektívna nádej pre Slovensko, tak je ona len v tom oslovení Božou milosťou, ktorého sa tomuto národu dostalo skrze jeho veľkých duchov, ako sú zo žijúcich Strauss, Rúfus, Strmeň, Turčány... - Porovnajme k tomu Straussove slová: „Na uzdravenie sveta sú zameraní mnohí ľudia a mnohé skupiny a strany. Ale vždy ide len o cestu z vonkajška do vonkajška. Veď všetko vychádza z prechoreného jadra človeka i celej prírody. I (z?) roztopaše pseudoslobody a vytvárania prebytkov sa začínajú kumulovať odpady v nás i okolo nás. Len duch oživuje, ozrejmuje, ba vykupuje. Lebo z tej celosvetovej biedy, duševnej surovosti, kriminality, sexuálnej anarchie a s tým všetkým súvisiacej deštruktívnosti pramení úbohosť človeka a prírody v ňom i okolo neho. Infirmity nostri saeculi.“

(12. máj 94) Prednáška sa nám včera v Prešove vydarila. (Myslím, že sme do niekoľkých vedomí zasiali straussovské semeno hlboko.)

(16. máj 94) (K prednáške.) Dôležité upozornenie: zvolený uhol pohľadu („oslava“, „óda“) by nám nemal zabrániť v poznaní, že všetko, čo budeme u Pavla Straussa čítať o smrti, je výsledkom jeho – rúfusovsky povedané – **ťahu na pravdu**, že je špecifickým spôsobom vydolovanou PRAVDOU o ľudskom bytí. – Len čas ukáže, aké je nesmierne dôležité, že v dobe zlomu svetov, keď sme zastali na prahu civilizácie Pravdy a Lásky – slovenský duch núka svetu toto poznanie vynesené z najhlbších prúdov bytia.

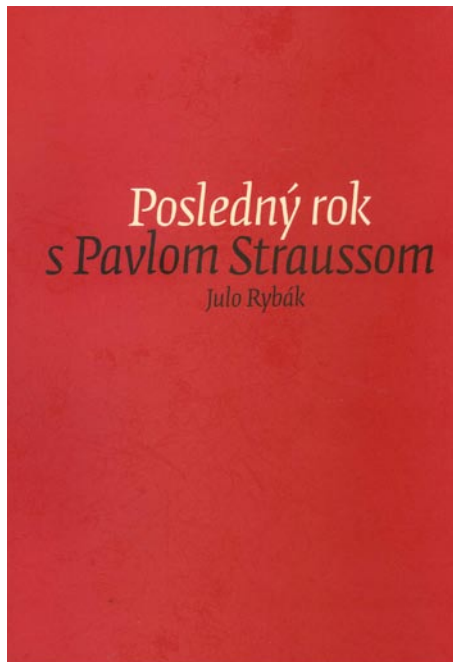
Možno najväčšou premenou, akú podstúpime v smrti, bude, že pocítíme v plnej miere a do poslednej čiastočky svojej bytosti to objatie Božej lásky, pre ktoré nám tak chýbali apercepčné orgány v živote a ktorému sme sa tak silou mocou bránili. – K tomu mi súzvučne znejú slová maliara Ladislava Záborského: „Človek má však pásku na očiach. Nevidí svojho záchrancu. Páska mu spadne z očí až po smrti, a vtedy Ho uvidí v plnej kráse a bude naplno vnímať Jeho nekonečnú lásku.“

(24. máj 94) Ku knihe „Kolíska dôvery“, ktorú Strauss nazval svojou SPOVEDOU Slovensku. Záverečné slová Straussovej Kolisky sú **rozlúčkou**: „Všetku zažitú krásu prírody, umeleckú, všetku prepožičanú tvorivosť vraciam, Pane, do Tvojich rúk a do Tvojho milostivého srdca. Život nie pre seba, ale pre všetkých. Spása nie pre seba, ale pre všetkých.“

Slovensko, uvedomuješ si, koľko budeš musieť čakať, kým sa ti zas druhý Strauss narodí?...

Nečudoval by som sa, keby ten, kto raz plne pochopí Straussovu veľkosť, videl ho v jednom rade s prorokmi, hlavne s Izaiášom, ku ktorému sa tak často navracia. – Ako aj teraz, keď prijíma jeho závrtnú víziu Kráľovstva Lásky: „*Utrie im každú slzu z očí a nebude už viac smrti, ani žiaľu, ani náreku, ani námahy viac nebude, lebo predošlé sa pominulo.*“ K tomu Strauss dokladá: „*Týmto smerom obetovať zajtrajšky. Lebo Boh si nás chce zamatovať do svojej lásky, ako kedysi matka dieťa do odedzi.*“

(25. máj 94) - Strauss mi ponúka – ba priam do úst vkladá! – aby som sa v závere prešovského príspevku znova navrátil k úvodnému Kierkegaardovi s myšlienkou o výpredaji ideí, keď hovo-

ri: „*Život je neraz len veľká ilúzia, a smrť jej urobí koniec. Tu sa ukážu pravé hodnoty života. Hodnota, pravá hodnota je len to, čo sa nedá kúpiť. A dnešný človek myslí, že sa dá všetko a každý kúpiť. Ale smrť je colnica, ktorá nič okrem svedomia a duchovnej prelesti neprepustí.*“

Prišli sme k bodu, keď bez pochopenia večnosti a večného – teda bez pochopenia zmyslu našej existencie – nezmôžeme ísť ďalej. Z toho sa odvodzuje potreba revolúcie v poznaní: „*Pomocou lásky pochopíš všetko. A preto nechápeme Boha, lebo naše srdcia sú prázdne. Rozumom nemožno pochopiť večnosť a večného. (...) Tušenie je náš najväčší výdobytok*“ (Strauss).

„*No Boh rozumie skôr blkotu srdc, ako adaptovaným rečiam, vari i teologickým. Preto nás dojímajú životy svätcov, lebo sa nadobro hodili do rúk Božích a zhoreli v Božom ohni.*“

(4. jún 94) – Ako zobrať tento zošit do rúk? Zostali sme sirotky. Včera v podvečer nám Palko Strauss skončil.

Palko môj, tak ako sme neregistrovali Tvoje signály o blížiaci sa smrti, ktorá hrozí ľudstvu, neregistrovali sme ani jasné signály o blížiaci sa Tvojej smrti. A už si nám to výrečnejšie naznačiť nemohol. – Musíme sa uspokojiť slovami z Tvojho posledného listu: „*Ako bude, tak bude. Je to vec hlavného plánovacieho úradu nad nami.*“

(9. jún 94) (Ráno po návrate pohrebu.) Z článku Vila Turčányho (LT 94, č. 22) sa dozvedám, že existuje Societa Dante Alighieri. – To by sme mali urobiť: Spoločnosť Pavla Straussa.

Janko Kalavský mi pred pár týždňami natešený doniesol svoj preklad troch básní zo Straussovej nemeckej rukopisnej zbierky Worte aus der Nacht, - Teraz vidím, ako otrasne sa nám dnes prihovára záver poslednej z nich (Pokánie):

Len ten, kto hynie, víťaz zostáva,
len ten vie, čo to hĺbka boľavá,
len nebožtík je pravá postava.

6

Vráťme sa k téme „Straussova oslava pohanenej smrti“. Celý text spomínanej prešovskej prednášky nájde čitateľ v Prílohe ku knižke Posledný rok s Pavlom Straussom, s. 290-299. Tam sa stretne aj s prvým pokusom usporiadať výber zo Straussových výrokov o smrti do akýchsi *Litánií k smrti*:

„Domov života.“

„Hlavné kritérium života.“

„Lúčavka ľudskej zloby.“

„Krásne pozadie života.“

„Filtročná stanica večnej životnej obnovy.“

„Informátor našich pomýlených očí.“

„Posledný odrazový mostík našej nádeje.“

„Ústie do ríše pravdy.“

„Brána do večnej slobody.“

„Hlavný program života.“

„Vrchol budúcnosti.“

„Vyústenie do absolútnej skutočnosti.“

„Najzaujímavejší, najtrvalejší a najzáhadnejší kút života.“

„Najlepšia učiteľka skromnosti.“

„Najľahšie pochopená spravodlivosť.“

„Záchranca našich životov.“

„Ktorá dávaš životu cenu, tvárnosť i tvar.“

„Cez ktorú môže človek lepšie dovidieť do seba.“

„Ktorá si len deformovanou láskou.“

„Ktorá vraciaš životu jeho podstatné rysy.“

„Ktorou život vrcholí.“

„Pre ktorú nie je nič dôležité.“

„Ktorú Kristus prijal do seba a urobil z nej dvere k sebe.“

„Ktorá si ako ochotné padanie listov, ako vrávorajúci tieň, ošial podstaty všetkého, opelená bunkami budúceho života.“

„Ktorá si večne mladá. ...“

Spomínanú prednášku uzatvárali slovami:

Skoro 800 rokov po svätom Františkovi vzišiel z našej pôdy mystik, ktorý sa dôverne objal so svojou sestričkou (či najbližšou priateľkou ako hovoril Mozart) **Smrťou** natolko, že sa nám zazdá,

akoby tou „kolískou dôvery“ mala byť práve ona. – „Tak môže byť smrť najkrajšie víťazstvo života a vstupná brána do najzáhadnejších oblastí. A všetko je metamorfóza, premena je všetko. (...) Svet je nesmierne živý a oživený odstránením hraníc. Niet oblastí, nesmierna je jednota sveta, do ktorej je všetko pojaté. A tak sa zblížiže duchovné a neduchovné, živé a neživé.“

Na vrchole svojho poznania nás Pavol Strauss posilňuje v presvedčení, že tam, kde „nič hraničí so všetkým“, kde „bytie hraničí s nebytím“, že tam nás čaká „úplná plnosť všetkého. To je azda tá ríša Božieho milosrdenstva, úplnosť lásky bez hraníc, totálna vernosť voči všetkému, úplný pokoj i pohyb v celom tom svete, do ktorého som bol namočený odhladnúc od toho, čo sa zvonku odohralo. Nebol som a bol som to podstatnejšie.“

Milan Rúfus

Rekviem za Pavla Straussa a za nás

*Budeme vyvolaní po mene
a bude nás tam veľa.*

*Poodkladáme krídla zlomené
ku nohám Stvoriteľa.*

*A bude Mu chcieť každý predložiť
to svoje malé sólo.
To nasnívané, čo len chcelo byť,
i to, čo ozaj bolo.*

*„Stvoril som, svet“, vstúpi nám do rečí
Boh, „nie tak, aby slúžil
naplňovaniu túžob ľudských.
No aby človek túžil.*

*Ak pridával som ohňa do rany,
nebol som vo vás krutý.
Šťastie je v jeho dosahovaní,
nie v jeho dosiahnutí.*

*Až rozspieva sa svetu dokorán
prihlasno vaša duša,
napomeňte ju ticho, že jej Pán
aj šťastím ju len skúša.*

*Dar života. Kto z neho vezme diel,
raz mi ho musí vrátiť.
A ostane mu nie čo nevedel,
ale čo vedel stratiť.
Zlomené krídla...? Práve zlomené
sú žehňované Bohom.“*

*Budeme vyvolaní po mene
a bude nás tam mnoho.*

+ + +

Post scriptum

Pri koncipovaní tohto príspevku mi náhodou prišiel do rúk časopis Týždeň (2019, č. 16). (Čo to povedal Pavol Strauss v úvode o náhode?...)

V rozhovore s istým úspešným podnikateľom a nádejným politikom som u tohto nábožensky vychovaného mládenca z kysuckej dediny narazil na čosi, čo sa priam prosí, aby sme to pripojili na záver tohto článku.

Na otázku „Ako ste prišli k záveru, že v Boha neveríte?“, on odpovedá: „Asi to bolo kombináciou zážitku slobody a ľudí, s ktorými som sa stretával. Našiel som oveľa voľnejší a pokojnejší život bez kresťanskej viery v Boha, v ktorého sme dovtedy verili. Prišlo mi to zvykové, neautentické. Často to ľudí strašne obmedzuje v ich rozkvetu. Ten druh folklórnej viery sa mi zdal byť skôr zväzujúci. Osobne mi veľmi pomohlo prijatie toho, že po smrti nič nie je. Že zomrieme a nebude nijaké nebo, prosto nič. Bolo to pre mňa oslobodzujúce. Predtým som sa bál toho, čo bude po smrti. A zrazu to bolo preč. Pamätám si presne na ten moment, na výške na intráku, keď som si uvedomil, že sa už nebojím...“

Čo na to poviete, Pavol Strauss, ktorý ste sa pred štvrtstoročím rozlúčili so Slovenskom?

„Človek je schopný myslieť len v ľudských dimenziách. Preto sa prebára tento vek tolkou záplavou nepochopiteľného. A všetka nádej má eschatologické zaostrenie.“

Neverím v nevieru. Sú iba scestia na ceste k Bohu. To iste zostane platné dovtedy, kým sa ľudské srdce nenahradí iným mechanizmom.“ (Nový rok 1950.)

„Život je nato, aby sme zomreli. A smrť je na to, aby sme žili.“

„Veľkým vynálezom bude: naučiť nás chápať smrť a utrpenie. Naučiť nás novej radosti, napriek smrti a utrpeniu. Naučiť nás ju chápať ako radostnú nutnosť.“

„Život je neraz len veľká ilúzia, a smrť jej urobí koniec. Tu sa ukážu pravé hodnoty života. Hodnota, pravá hodnota je len to, čo sa nedá kúpiť. A dnešný človek myslí, že sa dá všetko a každý kúpiť. Ale smrť je colnica, ktorá nič okrem svedomia a duchovnej prelesti neprepustí.“

„Pomocou lásky pochopíš všetko. A preto nechápeme Boha, lebo naše srdcia sú prázdne. Rozumom nemožno pochopiť večnosť a večného... Tušenie je náš najväčší výdobytok.“

„Utrpenie a smrť sú tajomnu oponou, za ktorou čaká človeka divadlo neslýchaných radostí života. Raz sa táto opona zdvihne. Toto je večná, veľkonočná, radostná úfnosť kresťanov.“

A čo na to povie úctyhodné stĺporadie slovenských „veľduchov s veľkým srdcom v páre“ (ako bol Hviezdoslav kedysi označil Tolstého)?

Milan Rúfus uspokojí vyznávačov odkazu Pavla Straussa: „Neviem si spomenúť na nikoho, kto by ešte vedel u nás hovoriť o tejto téme (o smrti – J.R.) tak múdro a tak básnicky.“

Už spomínaný Ladislav Záborský: „Nenapodobňujme konzumnú spoločnosť, my sme Slováci, máme iné korene a iný, citlivejší vzťah k svetu. My môžeme v zjednotenej Európe len vtedy niečo znamenať, ak do pretechnizovanej Európy prinesieme kultúru srdca a obrodzujúcu duchovnosť. Dajme teda Európe srdce!“

Na veľké srdce kladie dôraz aj najpopulárnejší z našich veľduchov Pavol Országh Hviezdoslav, ktorý sa neraz presvedčil, že to, čo srdce cíti, „nelže rozumu na pochop spodobniť“.

Mám otvorený oblok.

*Do noci
sa dívam, plnej ligotavých hviezd.
A oči moje sú jak bránice,
prez ktoré vchádza hviezd ten*

*velezástup
v svet mojej duše vjazdom
slávnostným,*

*i oblohou sa takoj rozopne
mi nad hladinou mysle ustálej,
ju sčeri nežne lúčovými bozky,
k dnu presvetlí i stíši, ukojí,
a ona ako vďačné zrkadlo
mu navzájom dá uzierať sa v sebe
každučkým okom, s všetkou*

veľbou...

*Čo cítim, takto s nebom spojený,
ho v myslí majúč v celej nádhre,
bez rmutu zeme, tône pochyby,
i nekonečné priestorom i časom,
nesmrteľnosti symbol zázračný –
čo cítim teraz: nelže rozumu
na pochop spodobniť, nie mluvnici
to uskloňovať, učasovať v slovo,
nie odhláskovať ústam... Tuchou len,
jak zrodilo sa, temnou zostáva:
lahodou, krásou, pravdou, dobrom,
slasťou*

bez názvu...

*Ó, keď budem umierať
- a dá Boh, skonám v chvíli takejto –
otvorte oblok! Duša slobodná
nech umkne vtáčkom z klietky bez
prekážky*

ta v nebeský ten tábor hviezd,
i priam
s tým pocitom sa zide tam, kde on,
sám výron, výblesk božský, stane sa
jej večne vlastným jasným vedomím!

Je zvláštne, ako sa tomuto tajomnému Hviezdoslavovi prihovoril Milan Rúfus v závere básne „O dvanástej komnate Kolomana Sokola“:

Básnik je taký; má slová, iba slová –
jeho krídla i jeho zemské putá.
Až keď ho nesú, už bez nich,
do Domova,
dvanásta komnata mu býva
odomknutá.

„Najväčší vývoj sa doteraz udial v
človeku. Nikomu sa rozumovou cestou ne-
podarilo preniknúť za vrchol budúcnosti –
za smrť. To nebolo a nebude dielo vedcov,
ale vizionárov, svätcov a adeptov ducha“
(Strauss).

+ + +

Prekvapenie. Prišla mi – po rokoch!
– do rúk monografia Martina Kolečáka
„Pavol Strauss, hľadač pravdy“ (Vyda-
vatelstvo G-ATELIÉR, 2013). Tu nájdeme
vyčerpávajúci a hojnými citátmi zo
Straussa sprevádzaný výklad Straussov-
ho chápania smrti. Nájdeme ho v kapitole
„Smrť a pravda“ (str. 244-270), ktorá je
rozdelená do podkapitol: „Nutnosť naučiť
chápať smrť“; „Učenie o smrti a živote“;
„Život je cesta za večnosťou“; „O zomie-
raní a zomierajúcich“; „O zomrelých“.

Po novom „prejdení“ týmto 30-stranovým
textom mi ostal pocit, aký kedysi
ostal Jozefovi Tóthovi v pokračovaní
textu, ktorý sme uverejnili v úvodnom
venovaní tohto príspevku: „...A tak mám
stále pocit, že nie som hoden, aby som mu
(Straussovi) podával skalpel na maligné
mravné nádory ani obracal noty na klaví-
ri, kde sa rodili jeho meditácie, ani strácal
slová pri týchto horiacich tabuliach ra-
diálneho Evanjelia. Vyčítam si, že som sa
o to vôbec pokúšal!...“

(J. R.)

Faktická poznámka

Autori, s ktorými sa – popri Pavlovi
Straussovi – stretneme v tomto dvojčí-
sle Listov PS, nás presvedčajú, že slová o
„voľnejšom a pokojnejšom živote“, kto-
rému „nič nebráni v rozkvet“, ktorého
„nič nezväzuje“, ktorý ide v živote za
tým, čo ho „oslobodzuje“, atď., atď – nie
sú nejakým osobným vynálezom, ale vý-
stižnou charakteristikou človeka dnešnej
doby vôbec, ktorý sa pred pár storočia-
mi vydal na cestu ODVRATU od Boha
(prameňa toho, čo človeka obmedzuje
v „rozkvet“), a ktorý postupne zaujal
Jeho miesto **sebou samým**... Výsledok je
vrcholiaca KRÍŽA (namiesto vytúženého
rozkvetu) dnešnej doby, ktorej plastický
obraz nám práve poskytujú spomínaní
autori...

Vladimír Solovjov nás skoro pred
poldruha storočím presvedčal, že v tom
je práve zmysel západnej civilizácie: do-
siahnúť „úplné a dôsledné odpadnutie
prirodených ľudských síl od božského
princípu, ich výlučné sebazdôraznenie,
snahu založiť stavbu univerzálnej kultúry
na sebe samých“.

Chtiac-nechtiac sme v tom **všetci**. A
postupne sa jeden za druhým na vlastnej
koži presvedčame, že Solovjov mal prav-
du, keď prorocky konštatoval, že zbož-
šťovanie ľudskej vôle (či skôr svojvôle!)
„je prameňom zla a utrpenia“... Strausso-
vo „čochvíľa“ („*Čochvíľa nezvyší zo sveta
iba púšť mravná a kulúrna, ktorá sa zrú-
ti do seba*“), povedané pred 70 rokmi, je
tu; a nielen v svete okolo nás, ale hlavne
v nás.

(J. R.)

Pavol Strauss Ustaté kresťanstvo či ustatí kresťania

(úryvok)

Utiahlo sa kresťanstvo do seba, na-
tie najhlbšie a najpravdivejšie, reálne vý-
chodiskové body, aby sa vykročilo no-
vým smerom myslenia, premýšľania a
životného, plodného pocitu pre novšie
časy, alebo došlo k duchovnému kolap-
tickému stavu, s hypoxiou v oblasti du-
cha i cistenia?

Nič sa nestalo ak sa kresťanstvo
utiahlo do rozmerného vnútra pár ľudí.
Ako každý živý strom prežíva všetky

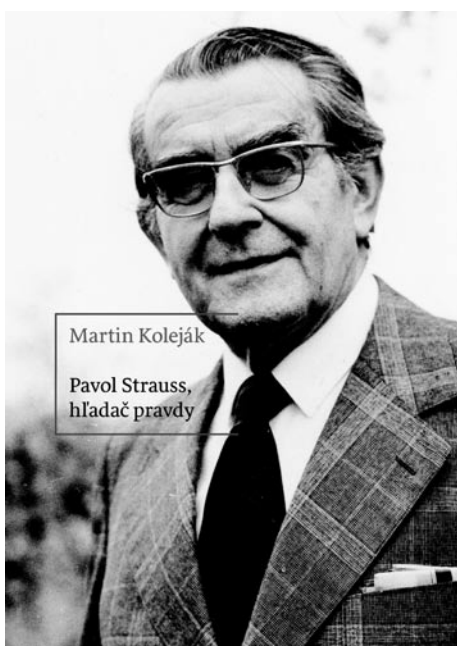
fázy rastu, košatenia, utvárania neplod-
ných i vyschnutých ratolestí, presun vi-
tality novým úvodím oživujúcich štiav.
Pôvodný štep bol dobrý, skutočný strom
života. A nedovíďme do všetkých ob-
lastí oživenia kolotajúceho ešte stále
novým varom ducha a lásky. I keď mno-
ho doteraz živo sa tváriaceho bolo len
odumieraním maskovaným falošným
lístím. Duchovnú a morálnu nekrobi-
ózu treba prenechať jej osudu a tešiť sa
načím čerstvým novým, i keď doteraz
nezvyčajným plodom.

Ale či to nebolo vždy tak? Každý ži-
votný prejav má aj odvrátenú stranu. A
ani smrť nie je zánik, ale metamorfóza.

Dejinami ľudstva sa ťahá veľké tu-
šenie o hlbokých pravdách a pravdivých
skutočnostiach podstaty bytia a pod-
staty ľudského vnútra, kde sa im môže
priblížiť. Kresťanstvo je ich sumáciou,
ale i možnou gradáciou. A to je hlavné
poslanie kresťanstva. Pomôcť a priviesť
ľudí k ponorom do veľkého mystéria
života, dverami symbolov i symbolick-
kého diania v Písme. Všetko je obraz a
predobraz. Každá foma, každý úkon má
vzťah a význam, každý dotyk a gesto od
viditeľného do neviditeľného. No úlo-
hou kresťanstva bolo a je rozduchávať
túžbu po týchto hlbokých dimenziách.
Ak je kresťanstvo nie na ceste mystiky,
ustrnie v chladnom racionalizme so
všetkými výstrelkami subjektivismu a
neurotických stimulov, alebo v dogma-
tickom byrokratizme s duchovnosťou
vo forme slušnosti voči Bohu, alebo
sa rozplynie a zovšednie v larmoajant-
nom všednostnom slovnom i gestovom
pietizme, vo zvykovosti a čisto formál-
nej prítulnosti z tradície. A vo všetkých
týchto oblastiach sa čoskoro rozhostí
ustatost' a duchovná dýchavičnosť, ktorá
už nezdolá ani výstupy, ani zostupy, ba
ani si ich nevie predstaviť – ako starec
výlet a vypätie. Prívodné cesty do hlb-
ších etáží našej bytnosti sa scvrknú, až
nadobro zatrofizujú, bez možnosti ná-
vratu. A tento zmumifikovaný produkt
duševného izolacionalizmu, vegetujúci
len na záchvevoch animálneho a spo-
ločenského života je už iba karikatúrou
kresťana.

Len kresťanstvo v zmysle Pascalov-
ho „Ce l'homme qui se passe infiné-
ment“, poznášajúce človeka do vedomia
vežiaceho sa do transcendentna a budu-
júceho na prahlbkách ľudskej bytnosti,
môže byť pilierom budúcnosti.

(Z knihy Život je len jeden)

Martin Kolečák

Pavol Strauss,
hľadač pravdy

Martin Koleják

Potoky živej vody (Ez 47, 1 – 9. 12)

Jedného dňa, v dobe, keď bol jeruzalemský chrám zborený a vyvolený národ sa ocitol v babylonskom zajatí, mal prorok Ezechiel videnie. V prvom čítaní sme počuli, že videl pred sebou znovu vybudovaný chrám a spod prahu chrámu z pravej strany videl vyvierajú vodu smerom k východu. Sledoval ten prameň a zbadal, že sa neustále zväčšuje. Najskôr bol po členky, potom po kolenná, neskôr po pás, až sa stal riekou, cez ktorú nemohol prejsť, ale bolo po nej treba plávať (porov. Ez 47, 1 – 5). Videl, že na brehoch rieky rástlo veľké množstvo stromov a počul hlas, ktorý hovoril: „Táto voda prúdi do východného kraja a steká na púšť, ústi do mora, a keď sa vleje do mora, voda sa uzdraví. A každý živočích, ktorý sa hýbe, bude žiť tam, kde táto rieka príde; bude veľké množstvo rýb, keď tam táto voda príde; uzdraví sa a bude žiť všetko, k čomu táto rieka dôjde“ (Ez 47, 8 – 9).

Evanjelista Ján videl uskutočnenie tohto prorocstva v Kristovom umučení. Keď stál pod krížom videl, ako: „jeden z vojakov mu kopijou prebodol bok a hneď vyšla krv a voda“ (Jn 19, 34). Ježišovo prebodnuté srdce sa tak stáva prameňom. Voda a krv, ktoré z neho vyvierajú odkazujú na dve základné sviatosti, z ktorých žije Cirkev. Na krst a Eucharistiu. Liturgia Cirkvi prijala toto učenie a na začiatku slávnostnej svätej omše vo veľkonočnom čase spieva slová proroka Ezechiela, ktoré vzťahuje na Krista: „Zrel som vodu z pravej strany chrámu tiecť. Aleluja!“.

Ježiš Kristus je chrámom, ktorý ľudia zničili, ale ktorý Boh znovu postavil, keď ho vzkriesil z mŕtvych: „Zborte tento chrám a za tri dni ho postavím,“ (Jn 2, 19) povedal sám Ježiš. A evanjelista vysvetľuje, že „hovoril o chráme svojho tela“ (Jn 2, 21). Ježišovo telo na kríži je teda ten nový chrám, centrum nového kultu, definitívne miesto Božej slávy a jeho prítomnosti medzi ľuďmi. Z pravého boku tohto nového chrámu vytrysklakrv a voda. Aj táto voda, podobne ako tá, ktorú videl prorok, začala tiecť ako maličký prameň, ktorý sa stále zväčšoval, až sa stal veľkou riekou. Z tohto prameňa pochádza, v duchovnom zmysle slova, voda všetkých krsťiteľník Cirkvi. Pápež svätý Lev Veľký dal vyryť na lateránsku krsťiteľnicu dva

latinské verše, ktoré v preklade znamenajú: „Toto je prameň, ktorý obmyl celý svet – majúci svoj pôvod v Kristovej rane. *Fons hinc est qui totum diluit orbem – sumens de Christivulnere principium*“. Skutočne „prameň živej vody“ vytryskol z jeho boku, čiže z Kristovho boku na kríži! Tento živý prameň tečie pozdĺž storočí a vytvára Cirkev.

Tu si môžeme väčšmi uvedomiť, aký mimoriadne dôležitý je pre človeka krst i všetky ostatné sviatosti Cirkvi. Krst je vstupnou bránou do života s Bohom. Prostredníctvom krstu Boh oslobodzuje človeka a vymaňuje ho z vôd smrti. Krstná voda sa tak stáva prameňom živej vody, ktorá dáva človeku život. Boh nám takýmto spôsobom skrze Ducha Svätého umožňuje vstúpiť do samotného Ježišovho tajomstva, do tajomstva jeho vykupiteľského diela. Robí nás tak účastníkmi na novom živote, živote adoptívnych Božích detí. Aká je to veľká a obdivuhodná skutočnosť, ktorá sa deje v krste!

Krst je niečo úplne iné ako pripojenie sa k nejakej skupine ľudí, ktorá sleduje Kristovu kauzu alebo sa inšpiruje jeho posolstvom, alebo jeho príkladom. Krst je omnoho viac ako nejaké obmytie alebo očistenie duše. Je skutočnou smrťou, znovuzrodením, premenou do nového života. Sv. Pavolto explicitne vyjadruje slovami: „Už nežijem ja, ale vo mne žije Kristus“ (Gal 2, 20).

Aká nesmierna je dôležitosť a veľkosť nášho krstu! Aká radosť, milosť a dar je byť pokrstený! K akej veľkej nádeji sme povolaní! Vstúpili sme do nej práve krstom. V krste, v prežívaní krstu spočíva budúcnosť ľudstva. Iba to, čo sa deje v krste, neodlučiteľne od ďalších dvoch iniciačných kresťanských sviatostí – Eucharistie a birmovania – môže zmeniť svet, môže spôsobiť zrod nového sveta, nového ľudstva, zloženého z nových mužov a žien žijúcich novosť krstu a život zhodný s evanjeliom, ktorý sa zakoreňuje v novom bytí, myslení, cítení, chcení a konaní s Ježišom, v zjednotení s ním nasledujúc jeho cesty, ktoré nie sú našimi cestami. Kresťan žijúci krst myslí Kristovou myslou a nestotožňuje sa so zmýšľaním sveta. V týchto tak dôležitých a ťažkých okamihoch, pre mnohých rozhodujúcich, v ktorých prebieha tvrdý

boj medzi Svetlom a temnosťami, medzi životom a smrťou, kde násilie a nenávisť stoja proti láske a odpusteniu, kde prebieha boj medzi diablom a mocnosťami tohto sveta, čiže tými, ktorí mu patria, a Bohom, ktorý miluje ľudí a chce ich spásu, práve v týchto okamihoch Boh obohacuje a posilňuje Cirkev a samotné ľudstvo a oživuje vo svedomí veriacich zmysel a dôležitosť krstu.

Benedikt XVI. upozorňoval na to, že je dôležité krstíť deti čo najskôr, keďže v krste sa deje aj niečo objektívne. Exorcistapater Amort píše: „Radím všetkým rodičom, aby pokrstili svoje dieťa čo najskôr po narodení. Aby nenechali uplynúť príliš dlhý čas. Krst je veľmi silným exorcizmom. Krst vyháňa diabla a on sa ho bojí. Nie náhodou väčšinu posadnutých vo svete tvoria nepokrstené osoby. A predovšetkým s nepokrstenými má diabol ľahkú prácu.“ Svätý Otec František podčiarkuje, že by sme mali poznať dátum svojho krstu a byť zaň veľmi vďační. Väčšina z nás kresťanov bola pokrstená ako deti, preto si niekedy až tak význam krstu neuvedomujeme.

Pavol Strauss, lekár, konvertita zo židovstva, bol pokrstený v rímskokatolíckom chráme v Liptovskom Sv. Mikuláši 28. augusta 1942 na deň svätého Augustína, keď mal tridsať rokov. Po dlhých rokoch hľadania pravdy o Bohu, viere, pravom náboženstve a zmysle života, to bol preňho veľký, osudový deň. Pamätal si jeho detaily: „*Bol krásny, jasný letný deň, keď sme z mikuláškého nádražia pod topoľovou alejou išli do mesta. Cítil som, že to tak muselo prísť, tento faktický dôsledok milosti. No «nie vy ste si mňa vybrali, ja som si vás vybral».*“

Na celý život mu ostala spomienka, ako stál v malej predsieni pred zavretými chrámovými sklenenými dverami kostola medzi krsťnými rodičmi, kým ich pán kanonik Kožár nevoviedol do kostola a pred krsťiteľnicu. Pamätal si presne na to, čo prežíval vo svojom vnútri počas toho čakania. Píše o sebe v tretej osobe: „*A tak sa cítil zamurovaný v predsieni celého zmyslu života, že vedel, že ho mohol vyslobodiť iba nápor večného Murára. A tak hľadel so slzami v očiach na kňaza, ktorý kráčal stredom chrámovej lode, ako na prvý prísľub večnosti.*“ „*A tak vykročil s dušou medzi hviezdami a s kľáčiacim srdcom z katakomby svojho bytia, aby sa na prvý raz stretol zoči-voči so svojím nazaretským Bratom. Nevedome sa cítil mudrcom od východu, ktorý šiel ránom sveta za ostatným Cieľom. Vedel, že nikdy*

nebude môcť dôjsť ďalej.“ Nič väčšie než Boh neexistuje. On je ostatný prístav ľudského putovania.

Najväčšou chvíľou vnútorného rozhodnutia pre Krista bolo preňho vyznanie viery pred oltárom. To si od neho vyžadovalo pokoru, ktorá nehľadá na ľudské ohľady, ktorá žiada veľkú dôveru v Boha a ktorá je preto Bohu taká milá. Spomína: „A tak došlo ono syte ráno, keď ležal pred hlavným oltárom chrámu vodorovne na zemi ako plaz a dvíhal sa do bytia Božích detí prvý raz významným Credo in unum Deum. Dlhو váhal vyznať vnútorné rozhodnutie aj navonok. Hľadel ešte na ľudí a usiloval sa myslieť ako oni a vedel, že nebudú chcieť veriť čisto nadprirodzeným úžitkovým hodnotám jeho rozhodnutia. To všetko bol ostatný dar nepokrsteného Petra Bohu, že i tento ostatný ohľad pýchy odložil. A tak sa nahý a bezbranný hodil do náruče večnej lásky, olizovaný z jednej strany opovrhnutím, ba nenávisťou tých, ktorých duchom opustil, a chladnou nedôverou veriacych, a najmä neveriacich veriacych. Ale vedel so smrteľnou istotou, že Boh je všetko. Preto mu nebolo ničím, že ho všetko opustilo.“ Veľmi dobre poznal Ježišovu predpoveď: „Všetci vás budú nenávidieť pre moje meno. Ale kto vytrvá do konca, bude spasený“ (Mt 10, 22).

Krst preňho vôbec nebol prázdnu ceremoniou, ktorú by bol vykonal iba z nejakého prospechu alebo z tradície. Keďže k tomuto rozhodnutiu dospel po veľmi intenzívnych duchovných zápasoch s rôznymi myšlienkovými smermi a so sebou samým, veľmi blízki mu boli veľkí konvertiti, ako svätý Augustín a svätý Pavol apoštol. Po krste dlho kľáčal pod sochou svätej Terezky z Lisieux a prosil ju i svätého Pavla a svätého Augustína, aby jeho kroky viedli v rozbúrenej dobe vo vernosti k Bohu.

Po krste v jeho duši zavládlo nezvyčajné šťastie v tom stiesnenom živote. Našiel šťastie, po ktorom túži každý človek, no nie všetci ho dokážu nájsť, lebo ho hľadajú na nesprávnom mieste. Mnohí si myslia, že je možné ho nájsť mimo Boha, dokonca niektorí tvrdia, že Boh je jeho prekážkou. Boh však chce, aby sme boli šťastní. Kto sa mu bezvýhradne oddá, prežíva v hĺbke svojho srdca šťastie aj v nepriaznivých okolnostiach. Strauss tvrdí: „Nepredstaviteľné je šťastie konvertitu. V tom čase osobnej životnej ohrozenosti [bola vojna a židom hrozili deportácie] som prežíval to najkrajšie vo svojom živote. Keď prijme ve-

dome a prebojovane Zjavenie ako celok dospelý človek a oddá sa mu nadobro, je to nesmierna duševná slasť.“ Krst bol najšťastnejším prelomom v jeho živote. Bola to preňho „nová atmosféra, dospelé detstvo. Poézia duše, ktorá prikryla všetku prikrasť života vo svete, i v blízkom svete.“

Po krste sa mu každodenná účasť na svätej omši stala samozrejmosťou. Napísal nádhernú úvahu o Eucharistii, v závere ktorej píše: „Kristovo umieranie na Golgote oltárov je čoraz bolestnejšie. Kristova najčistejšie krv steká čoraz väčšími zabúdaná a nevšimaná úžlabím kalvárskeho úbočí sveta.“ Kristova krv a voda všetko oživuje. Z jeho boku pramenia všetky sviatosti Cirkvi.

V poslednej knihe Svätého písma, v Apokalypse, znova nachádzame obraz rieky života, ktorý je inšpirovaný videním proroka Ezechiáša: „Potom mi ukázal riekou vody života, čistú ako krištál, vytekajúcu od Božieho a Baránkovho trónu. Uprostred jeho námestia, z oboch strán rieky, je strom života, ktorý prináša dvanásť ráz ovocie: každý mesiac dáva svoje ovocie a lístie stromu je na uzdravenie národov“ (Zjv 22, 1 – 2). Voda a strom plný ovocia sú klasickými symbolmi radosti, ale aj spravodlivosti a spoločenstva s Bohom. Okrem zázračnej plodnosti stromov schopných prinášať ovocie každý mesiac (čo je symbolika „dvanástich“) a ich uzdravujúcej energie, je v rajskej oáze svätého mesta (Nebeskeho Jeruzalema) jeden strom, ktorý nenachádzame v žiadnom botanickom manuáli, „strom života“. Tento strom je odkazom na rajskú záhradu z knihy Genezis. „A Pán, Boh, dal vyrásť zo zeme stromom všetkých druhov, na pohľad krásnym a na jedenie chutným, i stromu života v strede raja a stromu poznania dobra a zla“ (Gn 2, 9). Z tohto stromu života Boh prvým ľuďom zakázal jesť. Keďže ho neposlúchli, Boh „vyhnal človeka [z raja] a na východ od raja Edeu postavil cherubov a vytasený ohňový meč, aby strážili cestu k stromu života“ (Gn 3, 24). Tento strom života – vtedy človeku zakázaný – stelesňuje tú nesmrteľnosť, ktorá je teraz v nebi ponúknutá spravodlivým, aby žili stále so svojim Bohom vo večnej blaženosti. Je sugestívne, že Biblia začína a končí s týmto znakom nášho určenia – boli sme totiž stvorení, aby sme dosiahli večnú slávu, ktorú môžeme stratiť, ale ktorá je vždy dosiahnuteľná pre tých, ktorí nasledujú Božie cesty.

„Nový typ kresťana...“

Synovi Pavla Straussa Jozefovi som po telefóne „podával hlásenie“, že obsah Listov PS č. 33-34 je uzavretý, a nemohol by som prijať už nič, ani keby mi to on osobne poslal... O chvíľu som v poštovej schránke objavil nové číslo časopisu Viera a život (3), a v ňom mi hneď padol do očí rozhovor Andrey Eliášovej s MUDr. Jozefom Straussom – akoby pasovaný na tohoročné straussovské výročie. Nuž tomu sa nedá neurobiť ešte v tomto čísle miesto...

Výborný, dôstojný, precitovaný rozhovor. Škoda, že kto tento časopis neodoberá, ťažko sa dostane k nemu vo verejnom predaji.

„Mladý“ Strauss nám v tomto rozhovore pripomenul otcove slová, ktoré stojí zato aj tu zopakovať:

„Potrebný je nový, tvrdý, smelý, verný a teplý, milujúci človek s pevnou vnútornou štruktúrou, ktorý by musel nahraďovať dnešného rôsolovitého, uhladeného, salónneho, športového, obchodného, vedeckého, politického alebo umeleckého šedivého mäkkýšovitého tvora. A tým človekom môže byť iba **nový typ kresťana**, zatažený tradíciou hrdinstva katakomb a láskou z čias martýrov, zatažený chlapským postojom vyznávačov a žeravosťou prorokov a vizionárov, zatažený iba silou askézy a neúprosťou modlitby, a nezatažený lacnými a úzkoprými predsudkami provinciálnych tradicionalizmov, nezatažený krátkym rozhľadom horizontu rodnej dolinky, ale človek, ktorý je všade doma, až kam dosahujú Kristove ramená rozprestreté svetom.“

Tento Straussov odkaz je o to aktuálnejší, že prichádza v čase, keď – ako sa aj v tomto čísle časopisu Viera a život píše v ohlase na požiar Notre Dame – že v ten osudový deň „horelo kresťanské Francúzsko, ktoré už dávno nie je kresťanské a nie je ani „prvorodenou dcérou Cirkvi“ – že „**horela stará kresťanská Európa, ktorá už dávno nie je kresťanská. Je viac konzumná a individualistická**“ (Imrich Tóth).

V čase, keď sa tak drasticky potvrdzujú Straussove prorocké slová, že „čokoľvek je vybudované ináč (ako v súlade s Božím a prirodzeným poriadkom), **skôr-neskôr sa zrúti!**“ I všetky štátne a spoločenské poriadky. Všetky v Božom zmysle spotvorené útvary zavše skapú.“

(J.R.)

Náhody sú nutnosti

„Náhody sú nutnosti, ktorých úzadie nepoznáme... (P. Strauss)

Keď som pri príprave tohto čísla PS náhodou požiadal Martina Kolejáka o konzultáciu k akémusi problému, náhodou mi položil otázku, či poznám český preklad knihy francúzskeho autora, konvertitu zo židovstva na katolícku vieru, Jean-Marie Elie Setbona „Od jarmulky ke kříži“.

Náhodou sa našiel knižný obchod, ktorý túto (ináč vypredanú) knihu ešte mal a mi ju poslal. – Dávno sa mi už nestalo, aby som prečítal nejakú knižku za dva dni! Straussov „vyznávač“ si v nej po chvíli objaví Straussa – paralely medzi oboma autormi sú vzrušujúce. O tom by však bolo treba napísať zvláštny traktát...

Toto všetko sa odohrávalo nejaký týždeň-dva pred 3. júnom, 25. výročím smrti Pavla Straussa. Pravdaže, predstaviteľov Spolku P. Straussa zaujímalo, ako si Slovensko tento jubilejný dátum pripomenie (sami sme nejaké podujatia iniciovali). Predovšetkým sme čakali, že sa niečo zjaví v Katolíckych novinách; v čísle, ktoré vyšlo práve v predvečer výročia (2. júna), však nebolo nič...

Ba predsa! Do hry vstúpil Straussov zákon o náhodách, čo sú nutnosťami... „Náhodou“ sa práve v tomto čísle zjavil na dvojstrane „príbeh o konverzii francúzskeho rabína“ – teda o konverzii takého druhu, o ktorej v predchádzajúcom článku píše Martin Koleják!

Až keď dáme tieto dve veci dokopy, nadobudne Straussova konverzia (na ktorú sme si, ako to už v ľudskej povahe býva, „akosi nenáležite privykli“) plnohodnotnú, nesmiernu životnú silu, aká je obsiahnutá v Kristových slovách Ja som Cesta, Pavda a Život.

Setbon hovorí, že ho Ježiš „sprevádzal viac ako tridsať rokov“, kým mu konečne „zasadil ranu z milosti“ (spomeňme si na sv. Pavla), a on mohol urobiť „ten veľký skok od Tóry k evanjeliu“. Spomeňme si, že po piatich rokoch od krstu začínajú vychádzať Straussove vyznania – a tu Setbon píše: „Spaluje mě touha podělit se o to, jak jsem objevil Ježíšova Boha, který změnil můj život, nejen s těmi, kdo navštěvují mé přednášky o Písmu svatém, ale i s mnoha dalšími lidmi. Ke Kristu jsem se obrátil už před pěti lety a nyní nastala chvíle, kdy je o tom třeba otevřeně a beze strachu vydat svědectví.“

V takýchto paralelách Straussa – Setbona by sme mohli dlho pokračovať, ale o tom si môže urobiť obraz čitateľ oboch konvertitov sám.

Nedá mi pokoja fakt, že nám „čirou náhodou“ nejaký cudzí autor objaví a ukáže skutočnú veľkosť diela niektorého nášho veľducha, ktorého my akosi „trpne“ obchádzame...

V tomto istom roku (2019) sme na príklad (2. februára) oslavovali 170. výročie narodenia Pavla Országha Hviezdoslava, ktorého sa dotýkame aj v tomto čísle Listov PS. A vtedy sa práve stalo, že nám veľkosť Hviezdoslavovho diela „Krvavé sonety“ musel pri tejto príležitosti pripomenúť prekladateľ tohto diela do angličtiny John Minahane. Ten prekladateľ sa pritom (čo je ozaj výnimočné) postavil na obranu Hviezdoslavovho jazyka (ktorý možno raz prijme, ak k nemu „dorastieme“).

Pre nás je zaujímavé, že ten istý problém má slovenský čitateľ so Straussovým jazykom, ako sme na to svojho času ukázali v Listoch PS 31 (v článku „Námet na úvahu o jazyku Pavla Straussa“). Tu sa stretne so Straussovým geniálnym „chirurgickým“ vysvetlením, v čom tá „čitateľská nechut“ k jazyku autorov tohto typu spočíva: „Hrot, čo preniká, je tenší ako telo nástroja (ako náš jazyk! – J. R.) I do sveta neznáma vnikajú sprvu len málokto.“

Skeve to postihol Milan Rúfus: „Akoby typ textu, ktorý (Strauss) vytvoril, bol nám pritažký, príliš zložitý pre naše návyky či módy. Ale on, Pavol Strauss, nebol chcene zložitý. On „iba“ zložito a hlboko videl. Hlboko a hlavne vysoko.“ (Rozhovory so sebou a s tebou II., s. 138.)

Podakujeme sa teda Katolíckym novinám, že nás vďaka „nutnostnej náhode“ upozornili na nášho autora, ktorému sa práve teraz dovŕšilo štvrtstoročie od čias, ako sa s nami rozlúčil. Možno nám tak pomohli, že nebudeme musieť dlho čakať, aby nám nejaký prekladateľ Straussa do angličtiny jeho dielo (aj jeho jazyk!) objavil a obhájil.

Prekvapilo ma, že Setbon bol na návšteve na Slovensku, a my sme prepásli príležitosť, aby sa „osobne“ stretli títo dvaja na polstoročie vzdialení konvertiti...

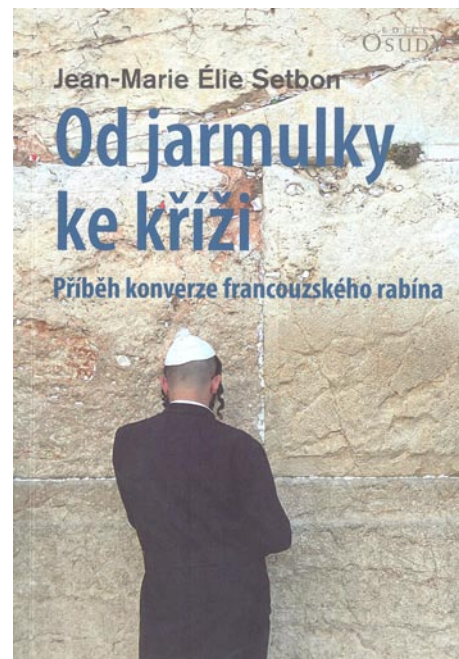
Uplynuli dva týždne, a Katolícke noviny priniesli k Straussovmu výročiu výborný článok **Dagmar Babčanovej** „Smrť neovplyvní vesmírny čas“ (č. 24, s. 21). Ukážka:

Čo sme to za adventní ľudia

Politická orientácia Pavla Straussa bola poznamenaná fašistickou a komunistickou totalitou. Každá zanechala v jeho duši hbokú stopu. Jeho duša túžiacia po láske, po kráske a dobre nenašla uspokojenie ani v súčasnej dobe. Rezignovane priznáva: „Nikdy mi nik neveril, nijaká spoločnosť, nijaký režim, nijaká klika. Bo všetci vedia rozmýšľať iba v svojich kategóriách. Pretože každý za každej situácie verí iba v svoj prospech. Keďže skoro každý žije z podlosti, nevie veriť v priamosť a nekompromisnosť. Keďže väčšina sa živí zradou, nechce veriť vo vernosť.“

V svojich úvahách o živote spoločnosti sa hlboko dotýka našej súčasnej bezútešnosti, keď sa pýta každého z nás: „Čo sme to za adventní ľudia, obletovaní frázami demokratickými, socialistickými, komunistickými, teroristickými a inými negativistickými! A nikde skutočné východisko z ľudskej zloby, nikde nádej trvalého vykúpenia, vyjmúc to slabo blikajúce svetlo u Betlehema. To je tragédia sveta, že si sami rozumom i nerozumom zacláňame naň výhľad. Ale stačilo, keby sme ho mohli zočiť zlomok sekundy pred koncom.“

(J. R.)

„Sám za sebe mohu říci, že vůči svým židovským bratrům, s nimiž sdílím společný původ, nechovám žádnou zášť, hněv a hořkost. (...) Pro mě zůstávají i nadále bratry. To, že jsem se stal křesťanem, neznamená, že jsem zapomněl, kdo jsem: jsem žid, který se obrátil ke Kristu. Neopírám nic z toho, co mi židovství dalo a co jsem mu mohl dát zase já, jen teď už žiju jinak.“

(Jean-Marie Elie Setbon)

Jozef Porubčan, Milan Rúfus, Pavol Strauss – a deti

K 20. výročiu úmrtia pátra Jozefa Porubčana SJ (24. jún 1925 – 2. máj 1998) –

a k nedožitým 90. narodeninám Milana Rúfusa (10. 12. 1928 -

„Darmo je, so starou koncepciou našej zeme ako dejiska, na ktorom je každý povolaný individuálne a separátne odohrať svoju úlohu v čase, aby za to bol potom vo čnosti patrične odmenený alebo potrestaný podľa toho, ako ju odohral, s takou koncepciou už nijako nevystačíme.

Život bez jedinej všestrannej programovej koncepcie, rozdrobený na množstvo individuálnych programov jednotlivcov, zachraňujúcich svoju dušu pre večnosť, pôsobí čím ďalej tým menej presvedčivo, menej dôrazne, menej zaujímavo, až hrozí vysušením nášho vlastného srdca, v ktorom by mohla nakoniec zostať miesto nadšenia len akási malá obava pred večným zatratením“ (Jozef Porubčan).

„Ešte že je sniežik,
ešte že sú deti.
Ešte že im v očiach
Božia sviečka svieti...“

(Milan Rúfus)

Sotva sa mi podarí tlmočiť radosť z môjho precitnutia pri čítaní Porubčanovej kapitoly „Tajomstvo dieťaťa“ (Posolstvo 3, s. 94-98), v ktorej vychádza z textov evanjelií: Mk 10, 13-16; Mt 19, 13-15; Lk 18, 15-17. – Radosť, že mi pomohol otvoriť oči na to, na čo som doteraz hľadel a nevidel... Ono to už býva u Porubčana pravidlom, že ponad čo my z Ježišovho odkazu najľahkovážnejšie prejdeme, to nám on ukáže ako čosi, čo je nesmierne dôležité...

Keď Porubčan povie, že deti majú v Ježišovom chápaní nového (!) života „celkom privilegované miesto“, to je veľmi vážna vec. Veď TAKÝCH je Božie kráľovstvo.

A veľmi vážne (adresne vážne) treba brať aj Porubčanove slová, že „pri hlásaní evanjelia sme pôvodný motív detstva až nebezpečne zanedbali“. Ono „nebezpečne“ je hlavne v tom, že nám pritom uniká pohľad na nový život podľa evanjelia a na nového človeka v ňom.

A pritom – čo je nesmierne dôležité! – deje sa tak vtedy, keď evolúcia zákonite dospela k striedaniu dvoch civilizácií: Západnej „egoistickej civilizácie“ (Porubčan), ktorá podľa Vladimíra Solovjova mala za úlohu „úplné a dôsledné odpadnutie prirodzených ľudských síl od božského princípu“ (ODVRAT) – a tej civilizácie, ktorá má „znova prijať náboženský princíp, pozitívne zjavenie naozajstného náboženstva“ (PRÍVRAT).

Pravda, nie je tu reč o prechode z „večera na ráno“, ale o čomsi, čo je perspektívou na roky rokúce. Čo je však napriek tomu neodvratné: „V konvergentnom, všetko zjednocujúcom procese musí dospieť vývoj k novej forme bytia, k novému stavu vedomia, k univerzálnej láske“ (Porubčan). A ako hovorí Pavol Strauss: „Čas sa dá uspať na chvíľu. A čo má priniesť, určite prinesie. Proroctvá nezaspali. Nakoniec sa vždy zrealizujú. A dni a duše sú prichystané.“ – A Milan Rúfus ešte hrozivejšie: „Ubudlo priestoru / čas si

šepká: udri! / Pritvrdo to na človekovom nebi. / Už nemá na voľbu. / Už môže byť len múdry. / Alebo nebyť“

+ + +

– Čo to však má spoločného s detstvom? – pýta sa skeptický súčasník. A dočká sa nečakanej Porubčanovej odpovede: „Človek by si myslel, že po takýchto podivných Ježišových výrokoch (o deťoch – J.R.) sa psychológia dieťaťa v kresťanskej literatúre stane centrom záujmu. – Tých, čo veria v nový život (!) podľa evanjelia, musí predsa na prvom mieste zaujímať, ako v ňom bude vyzeráť konkrétny človek (nový človek! – J.R.), a čím sa bude líšiť od starého typu“; a tu ho vidíme „skonkretizovaný v skutočnej živej bytosti“ (dieťaťa).

My, čo si nepripúšťame ani myšlienku, že by mohol byť nejaký „nový človek“, „nová forma bytia, nový stav vedomia v univerzálnej láske“ – my máme uveriť, že by sme obraz tohto človeka mohli vidieť „skoncentrovaný v skutočnej živej bytosti“ dieťaťa? To je nad ľudské pochopenie!

A Porubčan napriek tomu tvrdí: „V čomže sa to teda máme pripodobniť deťom? Azda len nie v tom, že si uberieme z počtu svojich rokov, zo svojho poznania a zo svojich skúseností?“ – A zavolá si na pomoc najpovolanejšieho z povolaných: „To, čo márne hľadáme v kresťanskej literatúre, objavil som – hoci veľmi stručne – u básnika Milana Rúfusa.“

„Čo je to dieťa?“ – pýta sa Milan Rúfus a odpovedá:

„Nepretržitá prítomnosť zázraku – pocit dôvernej nekonečnosti – sviežosť a čistota zmyslov – schopnosť jednoty, závideniahodného stotožnenia s tým, čo ho obklopuje...“

...Svet, v ktorom je zázrak prirodzeným úkazom, obsiahnutý vo všetkom...

Pochopte, prosím, svoje deti. Nemáte pred sebou hlupáčikov, ktorých jedinou záchranou je čím skôr sa vám podobáť.

Máte pred sebou iný svet. Taký svojprávnny a krásny, ako svet z inej planéty.“

A teraz povedzte – kladie si otázku páter Porubčan – či to nie je zároveň charakteristika človeka podľa Kristovho učenia. – Len si to porovnajme:

„Nepretržitá prítomnosť zázraku“ – „Nič sa nestane bez vôle vášho Otca.“

„Pocit dôvernej nekonečnosti“ – „Jeho kráľovstvu nebude konca. Kto verí, bude žiť naveky.“

„Sviežosť a čistota zmyslov“ – „Ak je tvoje oko čisté, celý budeš osvietený.“

„Schopnosť jednoty, závideniahodného stotožnenia s tým, čo ho obklopuje.“ „Aby všetci boli jedno ako ty, Otec, vo mne a ja v tebe“. Všetko jednotiaci láska.

Je to len pár útržkovitých citátov. Ale keď si ich dobre premyslíme, vidíme, že človek, ktorý by ich vo svojom živote naplnil tak spontánne, pravdivo a celkom, ako ich Rúfusom vyjadrenú podobu naplňajú deti, takýto človek by naozaj zodpovedal normám evanjeliového života.

Ak nebudete ako deti - nevojdete ...
Nuž, to je naozaj na pováženie.“

Na záver nás Porubčan „dôrazne upozorní“, „že ak nám naozaj záleží na pravdivom poznaní evanjelia, nesmieme – rozhodne nesmieme zanedbať a zlahčovať jeho odvolávanie sa na deti“. – Ale súčasne vyjadruje aj obavu, že nás „to, v čom je vlastne nový život podľa Ježiša Krista a prečo vlastne Kristus prišiel na svet, ani veľmi nezaujíma“.

+ + +

Citovali sme dvoch mužov – Porubčana a Rúfusa – dvoch (nebojme sa to povedať) NOVÝCH LUDÍ, u ktorých sa nemusíme báť, že by nechápali, že „príchodom Ježiša Krista začína v dejinách vesmíru nová éra“ a že sa „na obzore zjavuje nová forma bytia, nový stav vedomia, nový typ človeka homo diligens (Jean Guittou)“ (Porubčan).

Peter Michalica:

Slovensko má viacero nezabudnuteľných osobností. Platí však o nich podobne ako o českých autoroch to, že ich rečou hovorí málo miliónov ľudí. Keby Karel Čapek písal aglicky, nemecky alebo francúzsky, tak je ešte svetovejší. Mojm slovenským bardom na prvom mieste je básnik **Milan Rúfus**. Považujem ho v poézii za porovnateľne geniálneho ako v hudbe Bacha. Tvrdím, že keby niekto navrhol Rúfusa na Nobelovu cenu za literatúru, tak moja diagnóza znie, že nobelovka je už tak spolitizovaná, že si nezaslúži, aby sa stal jej nositeľom majster Rúfus.

Čo umocňuje váš dojem, že ho označujete za geniálneho?

Rúfusova viera a jej hĺba je vysoko nadkofesijná. Ako evanjelik opísal tak nádherne Kristovu matku ako žiaden z básnikov katolíckej moder-ny.

Rúfus písal aj ľúbostné básne. Stačí spomenúť len jeden verš. Mám ústa plné tvojich úst...

Áno, ale rád by som upozornil na to, že naplnil svoj život tým, čo prežil. Utrpením k radosti – ako povedal Beethoven. Jednak išlo o postihnutú dcéru Zuzku, jednak bol vážne neurologicky pohybovo chorý. Rúfus bol síce človek utrpenia, ale pritom bolo neveriteľné, že dokázal písať dokonale o šťastí.

(„Hudbou sa dá zaklopať až na nebeskú bránu.“ Rozhovor s Peterom Michalicom, Pravda na víkend, 22. 12. 1918, s. 20; otázky kládol Miroslav Čaplovič.)

K týmto dvom môžeme plným právom zaradiť aj Pavla Straussa. Prvá kapitola jeho autobiografického diela „Človek pre nikoho“ (s názvom „Chce to byť kniha tušení a nádejí?“) je z veľkej časti venovaná tomu, o čom sme uvažovali s Porubčanom a Rúfusom: detstvu, v ktorom sa „v skutočných živých bytostiach konkretizujú črty nového života podľa evanjelia“ – teda črty nového človeka novej doby.

Na pozadí toho, čo sme hovorili doteraz, budú sa nám ľahšie a hlbšie vnímať Straussove neľahké texty. Čítajme ich pozorne. (Citujeme a strany vyznačujeme podľa vydania Človeka pre nikoho vo vydavateľstve G-AELIÉR, 2018.)

Čudné a zvláštne sú vzťahy medzi nami a vecami a osobami, zvláštne a čudné už z pohľadu z detskej postielky. Medzi malým a tvoriacim sa ja boli nevidané, ale tušené väzby, vzťahy novo sa budujúceho nového, vznikajúceho sveta.

Každá chvíľa je plná seba i niečoho iného. A dieťa žije akoby vo chvíli, keď má zaznieť hudba a jej skutočnosť je ešte v strehu, aby sa rozozvučala vo svojom primeranom okamihu. Začína byť obšťaštným úsmevom, v pocite, že je a že predmetný svet vystupuje zo seba, aby sa ponúkol. A tak si ho začína ohmätávať a priťahovať nielen očami. Spája sa so všetkým a cíti sa jeho samozrejmosťou a potrebnou súčasťou. Nezačína si svetlo, ale ho vpíja. Nedotýka sa, ale čoho sa dotkne, to sa stane jeho, stane sa ním samým.

Len plač je clonou, za ktorou všetko mizne, prepadá sa do priepasti prebývajúcej v každej veci, a z nej vyrastá ako šatka, na ktorú sa premení kúzelnikova palica, ako svetlo zo zázračnej škatule neznáma, ako stály zázrak matkinej ruky s potravou.

A tak sa svet stáva svetom, keď ho postrehneme, keď nás raní alebo poteší. (16-17)

Nik neodhalil záclonu detských úzkostí, ktoré sú azda tušením predsmrtných predstáv. Možno že drsné a dusivé výenie stien, ktoré sa klenie zabudnuté životom až do chvíľ ostatných rozhodnutí, je prvým príznakom smrti.

Až sa znova zdokonalíme na dieťa, budeme zrelí pre druhý breh života. A tak už mnohý odišiel po okraj naplnený snom o svojich možnostiach.

Detské roky sú akoby niečí sen o nás. Do akej skutočnosti sa z neho dá zobudiť?

Teraz, keď ešte chodím vzpriamene, a v stálej predtuche istého blížiaceho sa konca, čo aj sa cvičím vidieť v smrti priateľa a nevyhnutnú súčasť života, skláňam sa ochotne nad dieťa, ktorým som mal byť, a skúmam, či som to naozaj ja. (20-21)

Detstvo je tajomný úsek života. To nie je nerozvitá dospelosť. To nie sú dvere, ktoré vedú do neznámych priestorov života. To je zaokrúhlené dejstvo, jednoaktovka s vlastnou atmosférou, s vlastnými rozmermi nádeje a zúfalstva, so svojskými búrkami, so svojsky ladeným strachom pred tmou a zvukmi, so strašnými náznakmi prítomných nepostrehnuteľných bytostí prejavujúcich svoju prítomnosť raz praskotom nábytku, inokedy náhlymi malými výbuchmi pahreby v peci, alebo zákernou ozvenou

chystaného prepadu od chrbta. Istota je len v osvetlenej blízkosti, v tabakových mračnách starootcovského čibuka a za pradivom postielkovej sieťoviny.

Skade sme si priniesli strach? Prečo len vždy túžime po svetle? Kde v detstvom srdci nájdeme hranice istoty?

Pri pohľade na vlastné detstvo sme ako pred kľietkou levice, ako keď sa v jej očiach zablysne lúč lásky k životu, zahalený napnutosťou chvíle, pred skokom do neznáma. (21)

Možno že celý život pozostáva len zo snov, ktoré sú plné krásy a dobra, a detstvo je šíp, ktorým sa tie sny uberajú bytím. Smelé sny, krásne sny, počiatky budúcnosti, ktoré sa nástojčivo vynarajú v rozličných fázach životného plahočenia a sú nevedomelým mostom medzi zastávkami zániku.

Ale čo by bol človek bez túžob a bez nádeje! Vždy nás vyplňajú, dvíhajú a udržiavajú pri živote. Len v detstve sú na seba nahustené. A držia i najrozriedenejšie aj po hranicu ostatného začiatku. Detstvo je veľké prekvapenie až po ostatné prekvapenie života po živote, po ktorom každý priznane i nepriznane túži. (23)

Dieťa sa necíti dieťaťom a starec starcom. Vždy ide o ľudskú bytostnú zaokrúhlenosť, v ktorej sa pohybujeme. Ide vždy o sprítomnenú nečasovosť. A len naše vrásky pripomínajú letorasty.

Dieťa vonia dotykom neznáma. A v smútku je hrob vitality. To, že je človek stvorený, je príčina radosti. Kvety sú naši najradostnejší priatelia. Pre kvety a pre hudbu sa oplatí žiť. Kvety sú filozofický šlabikár stvorenia. Z nich môže prameňovať každé myslenie a môže do ich krásy vyústiť. Taký nádherný prechod jestvovania.

V kvete a skale je pečať nezlomného trvania. A dieťa je ich hraničný uzlový bod. V ňom sa rodí neznámo a stáva sa v slnečnom jase jestvovania nezrozumiteľným.

Detstvo, to je samozrejmosť sama. Je akosi v sebe zhrnuté a celistvé. Je svet osebe. Nemení sa a nevyrastie do sveta dospelosti. Je to svet zabudnutých tušení a šťastia. Nijaká fáza života nedosiahne také intenzívne zážitky zmyslov. Dieťa nie je konzumentom zážitkov, ale ich svedkom. Detské zmysly, oči, jazyk a prsty sú apoteózou bytia. Nie príslušnosťom slasti. A len vyvíjajúce sa duchovné jadro je často a čiastočne schopné pojať do svojho svetla vývoj vlastného určenia. Aj to, že etapy temna a utrpenia jedine sú rytmom rastu.

Detstvo je svet. Zvláštny svet. A pretože sa bojíme, že ho stratíme, pokúšame sa doň vrátiť. Ale návrat nie je nikdy možný. Pri pokuse o návrat dôjdeme do iného sveta. Ale čo je stratené, zablsne sa slzou a vytúženou vôňou poézie. Ako príchod z inej planéty. A len naše rozbité čelá a naše strapaté srdcia nám vždy pripomínajú, že sme všade len hosťami.“ (30-31)

Detstvo nie je ouvertúra života, ale život osebe. Dieťa nie je človek v malom. Ani detské lekárstvo nie je mikointerna. Ale svojský úsek medicíny či života.

Dieťa je ako duševný meteor, niečo, čo do tohto sveta prišlo, čo mu bolo odinakiaľ dodané. Tak ako meteor vyhasne, keď sa dotkne zeme a prestane žiariť po lete atmosférou, i malý pozemšťan sa stane súčasťou a inventárom sveta. Čo i všetko je vždy len akousi kozmickou omrvinkou.

A všetko sa môže stať krásnym, keď sa premietne do človeka a keď zažiarí jeho duchovným svetlom. Chvilky krásy sú krátke. A tak je i dieťa len kozmickou prskavkou. Jeho šťastím je jeho záhadný príchod. Láska zahaluje jeho nahotu a bezbrannosť. Radosť ho ohradzuje proti možnosti zradnej aberácie. Nebezpečenstvo má pred ním i v ňom zatvorené oči. A pozhnaný spánok je rastovým impulzom a slnkom jeho budúcich snov. Medzi vitalizujúcim plačom a presvedčivým papaním ležia všetky priepasti bytia a nebytia. (32-33)

(Náročné čítanie? Isteže! Ale veď Rúfus to bol, čo nám v úvode k Straussovej knihe Rekviem za živých povedal, že autorov „spôsob videnia, myslenia i tvarovania videného a poznaného je ojedinelý u nás a kladie i na čitateľa vysoké nároky“. Že je to „oriešok, ktorý treba lúskat, spôsob myslenia, do ktorého sa treba vžiť. Ale vynaložená námaha stojí za to“.)

+ + +

Páter Porubčan hovorí, že u Rúfusa – *hoci veľmi stručne* – objavil to, čo márne hľadal v kresťanskej literatúre. - Stačí si zbežne zalistovať v Rúfusovej poézii a v jeho esejach či publicistike, zhrnuté do troch zväzkov (Rozhovory so sebou a s tebou I,II; Život básne a básne života), aby sme sa presvedčili, že u Rúfusa máme spomínanú Porubčanovu kapitolku o detstve rozvinutú *veľmi dôkladne*...

Neraz sme sa – pri oboch – mohli presvedčiť, že ústredným motívom ich úvah o detstve je KRISTUS A DETI. Rúfus nám to krásne potvrdil napr. v úvode ku knihe O. Sliackeho „Biblia pre deti a mládež“, ktorému dal názov „Nechajte maličkých...“ – Stojí za to úryvok si z tej

recenzie odcitovať – porovnávajúc si ju v duchu s Porubčanom:

„...Boli to väčšinou príbehy a rozprávania z evanjelií, teda príbehy Ježišove. Akokoľvek je Biblia plná ťažkých významov, je veľmi dôležité, aby sa deti po prvý raz stretli Kristom v rannom veku. Sám Kristus o tom dobre vedel a niekoľko ráz na to upozornil výrokmi, ktorých platnosť je takmer závatná.

Jeho „nechajte maličkých ísť ku mne“ je aj pre autora tejto knižky posvätným a tichým povelením. – A pozýva v nej deti i mladých čitateľov, aby šli k Ježišovi. Nešlo mu o viac, ako ich jazykom a štýlom, ich spôsobom porozprávať deťom o Kristovi - tej božskej a pritom ľudskej bytosti, najzáhadnejšej bytosti, aká kedy nosila podobu človeka.

„Nešlo mu o viac“ – hovorím o autorovi tejto knižky a zároveň si uvedomujem, že mu tým šlo o nesmierne veľa. – Štyri desaťročia bola záhadná a svetlá bytosť Kristova u nás zatajovaná, úradne zakliata. A to, čo máte pred sebou teraz, je jej tiché, prosté, ale účinné odklonenie. Nenechajte si ho ujsť, počúvajte ho.

Nech už sa v dospelom veku rozhodnete akokoľvek prijímať svet – to, že ste v detstve spoznali Krista, urobí vás a možno nás všetkých bohatšími. A azda aj lepšími.“

A v inom rozhovore (s Jánom Poliakom) Rúfus rozvinie svoje chápanie detstva ešte závatnejšie; na otázku „Aká je morálna a estetická hodnota detstva v živote človeka?“ odpovedal:

„Každý má svoju krajinu detstva. Preludovú, a zároveň akýmsi pretrvávajúcím spôsobom skutočnejšiu než sama skutočnosť. Krajinu, v ktorej sa začína zmyslovo dôverné obcovanie človeka s javmi tohto sveta, jeho prvý intuitívny prienik k nim, odhaľovanie ich malých i veľkých tajomstiev. Tento prienik je taký intenzívny, že k podstate tajomstva mnohokrát býva bližšie dieťa než dospelý. Dieťa, ktoré nevie definovať, vysloviť svoje poznanie, avšak cíti ho celým telom, do poslednej kvapôčky svojej živej, sviežej, neposednej krvi. Dospelý sa často dostáva do situácie, keď s prekvapením musí sa priznať sám sebe: tejto veci, tomuto javu som ako dieťa „rozumel“ lepšie, mal som bližšie k tomu; dnes vidím racionálne súvislosti javov, ale únava zmyslov a ich opotrebenie vytvára závoj, cez ktorý už k javom nemôžem tak blízko, a preto prosím svoju pamäť, aby mi sprostredkovala dávny zážitok z detstva a skrze tento zážitok sa chcem k javu priblížiť.

Sú to práve umelci, ktorí tak často prosievajú pamäť, aby ich nesklamala

a sprostredkovala im kontakt s javmi, umožnila im pochopiť ich, splynúť s nimi tak, ako vie so svetom okolo seba splynúť iba dieťa. Dokiaľ boli deťmi, vedeli to; vedeli splynúť, no nevedeli pomenovať. Umenie potrebuje jedno i druhé. V priam detskej sviežosti zmyslov stotožniť sa s javmi okolo, byť s nimi zajedno, pochopiť ich teda v tom najhlbšom zmysle, a zároveň mať schopnosť to pochopené umelecky definovať. Preto je živá konkrétna pamäť pre umelca práve taká nedoceneniteľná ako jeho intelektová schopnosť analýzy. Je teda umelec človekom pod obojím: mysliače dieťa. *Kričí ako dieťa. A zároveň vyslovuje zákony.*

Morálna a estetická hodnota detstva? Trinásť komnata každého z nás. Lan na košielku i lan na rubáš.“

+ + +

Hovorili sme o striedaní dvoch civilizácií, čo je ozaj téma tém Jozefa Porubčana. Predovšetkým treba zdôrazniť, že tu nejde len o nejaké striedanie epoch ako boli starovek, stredovek, novovek... Ale o striedanie takej kvalitatívnej povahy, ako bol evolučný skok od mŕtvej zemegule k životu, od prírodného života k ľudskému vedomiu: takým bude ZDVIH na novú orbitu ľudského vedomia, zdvih od EGOIZMU k LÁŠKE.

Tu sa stretávame s takým „tajomstvom vývoja“, pri ktorom – podľa Porubčana – „každý krok dopredu, každý vývoj na vyššiu rovinu vyžaduje až mánotratne veľa obetí, až priveľa neúspešných pokusov“ (nepoznávame sa v tom? – J.R.). – Akoby sme sa mali – zas podľa Porubčana – stretnúť „s hĺbkou priepasti, ktorá má zvýrazniť výšku končiara“ novej civilizácie.

To priamo súvisí s tým Solovjovovým „pozitívnym zjavením naozajstného náboženstva“ - s tým, že „veľká éra skutočného kresťanstva je ešte len pred nami, náš hlavný argument ešte len príde“ (Porubčan).

Pri takej predstave striedania epoch nám môže mráz chodiť po chrbáte... A nebudeme prví; o tom už hovoril napr. Pavol Országh Hviezdoslav v skladbe „Ach búri, kvasí sa to vo Slavianstve...“:

*Tak obďaleč tu hľba človek malý
a trnie strachom. Nie div: dosavád'
nevidel, by sa svety troskotali,
nevidel nových svetov povstávať,
i hanby pálu cíti, pýchy pád;
aj zúfal by si, v pochýb' zhylnul sieti,
nech viera nie v v ňom, viera hlboká,
že spása závisí vždy od obeti;
i jej to zora budúcnosti sviati,
keď tečú slzy, krv keď vymoká...*

Páter Porubčan sa znova navrátil k tomuto problému dva roky pred smrťou – v promočnom prejave, keď mu Trnavská univerzita udelila čestný doktorát. – Na okraj nášho „sna“ (mohli by sme povedať: „detského sna“) o novej civilizácii v závere povedal:

„Boh povedal: Urobme človeka, nech vládne. – A stalo sa tak.

Nejaví sa to podobne, aj ak ide o civilizáciu lásky?

Nepotrebujeme ani vesmírneho pozorovateľa, aby sme videli, ako málo významný sa dnes javí na našej zemi fenomén lásky.

Armády, mafie, zbrane, supermoderná technika v službách ego-civilizácie. – Čo tu chceme s našim snom o civilizácii lásky?

Ale áno. Ak sa život – vo svojich počiatkoch taký nepatrný – mohol stať doménou tejto planéty, ak mohol človek – na počiatku taký slabý tvor – ovládnuť zem, tým viac možno očakávať, že sa doménou všetkého, čo je na zemi, všetkého, čo je vo vesmíre, a všetkého, čo je na nebi, stane **lásky**. Nijaká iná priechodná cesta sa neukazuje.

A povedal Boh: Urobme človeka na náš obraz, podobného nám.

Na obraz láskou zjednoteného spoločstva ich stvoril. – Aby boli všetci jedno, ako ty, Otec, vo mne a ja v tebe, aby aj oni v nás boli jedno, - dodal Boží Syn.

A stane sa tak. A nastane večer a nastane ráno, - večný deň civilizácie lásky.

K Porubčanovým slovám, že „nijaká iná priechodná cesta sa neukazuje“, možno pripojiť slová Pavla Straussa vyrieknuté na prahu Nového roku 1951:

„Je tu čas, keď sa bude musieť človek konečne tak intenzívne a vážne zaoberať, i v medzinárodnom meradle, milosťou, ako sa zapodieva dielom a cieľom ničenia.

Buď zaplaví svet atómová pohroma, alebo zahrnie nad ním záplava milosti. Svet zahynie alebo v dunení atómových výbuchov, alebo sa zachráni v ohni lásky.

Oheň Božej lásky vie byť ničivejší než všetky atómové hrozby. Ale my sami sme schopní ho ovládať tak ako atómy. Ide o to: zničiť svet láskou. Mnoho z neho neostane. Lebo väčšinou bol formovaný opakom.

Pokoj, dobro a láska sú tri stupne, ktorými sa možno dať previezť tesnou bránou života. Ťažko vyhútať niečo lepšie.“

K Porubčanovým a Straussovým slovám o príchode Lásky na zem sa pripojí aj Milan Rúfus (v závere básne „Advent“):

Ach, kde si, moja mama?

Z tých tvojich nití, z tvojich slov upriadla si mi múdrosť.

A vieru, že prišiel, príde Boh, nám všetkým príde pomôcť nájsť čistý zmysel pre pravdu i pre čistotu lásky.

Príde na našu planétu

a povie nám to z jasli...
+ + +

Porubčan – Rúfus – Strauss. Traja mužovia, ktorým bol daný dar, aby mohli pozorovať, vnímať a hodnotiť svet z **výšky**, a konfrontovať ho s tým obrazom sveta a človeka v ňom, ako nám ho v svojom odkaze zanechal Kristus.

Pri tomto pohľade „z výšky“ platí akoby zákon, že čím viac vystupujeme nahor, tým viac sa nám strácajú na horizontálnej úrovni detaily pozemského chaosu (ako dôsledok neustáleho drobenia celku), a tým viac nadobúdame schopnosť postihovať celosť, celistosť stvorenstva, tým viac z horizontálnej roviny prenikáme do hlbinných PODSTÁT. O tom vlastne hovorí aj Porubčan v úvodnom motte nášho príspevku, keď „individuálne a separátne“ kladie do protikladu s „jedinou všestrannou koncepciou“. – A v tom spočíva aj protiklad dvoch svetov: sveta Egoizmu a sveta Lásky.

To je – podľa závratnej štúdie Pavla Straussa „Problém človeka“ – „problém človeka **skutočného**, akým je“; a problém „človeka **opravdivého**, akým by mal byť“. (Porov. Pavol Strauss: Mozaika nádeje / Ecce homo / Tesná brána, Vydavateľstvo G-Ateliér, 2017, s. 137.) To nás hneď navracia k Ježišovmu odkazu, že „kto neprijme Božie kráľovstvo ako dieťa, nevojde doň“ (Lk 18, 17).

Aby sme mohli obrátiť svoj zrak k „výške končiara“ (Porubčan), ktorý sa pred ľudstvom čoraz zreteľnejšie týči, musíme sa najprv celou bytosťou preniknúť pocitom PRIEPASTI, v akej sa svet ocitol. Súčasná civilizácia mohutne pracuje na tom, aby sme na vlastnej koži pocítili **závratnosť** tejto priepasti, ako nám ju už pred 70 rokmi v spomínanej štúdií predostrel Pavol Strauss. Citujeme:

„... Ale dnes badať aj iný, dobový úkaz vypestovania ľudskej rozdrobenosti, z ktorého vyrástol **nový tvor: redukovaný človek** (podč. J. R.)... Dnešný človek je vyradený z jednotnosti, lebo je vyradený z každej jednoty. Všetky spojivá sú v ňom poškodené, lebo sú rozleptané aj v celom údobí. V ňom niet súvisu, ako ani mimo neho niet súvisov. Je ako vyradený telefón s neplatným číslom; väčšina jeho spojov je popretŕhaná. A ako je sám zredukova-

ný, tak aj každá súčiastka jeho vnútorného mechanizmu i mechanizmu jeho vonkajšieho žitia sa redukuje na seba. Všetko je odlišené od všetkého. Nič nezapadá do seba, ale zapadá v sebe. Organický súvis sa nahrádza nefungujúcim mechanizmom. Nič nevyrastá z ostatného, zo všetkého. Všetko vyrastá z ničoho..“ (139).

Spomínaní traja muži boli k nám (okrem iných) poslaní práve preto, aby sme sa pozreli pravde do očí, že „**redukovaný človek nášho storočia stojí rozkročmo v dobe, nahý, úbohý a krvavý, s ustatým a zachrípnutým srdcom. Dobrota z neho skoro vytekla, už len na dne zvýšilo z nej niečo mútne. Cíti sa blízkym budúcnosti. A smrť patrí k inventáru jeho každodenných práv. Zlo rýchlo dozrieva a rýchlo opadá a podľa úkazu redukovanosti sa naň rýchlo zabúda. A zabúda sa, že život je veľký a stály súvis celého konania i myslenia všetkých čias a že sa pred tváre Večnosti nič nestráca**“ (153).

Títo traja muži – povedané Porubčanovými slovami – nás volajú: „**Podte sa, prosíme, i vy pozrieť – tu odtiaľto, ako to vidíme my.**“

+ + +

„Kto neprijme Božie kráľovstvo ako dieťa...“

- To je nemožné! – povzdychne si ešte raz náš súčasník... A páter Porubčan s hlbokým porozumením pre naše trápenia a starosti, aj pre bežnú úroveň dnešného ľudského vedomia, rozlúči sa s nami upokojujúcimi slovami:

„**Kristovo posolstvo je kvas, ktorý potrebuje svoju dobu kvasenia. Ide len o to, aby sme sa pomaly a trpezlivo nechávali postupne prekvasiť.**

Neviem, či sa v tomto ľudskom rode nájde ešte niekto okrem Ježiša Krista, kto má odvahu veriť v pravdivosť vnútorného sveta človeka, veriť v čistotu jeho srdca a v jeho úprimnú lásku. Isté však je, že on je jediný, kto to môže, pretože je jediný, kto pozná celú pravdu o človeku a má moc doviest' ju k jej úplnému dovŕšeniu.“

„**Tak dobre je porovnávať a dôsledne uveriť jeho slovu. Počúvať ho a vedieť, že čo raz vysloví, to nikdy nestratí svoju platnosť. I keby nebo a zem pomínuli, ani jediná hláska z jeho slova nepominie.**

Žijeme vo veku, keď sa tolki boja o budúcnosť Kristovej pravdy. Nie je to nejaké nedorozumenie? Môže byť azda pravda závislá od toho, kto bude za ňu a kto proti nej? **Chyba nie je v istote a sile pravdy, ale v malej viere tých, čo sa o ňu boja.**“

Porubčanova a Straussova prosba o dodatok

Jozef Porubčan: „...Ako je to však s našou slobodnou vôľou, ak sa všetko robí podľa vôle Božej? – Sú otázky, o ktorých by sa mohlo donekonečna debatovať, a vždy by to bolo rovnako zbytočné. Skôr by nám tu mohlo pomôcť Ježišovo vyjadrenie o deťoch a ovciach:

- Ak nebudete ako deti, nemôžete vojsť do Božieho kráľovstva.

- Moje ovce ma poznajú, počúvajú môj hlas a idú za mnou.

Nuž, dieťa! Môže také malé dieťa pochopiť starostlivosť svojej matky? Môže rozumieť práci svojho otca, ktorou ho živí? A predsa verí svojim rodičom, spolieha sa na nich, cíti sa pri nich bezpečne. Vie, že keď je tu mamička, nič sa nemôže stať.

Podobne je to i s tými ovečkami. Tie nikdy nepochopia, čo robí pastier, keď im zabezpečuje seno na zimu. Zbytočne by im to vysvetľoval. Ony len idú za ním a odovzdávajú a do jeho opatery.

Ak raz začneme skutočne rešpektovať hranice svojho poznania, ak sa pokorne skloníme pred tajomstvom za týmito hranicami, nebude nám ťažko dôverovať tomu, kto to tajomstvo pozná, a napriek všetkým hrozbám tohto sveta budeme s ľahkým srdcom čakať, čo nám od vekov stanovil dobrý, milujúci Otec.

- Pokojne žijem a konám svoju prácu ešte dnes i zajtra. Pozajtra skončím. Teraz však ešte musím pokračovať v ceste, lebo nemôžem nenaplniť svoj čas. (Porov. Lk 13, 31-33.)

To je nádherná odpoveď všetkým, čo sa nazdávajú, že vládnu nad životom a smrťou. To je pokoj bezstarostných detí, keď je pri nich mamička či ocko, to je hravá bezpečnosť ovečiek, keď pred nimi kráča ich bača...

(J. Porubčan: Posolstvo 3. Svedectvo pravde IV. s. 141-142.)

Pavol Strauss: Stretnutie s Pánom Bohom (úryvok).

„... V suterénnom oblôčku v jednom z týchto domcov má nebo ešte ozajstne cítiaceho priateľa a pozorovateľa, ktorý sa neupokojí suchopárnym meteorologickým konštatovaním počasia. Pri prvom pohľade na túto tvár som vedel, že je to človek, ktorý každý najmenší prejav života vníma ako niečo úžasne vzácne a významné – ako zákrok zázraku žitia.

Často som tu stretol skupinku detí s dojemne vážnymi tváričkami v sústredenom rozhovore s mladíkom asi dvadsaťročným. Často zasa som onoho mladíka videl so široko otvorenými, do dialky zahľadenými očami krásnej, bledej farby jasnej oblohy. Mihla sa mi myslou predstava; je to do videnia zahrúžený a sústredený pohľad svätca alebo krásna maska pred večnou nocou slepca. No čoskoro som zbadal po bielej strane knihy väčšieho formátu chytrý sa pohybujúcu, čítajúcu pravicu.

Začal som ho pozdravovať. A keď som sa raz z útržkov rozhovoru s deťmi dozvedel, že išlo pravdepodobne o Pána sveta alebo o opis nejakej pozemskej krásy, po ktorej sa dopytovalo vnímavé detské srdce, zastavil som sa a prvý náš rozhovor bol asi takýto:

- Máte milých priateľov.

- Áno. Deti sú nielen lepšie a čistejšie, ale aj rozumnejšie ako dospelí. Učím sa od nich vidieť.

Udivený neodpovedal som a on už aj pokračoval, usmievajúc sa:

- Sme tajným spolkom a hráme sa stále s Pánom Bohom, pomáhame si ho objavovať. Raz sme ho našli podľa Ril-

keho *Rozprávok o Pánu Bohu* v daždi, inokedy vo večernom súmraku, druhý raz pri mŕtvom vtáčikovi. A za to, že ich v tomto hľadaní viem, oni ma učia vidieť. Som odmalička slepý a usilujem sa vniest do svojej tmy tie predstavy sveta, aké vchodia otvorenou bránou zreníc. Pre mňa sa skladá váš svet iba z plôch a hrán, z tepla a zimy, z ostra a tupa. Pre mňa sú zelená tráva, modré nebo len slová.

- Však dospelí by vám vedeli lepšie vysvetliť svet.

- Kdeže by! Dospelí vidia svet taký, aký ho chcú vidieť i seba v ňom; a ja túžim vidieť ho, aký je. Netúžim po tom, aby som videl okolo seba, ale usilujem sa o to, aby som v sebe videl, aby sa noc vo mne premenila na divadlo z pohybu a farieb. A to sa úfam naučiť od detských srdc. Lebo ony majú srdiečko hneď za očami.

- Ak dovoľíte, prídem sa aj ja niekedy porozprávať o videní a o Pán Bohu.

- Vždy vás odteraz budem čakať, - povedal na rozlúčku.

(Pavol Strauss: *Mozaika nádeje / Ecce homo / Tesná brána*, Vydavateľstvo G-Ateliér 2017, s. 21-22.)

Pavol Strauss Rodičia a deti

Výchova je vždy predovšetkým vecou dôvery. Dôkazom toho je slobodná vôľa. Nemôžeme vojsť do svojich detí a urobiť to, čo by sme z nich najradšej chceli urobiť! Nemôžeme úplne zmiesiť svoju skúsenosť s ich elánom. Deti nemožno odrezať od vplyvu zla. Musíme im len pomôcť. Každý musí svoj boj sám vybojovať.

Isteže je pre rodičov bolestné, keď vidia, ako deti opakujú ich vlastné životné chyby, ktoré už v nich chceli vidieť skorigované. Ale deti sú hádam len živými výkričníkmi za našimi vlastnými nedokonalosťami.

Každý musí ísť svojou cestou. I naše deti. Od zla ich nemožno izolovať, lebo veď ide predovšetkým o zlo v nás. Treba ich viesť k boju so zlom, treba im zbystriť inštinkt proti nemu a predovšetkým treba sa za ne modliť a obety prinášať

práve tých oblastiach, v ktorých sú najskôr náchylné poddávať sa zlu.

Už u celkom malých detí vidíme, že v ich správaní a citovom vyjadrovaní sú náznaky zla a zloby, ktoré nemohli dosiaľ nikde vidieť, ba ani to nechápu, ani dedičnou dispozíciou sa to nedá vysvetliť. Skutočne, akoby sa personifikované zlo votrelo do nich. A to je dôkazom dedičného hriechu.

Koreň každej kritiky je ušlachtený: snaha vidieť druhého bez chyby. Rodičia majú často psychologicky skreslenú perspektívu o svojich deťoch. Nazdajú sa, že nevyhnutne musia pokračovať tam, kde oni prestali. A to je omyl. Lebo každý v živote nastupuje svoju vlastnú cestu spásy. A každý si na nej volajako dotlčie kolená, i dokrvava. Mnoho je, keď sa na nej človek sám dotacká. Viac ako vzorom a pomocníkom nemôžu byť ani rodičia.

(Mozaika nádeje / Ecce homo / Tesná brána..., s. 267-268.)

Michail Michajlovič Prišvin

Detstvo v nás

Detstvo v nás

Ukáž mi hoci len jedného človeka, ktorý by sám seba, celé svoje žitie i všetky tušenia svojej mysle pojal do takého prostého a súčasne veľkolepého obrazu, aký cítíme v sebe, keď sme prostí ako deti.

Uchovať si detstvo znamená zostať nesmrteľným.

Strach zo smrti

Deti majú pre nás zvláštnu príťažlivosť najmä preto, že sa rodia a žijú ako nesmrteľní, ako všetky živé bytosti na širom svete, zvieratá či rastliny.

Pocit konca alebo smrti sa k nám blíži ako tajomstvo dospelých. V detstve sa nám zdá, akoby dospelí pred nami čosi tajili, a nech ich špehujeme ako chceme, to najdôležitejšie tajomstvo sa nám pre čosi nedarí dozvedieť.

Potom sa však zrazu čosi stane, z dieťaťa sa stane dospelý človek a tajomstvo je odhalené ako smrť, ktorej sa nijaká živá bytosť nemôže vyhnúť.

Na svete je však dosť ľudí, ktorí si toto tajomstvo dospelých vôbec nevšímajú a žijú celý život šťastne ako deti, ako nesmrteľní.

Vzácný dar

Je zrejmé, že na deťoch nemáme radi len to, že sú malé. Milujeme v nich práve to čarovné, čo bolo v nás alebo okolo nás v našom detstve. V deťoch máme radi to isté, čo si z detských liet chránime v sebe ako najvzácnejší dar života, a túto vzácnosť sa usilujeme rôznym spôsobom v živote realizovať.

Jedni, a tých je väčšina, vstupujú s týmto darom do rodiny, druhí, ktorým nie je rodinné šťastie dané, sa ho usilujú dosiahnuť v umení. A tretí, ktorých úplne nepohlí ani rodina ani umenie, chránia si v sebe dieťa do neskorej staroby, a to z nich robí mudrcov.

Nový človek

Nový človek – to je dieťa. A ak treba o ňom niečo povedať, tak rozpovedzte o dospelých, ktorí si vedeli uchovať v sebe dieťa.

Veľké deti

Ak sa dospelý človek podobá dieťaťu, tak je to to najlepšie, čo v človeku môže byť. A keď sa hovorí „*Buďte ako deti*“, vôbec sa tým nechce povedať, že deti sú samy osebe dobré. Nie, to sa vzťahuje iba na dospelých, aby zostali ako dospelí ľudia múdri a dobrí, a súčasne aby boli prostí ako tie zvieratká...

+

Nejde mi o to, aby sme sa my, dospelí, zložití ľudia navracali k detstvu, ale o to, aby si každý z nás sám v sebe uchovával svoje detstvo, aby sme nikdy naň nezabudli a svoj život formovali ako ten strom; prvú detskú „habarčičku“ si strom drží vždy na samom vrchu, na svetle, a kmeň, to je jeho sila, to sme my dospelí...

Prameň objavov

V lese som našiel pre seba prameň nekoenečných objavov, a už sa mi vari podarilo dosiahnuť, že som sa vydal cestou nového poznávania prírody. V tejto novej prírode sa človek začne od detí.

Otázka

Istý mládenec prišiel za mnou s otázkou o panenskej prírode. – Ja mám prírodu rád, – hovorí mi, – ale nie všetci ju majú radi, a tak panenská príroda hynie. A niektorí dokonca vravia, že nech, spútame zem asfaltom.

- Ľudia natárajú hlúposti, – vravím mu. – Nech si len ničia panenskú prírodu! Kým ju bude človek cítiť v hĺbke svojej duše ako niečo „naozajstné“, ako najvnútornejšie reálne života, panenská príroda sa uchová, lebo príroda, to je človek sám.

Panenská príroda prináša človeku preto toľkú dosť, že sa v nej cíti dieťaťom a ako dieťa chápe, že všetko navôkol žije bez gazdu, a sám to všetko dostáva do daru ako záhradu svojich rodičov.

Vône detstva

Bieloružová kukučina vyliezla na piesčity chodník, a ako kedysi mi vonia čímsi davným z detstva, na čo si za nič na svete neviem spomenúť.

Neviem si predstaviť, ako a čím môžu voňať kvety tomu, kto nemal nijaké detstvo.

Panenská príroda

Pravdaže, dá sa ešte nájsť taký kút panenskej prírody, že človek zatúži strhnúť čiapku z hlavy a postáť tak tam s obnaženou hlavou. Táto ľudoprázdnota mu je však čoskoro na farchu a zažiada sa mu vrátiť sa ta, kde má kto počúvať jeho rozprávanie o tejto veľkolepej panenskej krajine..

Deti moje, všetky deti! I vy, naše skutočné fyzické deti, i vy, dospelí, postarší, ba i celkom starci, ktorí sami seba zachováate v duši ako svoje vlastné dieťa!

Všetci sme kedysi vyšli na svet boží z tmavého lona našej matky. Všetci sme vyšli z tmy a všetci sa vinieme za svetlom, ako sa vedľa nás spolu s nami z tmavej zeme dvíhajú k slnku stromy a trávy, steblá a kvetiny, a všetky spoločne s nami žijú na zemi.

Neobanujete

Deti učia dospelých, ako sa nedať úplne pohltiť prácou, a zostať tak slobodnými.

Drahí moji priatelia, nikdy nezabudnite na svoje detské sny, chráňte si dieťa v sebe so všetkým jeho túžbami a uvidíte, že skôr alebo neskôr vás poteší.

Životná skúsenosť

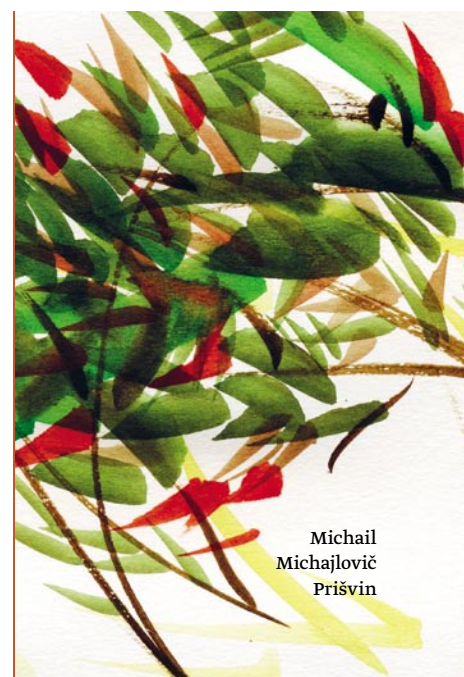
Spomínam si na seba ako na mladého chlapca, keď som v živote ničomu nerozumel, bol som hlúpy ako teliatko, a súčasne som si namýšľal, že sa vo všetkom výborne vyznám. Odkiaľ sa brala vo mne istota, že život poznám?

Aj vtedy, keď som bol zamilovaný a všetci ľudia sa mi zdali dobrými - to bolo odkiaľ? A tak to následné spoznanie zla, ktoré človeku prinášajú skúsenosti, môžeme vždy chápať nie ako neznalosť života, ale ako spoznávanie seba v svojich neúspechoch a prenesenie tejto svojej skúsenosti na „život“.

Takže koniec koncov vo vlastných skúsenostiach nespoznávame život, ale seba...

A tá prvotná istota v poznaní života je vlastne poznaním skutočného života, a práve v tomto zmysle platí oná výzva „*Buďte ako deti*“.

(Ukážky vybrané z knihy Michaila Prišvina „Koruna tvorstva“, ktorá po tridsiatich rokoch vyšla v novom vydaní; G-ATELIÉR, 2018.)

Michail
Michajlovič
Prišvin

Pavol Strauss o Michailovi M. Prišvinovi

(v liste J. Rybákovi z 3. januára 1985)

Drahý Julko!

Musíš to cítiť, koľko na Teba a Prišvina myslím. Však sme akosi ako duchovné spojené nádoby. Nuž žijem s tou vzácnou knihou Prišvinovou. Po troške, ako deti, keď si posúvajú sústa, aby to najlepšie ostalo nakoniec. Najprv som chcel celú prečítať a potom Ti napísať. Som vyše polovice a šanujem si to. Ale musí Ti povedať, že Ti slovenská kultúra obec musí byť vďačná, že si to k nám transplantoval.

Je to viacrozmernejší duch a akýsi slovanský duchovný Anteus. Keď sa dotkol zeme, vošla doňho sila. I Prišvin je taký, že hominizuje prírodu, stotožní s ňou človeka a človeka sprírodňuje. Nadnáša to, i tá jeho vždy čerstvá a vždy znovu očerstvená vitalita a invencia. Sú tam aj trochu rušivé osobnostné momenty. Ale kde je svetlo, je aj tieň.

Ešte si to všetko musím zosúradiť. Len mi v tom dovoľ dýchať. Je to veľký zjav.

Nateraz som s časom na válečnej nohe, lebo som 8 hodín denne na patologickom fronte. Tým lepšie mi padne to Prišvinovo lesné duchovné poľovníctvo.

Vďaka Ti za to. I za všetko. Objímam všetkých Rybákovcov v tomto roku.

Tvoj Paľo S.

Z deklarácie svätého stolca a Vrchného rabinátu Izaela

„Zvláštni povinnosť – stojí ve spoločnej deklaráci – máme k tým nejslabším členům našich komunit, zejména k dětem, které jsou zárukou budoucích generací, jež dosud neumějí vyjádřit veškerou svou potencialitu a samy se bránit. Respekt k osobní důstojnosti dětí se musí projevovat v tom, že jim je poskytován široký výběr podnetů a nástrojů pro rozvoj jejich schopností reflexe a konání. Proto je nezbytné, aby se děti nejenom cítily středem náležitě a laskavé pozornosti, ale byly rovněž aktivně zapojeny tak, aby se mohly rozvíjet jejich poznávací a praktické možnosti.“ Židovsko-katolícká komise se dále obrací ke spoločnosti jako celku a zejména k rodičům, jakožto náboženským učitelům a vůdcům, kteří mají „zvláštní odpovědnost za morální a duchovní zrání svých dětí“. V společnej deklaráci dále stojí, že „pro zdravý duchovní rozvoj je obzvláště důležité důvěrně děti seznámit s biblickým odkazem, který židé a křesťané sdílejí... (Radio Vaticana; Milan Glaser)

Krása spasí svet

Pavol Ondřík

Krása spasí svet

Dostojevského Idiot

Fjodor Michajlovič Dostojevský vo svojom znamenitom románe Idiot cez postavu kniežata Miškina vyhlasuje, že „krása zachráni svet“. Podobne ako v románovej situácii, kde hlavný hrdina je vysmiaty za tento svoj názor, je to aj dnes, keď so všetkou vážnosťou budeme toto tvrdiť a tejto pravde podriaďovať svoj život. Škoda len, že sme takí nepoučiteľní! Lebo KRÁSA je naozaj to jediné, čo nám pomôže zmysluplne sa pohnúť vpred. Môžeme ju pomenovať aj *harmónia alebo súlad*. Je to rovnako platné pre vonkajší svet prírody, o ktorú je dané človeku sa starať, pre medziludské vzťahy na všetkých a akýchkoľvek úrovniach ako aj pre vnútorný – ten najintímnejší svet každého z nás...!

Organový koncert – Memoriál Leopolda Šidu

V nedeľu 19. mája 2019 sa v Likavke, v našom farskom kostole uskutočnil tretí ročník Memoriálu Leopolda Šidu, organistu, pedagóga a zapáleného propagátora krásnej hudby, najmä liturgickej. Chvalabohu, zišlo sa nás nie málo. Zanietením organizátorov, najviac však umením pána Stanislava Šurina, hudobného skladateľa, pedagóga a organistu svetového formátu, sme boli akoby vtiahnutí do sveta, kde k nám prehováralo „niečo“, čo nikto nevie vysloviť, ale každý vie, že ho to dvíha zo všednej každodennosti k výskam neba...

MUDr. Pavol Strauss si 14. marca 1985 poznamenal aj takéto slová: „Význam človeka sa transponuje do duchovnej oblasti, ako jedinej, čo má presah nad jeho holú existenciu. Zmysel života človeka je jeho odtlačok do sféry ducha.“ Duch a duchovné dielo človeka prežíva a formuje aj naše životy – povznáša, akoby za ruky nás berie a vedie v ústrety Absolútnemu. Požehnaný, kto to vníma! A pre tých „iných“ má Pán svoje cesty. Naozaj „spoločenstvo svätých“ – reálne, bezprostredné, nevyhnutné. Veď načo je to potom všetko a aký by bol zmysel života? Ale aj zmysel krásy – hudby, poézie, obrazu, lásky...? Podivuhodný Boh sa podivuhodnými formami zjavuje človeku... A krása je jednou z týchto podivuhodných foriem!

Prvé sväté prijímanie

Začiatkom mája sme v našej farnosti mali Prvé sväté prijímanie. Nebolo možné si nevšimnúť radostné a krásne vyzdobené deti a ostať pritom bez vnútorného pohnutia či dojatia. Niečo nám „brnklo“ na citlivú strunku našej duše. Na tú, ktorú často zaznávame, alebo žijeme, akoby sme ju ani nemali... Struna krásy, ktorá má svoje miesto v každom z nás. „Struna“, ktorú okrem človeka majú len anjeli a Boh...

Pri slávnosti sme si pripomenuli dôležitosť jednoty krásy vonkajšej s krásou vnútornou. Viete, nie každý má možnosť pozrieť sa do ešte ustráchaných, ale už nesmierne šťastných očí vo chvíli, keď ony spoznajú, že Dobrý Pán Boh im práve odpustil... A to dieťa si uvedomuje, že v tej chvíli sa opäť stalo čistým, stalo sa svätým, ako prvýkrát pri krste! Vonkajšie vyjadrenie (krásne šaty) je len akýmsi prirodzeným pokusom – snahou – vyjadriť znova to, čo nemôžeme uchopiť – krásu vnútornú. A my, ktorí sme tam boli, boli sme svedkami tajomstva, krásy, ktorá je nám ponúkaná „z hora“...

Liturgia

Možno takto začíname rozumieť aj liturgii – sv. omši, keď sa počas nej spieva evanjelium, alebo iné časti omše, keď sa používa latinský jazyk alebo kadidlo, keď kňaz koná gestá a prednáša slová v inom, nie bežnom rečovom tóne... Je to ako „závoj“, za ktorým si hlbšie uvedomujeme tú najväčšiu KRÁSU, ukrytú v tajomstve. Lebo „liturgia je výkon Kristovho kňazstva, ktorým sa sprítomňuje vonkajšími vnímateľnými znakmi spása človeka a oslava Boha v bohoslužobnom poriadku Cirkvi. Týmto slovami odvodenými od vyjadrenia v prvom dokumente Druhého vatikánskeho koncilu Sacrosanctum concilium sa vyjadruje charakter katolíckych bohoslužieb. Je to dialóg medzi Bohom (spása – posväcovanie človeka) a ľuďmi (oslava Boha)“.

Dotýkame sa tu toho, čo nemôžeme úplne pochopiť. A paradoxne, ak málo pochopiť, tak nie rozumom, ale srdcom, ktoré je oslovované nie racionalitou – zrozumiteľnosťou jednotlivých právd, ale sústredenosťou, vážnosťou a tajomným úkonom a slov. Tu koná sám Boh! V kráse spoznáваме Jeho samého. Ale aj naopak – svojou krásou – vonkajšou, ktorá je v jednote s tou vnútornou – Ho zjavujeme svetu.

Pokusy o vonkajšiu krásu bez úprimnej snahy o krásu duchovnú je obyčajný podvod v snahe „predať somára, hovoriac o ňom, že je to kôň“...

Nech sú to už naše prejavy v rečiach, činoch, naše okolie, dvory, potoky, cesty, domy, naše vzťahy... To všetko môže byť krásnym, teda krásou, ktorá okrášľuje svet, povznáša ľudí a robí nám život radostnejším, zmysluplným...

Pápež Benedikt XVI svojho času vyjadril takúto myšlienku: „*Krásou k Tomu, ktorý je Krása sama*“...

Celá príroda okolo nás to ovláda. Jar o tom svedčí najlepšie.

A ty človeče...?

Prečo by si nemohol vyrásť a vykvetnúť „do krásy“ aj ty?

(V *Likavke 22. mája, na jar 2019...*

Pavol Ondřík, farár)

P. O. Hviezdoslav

+ + +

*Ja často neviem, čo to srdcom ruší
vše okolného davu, neviem ani:
len cítim, keď sa dotkne sluchu blany
ten hurhaj, že sa protiví mi duši.*

*Duch ľudský zhádol dávno, čo sa sluší,
i zachovával; nedal pravde hany,
však ani mrzké nerozrýval rany,
neškrkal v odív, čo sa s bážňou tuší.*

*Skôr zastrel, áno, človečenstva vrede,
prepustil tajne, prikryl skorocelom,
odvracal od bied ku vidinám vzhľady;
a stojí, ak i svet bol chorý kedy:
**upijúc krásy, ozdravel i telom –
Je pravdou i smrť: krása kriesiteľom.***

+

*Už darmo: doba spasnej poezie
neprešla pre mňa, pre mňa nepomreli
ver' Múzy; bytia môjho na prôčelí
vždy skvie sa nâpis: Ona tudnu žije!*

*A bez jej hudby šťastnej harmonie
môj život bol by nepotrebný celý,
bol škripot, veteš, púšti piesok vrelý,
večitý povraz kol otrockj šíje.*

*I nepopustím toto vlákno slabé,
a predsa lano, túto v mori slamu,
a predsa pevnú i nad úľom trámu;
**nech iný v kráme všednosti sa hrabe:
ja za tým vláknom triafam v portál
chrámu,
s tou slamou vplujem v prístav –
na korábe.***

Hudba a krása

O Straussových Zápiskoch diletanta

Tetí zväzok edície „Výber z diela Pavla Straussa“ (Vydavateľstvo G-Atelier, 2018) obsahuje tri Straussove práce: Zápisky diletanta, Život je len jeden a Neodoslané listy.

Zápisky diletanta tak vychádzajú po tretíkrát. Prvý raz s doslovom Jozefa Felixa vyšli v Tatrane (1968). Felix kladie v Doslove dôraz na špecifický charakter Straussových aforizmov: „Nie sú to aforizmy pre aforizmy a tým menej aforizmy – pre pobavenie. Sú výsledkom hlbokého pozorovania života samého a lapidárnym výrazom autorových poznatkov. Na jednom mieste tejto knižky Strauss napísal, že „*životná pravda sa zmestí i do riadku*“, a že je teda zbytočné písať „traktáty“. A presne o toto ide vo všetkých jeho aforizmoch. Ak slovo aforizmus pôvodne znamenalo *definíciu* (aká náhoda, že sa prvý raz aplikovalo na lekárske definície starého Hippokrata!), Straussove aforizmy majú a zámerne chcú mať hodnotu definícií určitých právd o svete a živote. O svete objektívnom i o živote subjektívnom. Presne tak: všetky sa zrodili z hĺbania nad samým sebou i nad spoločnosťou, z onoho klasického „*inspectio sui te mundi*“.

Druhýkrát vychádzajú Zápisky diletanta v rámci Zbraných literárnych a mysliteľských diel II. (Vydavateľstvo Michala Vaška Prešov, 2009) – pod editorstvom Júliusa Pašteku. Pašteka sa v „editorských poznámkach“ sústreďuje na tému „hudba a medicína“. Píše:

„Zápisky diletanta (písané v rokoch 1962-1965) potvrdzujú, že ide o mimoriadne hudobne senzitivného človeka, rovnako i odborne vzdelaného znalca hudobnej klasiky a moderny. Formovala ho hudobná Viedeň zo začiatku dvadsiateho storočia. Hudba zostala jeho trvalou vnútornou potrebou a životnou náplňou. Jeho poznatky a názory partia k tomu najbystrejšiemu, čo sa u nás napísalo o hudbe a hudobníkoch, pritom s iskrivou inteligenciou a duchaplnou virtuozitou. Nie je to len vyznanie milovníka a obdivovateľa klavírnej i orchestrálnej tvorby. Tieto esejistické „zápisky“ aj zasnávajú, inšpirujú, strhávajú laikov i odborníkov aj vďaka autorovej myšlienkovj paradoxnosti. Opravdivé „úsmevy múdrosti“, ako sa vyjadril o aforizmoch. Cez hudbu sa autor dotýka všetkých podstatných problémov človeka i ľudstva.“

V knižočke, ktorú nám ponúka vydavateľstvo G-Atelier, sa teda stretáme so Straussovými Zápiskami diletanta po tretíkrát. – Skúsme si z nich odcitovať pár ukážok:

(27. 7. 1962)

Všetko veľké v hudbe je stále živé, svieže a menlivé. – Ani v prírode nie sú len obrovské vodopády, nekonečnosť mora a zázrak krásy a jedinečnosti kvetov. Aj v hudobnej tvorbe sú útvary novej – a vždy novo pôsobiacej krásy, uchvacujúce vždy nanovo toho, ktorého vnútro podobne vibruje. Ako pohľad neuberie bralám Tatier nič z ich trvalej veľby, i vrcholy hudobného umenia vyjadreného človekom majú neochvejne trvalú pôsobivosť, či je to *Braniborský koncert* od Bacha, či Debussyho *More*, či Stravinského *Svätenie jari*, či Beethovenova *Eroica*. – Kontúry týchto vrcholcov nemožno zotrieť a odmyslieť z vnútorného horizontu ľudstva.

(7. 8. 1962)

Neviem, prečo má byť slovo diletant niečím hanlivým. Neslobodno to, pravda, stotožiť s pojmom nevedomec alebo babrák. Veď diletant je len človek, ktorý si lásku k umeniu nedá honorovať.

(28. 8. 1962)

Umenie je významná zložka života. I život je boj. I umenie je boj; najprv za svoje bytie, potom za dobro. Kde niet rozmachu, zostáva len duševné príštipkárstvo s osobným utilitarizmom. Predsa je len rozdiel medzi popísaným papierom. – Iba láva ľudského vnútra sformuje malosť doby do trvalých foriem. Kým bude vo svete zlo a zloba, bude umenie bojom.

(J. R.)

Krása Božej Matky

Don Tonino Bello (1935 – 1993), hrdinský a svätý biskup, zložil autentickú poému, v ktorej ospevuje všetky odtiene krásy Božej Matky. V jednom úryvku poeticky a teologicky opisuje Máriu: „Mária mu-

sela byť krásna. Nehovorím len o jej duši. V tej nebol ani tieň hriechu, bola číra do takej miery, že v jej vnútri sa zrkadlil Boh. Ako nepomíňajúce vrchy, ktoré sa hore v Alpách odrážajú v nehybnej transparentnosti jazier. Hovorím aj o jej ženskom tele. Tak sa zdá, že keď teológia prichádza k tomuto bodu, obchádza jej fyzickú krásu. Necháva básnikom, aby ju ospevovali: «Vergine bella, che di sol vestita, coronata di stelle, al sommo Sole piacesti sì che in te sua luce ascose...» (*Krásna panna odetá slnkom, ovenčená hviezdami, áno, zapáčila si sa zvrchovanému Slnku, ktoré v tebe svoje svetlo začalo...*). Zveruje ju piesňam pokorných ľudí: «Mira il tuo popolo, o bella Signora...» (*Hľad na svoj ľud, o krásna Pani...*). Alebo zanieteným refrénom v piesňach veriacich ľudí: «Dell' aurora tu sorgi più bella... non vi è stella più bella di te» (*Vychádzaš krajšia ako zornica... niet krajšej hviezdy, ako si ty*). Alebo uponáhlanému pozdravu jednej antifóny: «Vale, o valde decora» = «Ciao, bellissima!» (*Čau, nádherná!*). Alebo liturgickým zmienkam «Tota pulchra» (*Celá krásna si, Mária!*). Máš nádhernú dušu i telo! Teológia však v týchto úvahách nejde ďalej. Zachováva rovnováhu. Mlčí o Máriinej ľudskej krásy. Snáď kvôli zdržanlivosti.“

Prví, ktorí plní radosti už pri narodení Panny Márie obdivovali jej krásu, boli jej rodičia. Oni vtedy ešte zrejme netušili, že je Nepoškvrnená, a že jej telesná krása odráža aj jej duchovnú krásu. Keď ju vychovávali, museli s ňou zažiť veľa nádherných chvíľ. Mali dieťa, ktoré nikdy nezehrešilo. Mali dieťa plné dobroty, lásky, ochoty slúžiť.

Svätá Bernardeta Soubirousová aj deti z Fatimy videli Pannu Máriu ako mimoriadne krásnu ženu. Mystička Natuzza Evolo, ktorej proces blahorečenia práve prebieha, a ktorá mala od detstva zjavenia Panny Márie i Pána Ježiša, spomínala, že po prvýkrát videla Pannu Máriu keď mala asi päť rokov, pričom vtedy ešte nevedela, že je to ona: „Nevedela som ani kto je to Panna Mária. Potom, od ôsmich rokov, som ju často vidávala. Krásna pani, krásna mladá žena.“ Keď ako dospelá dávala jednému umelcovi úlohu vytvoriť sochu

Panny Márie, zdôvodnila to slovami: „Pretože ju veľmi milujem a chcem, aby ju ľudia stále viac milovali.“ A aby mu nejakú prítomnosť pomohla, povedala mu tieto slová: „Krásu Panny Márie nie je možné opísať. Predstavte si najkrajšiu mladú ženu na svete a takto ju stvornite.“ Umelcovi sa podarilo vytvoriť peknú sochu. Pannu Máriu stvornil ako matku, ktorá je pripravená vziať do svojho otvoreného náručia dieťa, ktoré k nej beží. Bola to myšlienka mystičky, ktorá vnímala Pannu Máriu ako matku vždy prítomnú a s láskou očakávajúcu svoje deti. Natuzza bola zo sochy dojatá, ale aj tak neváhala verejne povedať, že „Panna Mária je omnoho krajšia ako socha, ktorú s ňou nie je možné ani porovnať.“ A pokračovala: „Raz som to povedala aj jej, keď sa mi zjavila práve blízko sochy a spýtala sa ma: «Čo to robíš? Chceš ma porovnávať so sochou?»“

Cirkevní otcovia aplikovali od začiatku na Pannu Máriu 14. verš 45. žalmu: „Všetka krása kráľovskej dcéry vychádza znútra“. Náš preklad znie: „Veľmi vznešená je dcéra kráľovská vnútri“ (Ž 45, 14). Krása duchovného života sa odráža na jej tvári. V Máriinom srdci bol vždy Boh. Diabol tam nemal žiadne miesto. Mária je milostiplná.

Pápež František pri jednej katechéze na sviatok Nepoškvrneného počatia Panny Márie vyzval veriacich: „Trikrát povedzme: «Plná milosti!». Všetci: Plná milosti! Plná milosti! Plná milosti! A takto na ňu hľadajte Boh od prvého okamihu jeho plánu lásky. Videl ju krásnu, plnú milosti. Krásna je naša Matka!“

Boh si ju vybral, aby bola Matkou jeho Syna, ktorý nás oslobodí od hriechov, ktorý nás vytrhne z rúk diabla. Krstom sa stávame Božími deťmi a do našej duše prichádza Boh. Tak sa naša duša stáva krásnou. Sviatostný život upevňuje naše zjednotenie s Bohom.

Pápež František v spomenutej kázni povedal: „V tento sviatok, teda, uvažujúc o našej krásnej Nepoškvrnenej Matke, spoznajme aj náš pravý osud, naše najhlbšie povolanie: byť milovaní, premenení láskou, premene- ni Božou krásou. Pozerajme na ňu, na našu Matku, a dovoľme jej pozerat sa na nás, pretože je naša Matka a veľmi nás miluje; dovoľme jej pozerat sa na nás, aby sme sa naučili byť pokornejší a tiež odvážnejší pri nasledovaní Božieho slova; aby sme prijali nežné objatie jej Syna Ježiša, objatie, ktorá nám dá život, nádej a pokoj.“

Panna Mária je vzorom pre nás všetkých, no zvlášť je vzorom pre všetky matky. Pavol Strauss vnímal náheru každej matky

na pozadí krásy Božej Matky. Píše: „Ľudia, ktorí nemilujú matku, sú neznesiteľní aj sebe, aj iným v prenesenom vzťahu. Veď matky sú zdrojom a nositeľkami života. Sú a ostávajú životodarné, aj keď sú dnešným spaualizovaným a zmechanizovaným pohľadom na všetko duchovné zbavené čara. Ale aj cez najnematerskejší život presvitá zvláštna imateriálna krása a zárodok možnosti prítulenia. Za každou matkou tohto sveta je za oblohou všetkej časnosti i poza neviditeľný svet vyprojikovaná jedna matka, ktorá v sebe subsumuje všetku duchovnú rýdzoť a absolútnu čistotu, ktorá mohla patriť len tej žene, čo bola určená na to, aby bola Bohorodičkou. Do svojho vnútra si človek nemôže pojať krajšiu, ušlachtejšiu a dokonalejšiu predstavu matky, ktorá sa stala účastnou tohto največnejšieho postavenia všetkého duchovného vesmíru.“

Deti dokážu citlivo vnímať krásnu dobrotu, lásku a starostlivosť svojich matiek. Volakto spomínal návštevu v jednej rodine. Hovoril, že matka nevynikala mimoriadnou krásou, ale keď sa usmiala, z jej tváre zažiarilo dobro a krásu. A to prenášala na svoje deti.

Kardinál Angelo Comastri vyrozprával jednu epizódu, ktorá sa stala na námestí pred svätynou v Lorete: „V jedno popoludnie počas eucharistickej procesie som pozoroval zvláštny rozruch na konci námestia. Ľudia sa otáčali, usmievali, boli roztržití, prestali vnímať modlitbu, prestali sa modliť. Nechápal som, čo sa deje. Na konci procesie som sa spýtal pátra kapucína prítomného na námestí, čo sa stalo. Odpovedal mi: «Zo San Benedetta z Tronta prišla skupina dievčat, ktoré sa zúčastnili súťaže miss Talianska! A všetko vybuchlo!» Ostal som ohromený a aj trochu roztrpčený, avšak hneď mi niečo napadlo. Rýchlo som poprosil mikrofón a všetkých som požiadal, aby ostali na námestí, lebo im chcem predstaviť novú miss Talianska. Okamžite boli všetci vo veľkom očakávaní. Zavolať som jednu matku z Kalábrie, ktorá už toľké roky chodievala do Loreta so svojimi dvoma mentálne hendikepovanými deťmi. Táto obdivuhodná matka sa o ne starala ako o dva drahokamy a prichádzala na púť prosiť Matku Božiu, aby zomrela štvrt hodiny po smrti svojich detí. Na jej tvári žiarila krásu lásky, nezatemnená žiadnou tónou egoizmu. Bola to skutočná krásu! «Pozrite sa, miss Talianska!» – kričal som. Všetci ostali prekvapení, ale som presvedčený, že v hĺbke srdca mi dali za pravdu. Toto je krásu, ktorá žiarila na tvári Panny Márie... a vychádzala z jej skutočne krásneho srdca, pretože je nepoškvrnená. Anjel jej správne povedal: «Raduj sa ty, ktorá si bola naplnená krásou! Pán je s tebou». Ak opätovne nenájdeme túto krásu, svet sa zaplní monštrami... s maskami krásy.

A vo svete bude panovať ohavnosť! Nie, to nechceme. Tak teda bežme k Máriiným nohám a pozorajme sa na jej tvár... skutočne krásnu!“

Všelijaké súťaže miss vedú k túžbe podobať sa na tieto miss. Čoraz mladší ľudia sa preto dnes podrobujú zákrokom plastickej chirurgie. Starší sa jej podrobujú preto, lebo sa naháňajú za mýtom večnej mladosti a mladí preto, lebo sa boja zostarnúť alebo preto, že sa chcú na niekoho podobať. Pápež František povedal, že ho znepokojuje tento „priemysel krásy a plastickej chirurgie.“ A dodal: „Nesmieme dovoliť, aby sa pre ľudskú bytosť stali nevyhnutnosťou. Pre dobro nás všetkých nesmieme súhlasiť s nárastom umelej krásy. Krása človeka sa tak stáva neludskou – vytvára niečo, čo je «rovnaké pre všetkých». Vari si neuvedomujeme, aké nepekne je stať sa «rovnaký ako všetci»? Prečo sa niekto chce podobať štandardu? Prečo sa nemáme radi takí, akých nás stvoril Boh? Prečo sa ľudská bytosť, muž či žena, čoraz viac stávajú otrokmi toho, ako vyzerajú a čo majú, zabúdajúc pritom, aké nevyhnutné je byť?“ Je nevyhnutné byť dobrým. Každý človek je jedinečný a má jedinečné poslanie, ku ktorému ho povoláva Boh. Mária dokonale splnila svoje poslanie a chce nám pomáhať, aby sme aj my dokázali plniť Božiu vôľu. To je cesta vedúca do krásy neba, kde krása dobrá žiari všetkým z ich tváre.

Môžeme sa pridať k pokornej modlitbe don Tonina Bella: „Svätá Mária, nádherná žena, prostredníctvom teba sa chceme poďakovať Pánovi za tajomstvo krásy. On ju rozosial tu a tam po zemi, aby po-

čas putovania udržal v bdelosti v našom srdci pútnikov nepotlačiteľnú nostalgiu po nebi. Necháva ju žiariť v majestátnosti zasnežených vrchov, v hlbokom tichu lesov, v nespútanej sile mora, v chvejúcej sa vôni trávy, vo večernom pokoji. Je to dar, ktorý nás opája radosťou, pretože, hoci len na malý okamih, nám umožňuje v prchavých štrbinách zahliadnuť krásu, ktorá poukazuje na večnosť. Pomôž nám, prosíme ťa, premôcť dvojznačnosť tela. Osloboď nás od nášho drsného ducha. Daj nám čisté srdce, ako je tvoje. Obnov v nás túžbu po nepoškvrnenej priezračnosti. A zbav nás smútku, že budeme musieť odvrátiť oči od pekných vecí života zo strachu, že kúzlo pomínutelnosti odvedie naše kroky z cesty, ktorá vedie k prahu večnosti. Svätá Mária, nádherná žena, daj nám pochopiť, že krása spasí svet. Od pozemských katastrof ho nezachráni ani sila zákona, ani múdrosť učencov, ani chytrosť diplomacie. Dnes, bohužiaľ, keď sa strácajú hodnoty, potápajú sa aj staré bójy, ktoré vo svojom čase ponúkali pevné ukotvenie lodiam nachádzajúcim sa v nebezpečenstve. Žijeme v dekadentnej dobe. Avšak v tejto temnej miestnosti rozumu je ešte svetlo, ktoré môže dať zažiarieť zdravému zmyslu: je to svetlo krásy.“ Toto svetlo žiari na Máriinej tvári. Ako sovy, nočné živočíchy, dobre otvorme oči, aby v nich navždy ostal vtláčený obraz nádhornej Márie.

Pápež František píše v súvislosti s našou Matkou, ktorá je v nebi, že „časť stvorenia v jej oslávenom tele spolu so vzkrieseným Kristom dosiahla celú plnosť svojej krásy. Ona vo svojom srdci nielen «uchovávala»

(porov. Lk 2, 19. 51) celý život Ježiša, ale teraz aj chápe zmysel všetkých vecí. Preto ju môžeme prosiť, aby nám pomáhala hľadieť na tento svet s múdrejšími očami.“ S pohľadom upretým na Máriu môžeme očakávať, že aj my dosiahneme plnosť svojej krásy. Vo večnosti telesná krása oslávených odráža ich duchovnú krásu.

Martin Koleják

Viliam Turčány Slovákova prosba k matke

*Ten, ktorý z kríža hriechy sveta sníma,
Kráľovnú dal nám podľa svojho vzoru:
má v srdci meč a sedem bolestí má,*

*keď z hôr, čo vzdorne rodnú zem
nám orú,
až tolko slz jej zvlažilo už svahy,
že s Váhom, s Hronom ronila sa až
k moru.*

*Predsa ten Bôl – preň neboli už váhy –
prijala zem i podľa Tvojho slova.
Tým sladkým „Áno“ zvonil kraj náš
drahý.*

*Ó, naša Mat, Mat večitého Slova,
chráň nám i Kríž i svoje deti pod ním,
im do mena dal On zvuk svojho Slova.*

*Chráň nás a kalich protivenstiev
odním,
mať Ježišova, matka naša svätá:
nech silu lásky vlieva bratom rodným
Ten, ktorý z kríža sníma hriechy sveta.*

Michelina Tenace

Krása a láska zachraňujú svet

...Pre Solovjova nie je nikdy krása cudzia viere a nedá sa redukovat' na subjekt púhej estetiky. Krása je naozaj faktorom premenenia alebo dezintegrácie, a preto nestojí pred človekom ako nejaká neutrálna prítomnosť. Nemôže vyjadrovať hocičo.

Niektorí si myslia, že krása by mohla vyjadrovať akýkoľvek obsah, ale to by znamenalo zriecť sa každého kritéria, ktoré by umožňovalo rozlišovať škaredé od krásneho, a robilo by možným hovoriť, že pravda a lož sú ako dobro a zlo pojmy bez objektivity. Solovjov tvrdí pravý opak. S krásnom je to takisto ako so zlom, ktoré je mimo viery pojmom relatívnym a vlastne vôbec neexistuje. (...)

Krása nás teda skutočne privádza k spásu. Dobro bez krásy stráca svoju príťažlivú silu, a ak je dobro už nie

príťažlivé, z toho nevyhnutne vyplýva, že medzi dobrom a zlom nie je žiadny rozdiel. Preto aj pravda stráca svoju príťažlivú silu. „Pre toho, kto nedokáže rozoznávať krásno, stráca svedectvo bytia svoju vierohodnosť“ (Von Balthasar, H. U.). Pre Solovjova sa rozlišovanie medzi krásnym a ne-krásnym nemôže vyhnúť konfrontácii s tým, čo náboženstvo kladie ako posledný cieľ ľudsko-božských dejín. Krása zachraňuje svet, keď cestou spásy, ktorú ukazuje, je jednota a láska, ako ich Kristus s konečnou platnosťou v mene každého človeka žil.

Kto nedokáže zakúsiť krásu, nedokáže sa ani modliť a skôr či neskôr nebude schopný ani milovať... Táto úvaha von Balthasara krásne zhrňuje Solovjovovu myšlienku, pre ktorého sú krása, modlitba a láska trojitým vtelením, neodlučiteľným od jednoty, a pozitívnu pravdou všetkého.

Fascinujúcou je myšlienka, že zmierenie (medzi národmi a medzi osobami,

a tiež vo vnútri osoby samotnej) prebieha na ceste krásy, zmyslu pre harmóniu, v priezračnosti, ktorá umožňuje vidieť jedného v druhom, v pretváraní jedného, ktorý súhlasí stať sa druhým. Hmota sa stáva vyjadreným duchom a duch sa stáva zduchovnenou hmotou! Aké výhľady to ponúka svetu, ktorý je natoľko zaujatý vonkajšími kozmetickým úpravami! Môže človek bez spirituality objaviť tento jas, ktorý mu môže poskytnúť len Duch premenený v hmotu? Môže človek bez hmoty vyjadriť lásku, ktorá sa vyslovuje len tým, čo koná? Láska sa usiluje o vtelenie jednoty do vzťahu a umožňuje premenu každého (izolovaného) tvora v nové stvorenie (bytie vzájomného zdelovania). Láskou sa človek stáva podobným Bohu Jednému v Trojici, stvoriteľovi jednoty a života, ktorý sa nekončí.

(Prebrané z českého prekladu knihy Micheline Tenaceovej: Úvod do myšlení Vladimíra Solovjova,.....)

Enzo Passerini

Človek pre nikoho a príklad pre všetkých

Najlepšou biografiou je vždy autobiografia. Dnes je k dispozícii niekoľko životopisov MUDr. Pavla Straussa v podobe krátkych informačných opisov alebo aj dlhších textov. Niečo v tomto duchu bolo aj vydané. Životopisný materiál nachádzame v papierovom i v elektronickom formáte a je niekedy súčasťou už publikovaných diel, napr. v talianskej edícii „Tesnej brány“. Iné životopisy boli zostavené ako samostatné dokumenty. Podstatné z nich majú suchší a faktografický charakter. Iné inklinujú skôr k filozofickým údajom a predstavujú skutočné literárne eseje.

Jeden z najkompletnejších a najcitlivejších životopisných monografií o Pavlovi Straussovi napísal M. Koleják [*Pavol Štrauss, hľadač pravdy VYDAVATELSTVO G-ATELIÉR, 2013*] a neprekvapuje nás, že práve Kolejákov *Náčrt biografie Pavla Straussa* bude používaný ako jeden z hlavných pilierov zatiaľ pilotného projektu potenciálneho zahájenia procesu blahorečenia Pavla Straussa.

Cenné životopisné informácie nachádzame taktiež v kolektívnej monografii s názvom „(Ne)naplnený čas Pavla Straussa“ od autora Jozefa Leikerta a kol. Bez ohľadu na presnosť a hodnotu už jestvujúcich či budúcich životopisov môžeme tvrdiť, že najcennejším dielom v tomto smere je kniha „Človek pre nikoho“ z pera samotného autora P. Straussa – a snáď jedna z jeho najznámejších publikácií. Kniha bola napísaná v r. 1989. Po prvýkrát bola vydaná ako samostatné dielo vydavateľstvom DAKA, Bratislava v r. 2000. Je samozrejme zahrnutá aj v monumentálnej zbierke vybraných spisov Pavla Straussa (zv. III). A prednedávnom došlo k jej opätovnému vydaniu ako samostatné dielo vo vydavateľstve G-Atelier, Gelnica.

„Človek pre nikoho“ nie je jednoduchým životopisným dielom, ale spätnou reflexiou skutočného hľadača pravdy, ktorý Pravdu napokon aj našiel a bol jej verný až do konca života. Je to zbierka múdrych úvah zrelého človeka, ktorý retrospektívne analyzuje svoju pozemskú skúsenosť. Opisy faktov sa sem-tam prelínajú s myšlienkami, pritom netvorí kostru diela; skôr sprevádzajú vývoj a tok celkovej tvorby. Nejde o chronologický priebeh udalostí ani o zmeny či zlomové momenty, ktoré vyznačili život lekára,

spisovateľa, básnika, klaviristu, mysliteľa a prekladateľa – a predsa človeka pre nikoho. Veľmi pekne to vystihol M. Koleják vo svojom *Náčrte biografie Pavla Straussa*:

[Pavol Strauss na začiatku knihy *Človek pre nikoho*, ktorá je jeho filozoficko-historicko-duchovnou autobiografiou, uvádza, že všetko, čo v nej napíše, môže „byť len akýsi náčrt genealógie lekárskeho, chirurgického a estetického ducha, zmapovanej podľa uzlových bodov vývoja, výbojov, porážok, ambícií, pocitových, emocionálnych i racionálnych kotrmelcov, surovostí, nespravodlivostí, nezmyselných a zdanlivo nelogických šikanovaní, ale v neprekonateľnej zásadnej koncepcii života na ceste hľadania duchovnej i vedeckej pravdy, uprostred všetkých autonómií, v ktorých sa všetko na svete pohybuje“. Slovo náčrt má v tejto súvislosti veľký význam. Bol si vedomý, že nie je možné povedať o sebe všetko, dať sa úplne poznať a preto úprimne vyznáva: „Kto ma už pozná, keď sa sám nepoznám! Hľadám zemepis na orientáciu v sebe“.]

Čím sa Strauss líši od ostatných? Nikdy neprestal hľadať pravdu. Celý jeho životopis je príbehom hľadača. Človek pre nikoho je človekom pre Absolútno – Boha. Pri tejto hlbšej úvahe, resp. pri tomto opise príbehu a osobnosti P. Straussa si dovoľujem parafrázovať holandského rímskokatolíckeho kňaza, Henriho J.M. Nouwena^[1]: *na rozdiel od sveta sa náš autor neprispôboval všeobecnému postoju ľahostajnosti a zbabelosti. Ktovie kolkokrát sa cítil úplne vyčerpaný, sklamaný, zatrpknutý, pohoršený. Napriek všetkým nepriaznivým okolnostiam ostal plný tvorivosti a vitality, horlivosti za Božie slovo a motivácie nadchnúť jeho umierajúce spoločenstvo. Prečo písal? Azda chcel pomôcť ľuďom hľadať duchovnú stravu a silu, utíšiť duchovný hlad a smäd? Áno, jeho reflexie sú zdrojom, ktorý nás svojou priamosťou, jednoduchosťou a konkrétnosťou privedie bez akýchkoľvek odbočení až k podstate našich každodenných zápasov. Predmetom Nouwenových myšlienok sú otcovia púšte, ktorí žili medzi III. a V. storočím. Tiež boli istým spôsobom „ľudia pre nikoho“, pustovníci, izolovaní. V očiach racionálne zmyšľajúcich boli neúčinné bytosti, ktoré premárnili svoje životy a utiahli sa mimo civilizácie. Kresťania neboli vtedy prenasledovaní, ale*

koniec perzekúcie neznamenal, že svet prijal Kristovo učenie a zmenil svoje cesty. Svet naďalej uprednostňoval tmu pred svetlom (Jn 3, 19). Otcovia púšte sa stali mučeníkmi novým spôsobom: svedčili proti ničivej sile zla a hlásali spasiteľnú moc Ježiša Krista. Podobne ako otcovia púšte aj Pavol Strauss našiel praktickú a uskutočniteľnú odpoveď na Pavlovo napomenutie: „Nepripodobňujte sa tomuto svetu, ale premeňte sa obnovou zmysľania, aby ste vedeli rozoznať, čo je Božia vôľa, čo je dobré, milé a dokonalé“ (Rim 12, 2). Pochopil, že súčasná hedonistická spoločnosť nie je spoločenstvom ožiareným láskou Krista, ale nebezpečnou sieťou moci a manipulácie, do ktorej sa môžeme ľahko zaplietť a stratiť svoju dušu. A pritom v nej žil, pôsobil a miloval ju. Bol kritikom oboch totalít a zároveň intuitívne predvídal riziká a nebezpečenstvá našej dnešnej post-totalitnej éry. Považoval pasívne prijímanie názorov a hodnôt spoločnosti za duchovnú katastrofu.

Je naozaj Strass človek pre nikoho? Áno, pre nikoho z tých, ktorí sa nekriticky nechajú prevládať svetskými módami a názormi propagujúcimi pôžitkárstvo, materializmus a duchovnú ľahostajnosť až bezbožnosť. Pavol Strauss je teda človekom pre nikoho, ale zároveň príkladom pre všetkých.

^[1] Nižšie uvedené citáty v kurzíve sú z knihy: NOUWEN, HENRI J.M., *Cesta srdca*, slovenské vydanie: Redemptoristi – Slovo medzi nami 2006.

...Ako kontrastne vyznieva porovnanie ovzdušia hodnôt, ktoré sprevádzali rast a vývoj tohto slovenského v e l i k á n a v porovnaní s tým, ktoré sprevádza dnešného slovenského mladého človeka. Tichý a vnímavý vesmír literatúry, hudby, umenia vôbec, oproti hlučnej ale hluchej i hlúpej galaxii disco-metal hudby, ktorá nie náhodou nielen svojim názvom pripomína dobu kamennú (ak som neurazil našich predkov). Vo svete, v ktorom kniha nie je stimul života a brzdu nízkoosti, sa treba naozaj obávať, či stihneme zatiahnuť určitú brzdu atómovej štartovacej rampy.

Na svetových olympiádach víťazí rozum svalov a šliach a nikomu v hlave neskrsne, žeby sa skôr oplátilo cibriť svetovú mládež v etických disciplinách, v pretekoch mravnej čistoty a v eskamotáži rovných, ničím nezložených chrbtíc. Vek svalov a zautomatizovaných sexuálnych žliaz musí nevyhnutne zaviesť do ciela masových hrobov a masových vrážd.

(Vladimír Šosták, Listy PS 2, s. 8; citáty z Človeka pre nikoho Pavla Straussa.)

K 100-ému výročiu založenia spoločného štátu Čechov a Slovákov a k 170. výročiu narodenia Pavla Országha Hviezdoslava

Neviem, či sa nemýlim, ale podľa mňa meno Pavla Országha Hviezdoslava pri pražských, ani pri martinských, skalických alebo iných oslavách stého výročia založenia spoločného štátu Čechov a Slovákov - nezaznelo. A pritom málokto prežil toľké starosti a úzkosti nad stáročným utrpením slovenského národa, ako tento „strážny duch bdejúci nad národom celý život a vyhliadajúci: kedy zasvitne?“ (Štefan Krčméry).

P. O. Hviezdoslav

Slovákovi!

Ja skutočne nechápem, jak to možné:
pred vekmi ešte vpadnúť v more tmy,
cez veky strážiť lože to brložné,
neumrieť – a preds' nevstať
až po dneška dni!?

Veď v svete preds' sa všetko teperí,
hne, v mravenčom jak kopci,
rojí stáby z úľu;
odkedy, ľudie, clonia tvoje večery:
ten slimák viackrát iste obohnal
zemeguľu!

Nechápem veru: kde si bol
cez toľké doby, časy, veky?
Čis' v krátri zemskom zanikol,
či poľom hviezdny dal sa na úteky?
Veď divno, čudno! Svetý vždy sa boría
a tvoria; hneď krik radosti
a hneď povzdych žiaľu;
len tvojho hlasu nečuť tam, kde
svetlá horia –
Jak, príval vln nomádsky nechal tu len
skalú!?

Nie, nerozumiem iste! Kto,
kto vysvetlí mi:
cez desať vekov prečo tma
vždy ešte nivou touto, prečo mračná,
dymy,
jak pred stvorením, hnusná prečo hmľa?
Niet asnáď ducha v tomto tele
a srdca nieta v tejto hrudi?
Bo veď kde duch: tam žítia plameň
plaje smeľe;
kde srdce: tam sa večný žítia tlkot budí!

Tak dlho, dlho, dlho žiť
a neukázať tvári svojej svetu;
tak hlboko sa ponížiť
a nosiť v čele čiernu hany vetu;
tak večne zdriemnuť v otroctvo,
jak nesvätený ani božím krstom;
tak hľviť mrzko – ako to!
No, zapýr sa! Posmech, hľa, teba mieri
prstom!

Ja neviem – čo sa ľakáš, čo sa bojíš
zory!?

Že rudá je? Hja, čiernym nie je svetlo
žiadno.

Ja neviem – potápač si azda v temna
mori,
a preto si zapadol razom jeho na dno?
Ak potápačom si: keď vek už
neraz strhal
na šnôre tvojej, tak vstaň, vyleť
z hlbín hore:
a čo ti pohynulo, abo sám si zmrhal,
tak ukáž, že ti v perlách nahradilo more!

(1884)

Štefan Krčméry: Pavol Országh Hviezdoslav (úryvok):

Do pozdných dní jeho života zahr-
mela svetová vojna. – Ťažké roky!

Ak trnuli sme my, drobní synovia,
o národ, aké starosti a úzkosti prežil ten,
ktorý celý svoj život ako strážny duch
bdel nad národom, vyhliadajúc: kedy
svitne?

A nesvitalo. Ponad nás leteli čierne
mračná, na chalupy naše sadali zlovestní
havrani... (...) A národu ešte nesvita-
lo, ba vše tak sa zdalo, že od severu vejú
vetry do hrobu, nad ním čnejú Tatry po-
mníkom a na nich bolestný krátky nápis:
tu spočívá národ ten...

V týchto ťažkých chvíľach bol som
návštevou u nášho pevca a ako som ve-
del, potešoval som ho. „Vy mladí – ho-
voril pri rozlúčke pohnute -, vy mladí sa
ešte môžete úfať – ale my už toho nedo-
žijeme, nás opúšťa trpezlivosť...“

Aká musela byť súžba, ktorá v tomto
veľkom, prorockom srdci otriasla vieru!
– Bolo do zaplakania!

A vtedy sa počalo brieždiť. Oko veľ-
kého pútnika, ktorý sedemdesiat rokov
šiel za spásou a nenachodil jej, zrazu zba-
dalo – hviezdu nad Betlehemom... I roz-
radovalo sa radosťou veľmi veľkou.

Veľbný kmeť národa šiel do Prahy
prehovoriť ústami ľudu na svitaní.

A z kroka na krok sa lepšie rozvid-
nievalo, až rozutekali sa všetky mračná
a svitol deň.

Deň, ktorý vyčkával, o ktorom pro-
rokoval.

V Krčméryho vyznaní ma najviac
šokovali slová: „Aká musela byť súžba,

ktorá v tomto veľkom, prorockom srd-
ci otriasla vierou!“ Keď si uvedomíme,
že to otriasla presvedčením toho, komu
bola zhora daná milosť vidieť, vytušiť,
čo (z vyššej vôle!) prinesú budúce veky
tomuto slovenskému (a vôbec slovanské-
mu) národu - a toto neotrasiteľné pozna-
nie bolo pod nepredstaviteľným národ-
ným útlakom spochybnené!

Práve tým sa dá potom vysvetliť ono
„rozradostenie radosťou veľmi veľkou“,
ktorá hádam nemala páru – nad touto
„Betlehenskou hviezdou“, „znovuzrode-
ním či priam vzkriesením“ nášho náro-
da! Potvrďuje to celý cyklus jeho básní,
venovaných tejto historickej udalosti. Je-
den príklad za všetky:

Národe drahý!

Ako mladý súdruh
národov na pozemskej púti ich,
každého s osobitným poslaním
dnu v hrudi, pod tým istým okom božím,
pod slncom, ktoré bez rozdielu svieta
na všetkých s tebou spolupútnikov,
ich pozoruje, stráži, dáva smer
im, vzhodiac, zapadajúc... ako taký,
zletilých národov to tovariš,
vstupuješ s dnešným ránom do roku:
Tisícdeväťstodevätňasť!...

Keď práh
si jeho vlahce presadil, bo pút,
bied razom sprostenec, pýr na tvári,
smev ešte úsvitu – či uvážil si,
sa spamätal: ten rok že bude prvým
tej – a či si sa vtom i prežehnal:
Daj, Bože, šťastia! – azda nedohľadnej
v priestore časov éry, počatej
od tvojho vzkriesenia, čo pozvať ľza
i tvojím – znovuzrozením?

A keď
poprvé zakročil si po ceste
určenia, na nejj čo rok značí koľaj,
vrezanú hlboko tých chodcov kroky,
čo prežívajú ho, v ňom dejstujú
z celstva bytnosti – čis' zamyslel sa,
si v duchu začal o tom premietaf:
že nielen práv si dobyl svobody
pre voľne blbotiaci citov prameň,
len v slová oblečených pomyslov
a vôle bujný rozmach; lež že si
i pribral bremä povinnosti v plecía:
na každé právo totiž, stáby kriely
pošínujúce dráhou postup tvoj,
i jednu ťažkú poniesť povinnosť
jak protiklad a túto vtom i plniť
zo všetkých síl, čo zná ich vedomie
i svedomie? A preto, čo raz dýchneš,
že kryštálove čisto cítiť máš,

máš zmyšľať vznešene, len bleskneš umom,
 a zmysly zasiahneš-li, ramený,
 že každý skutok svoj máš primeriavať
 k pravidlu pravdy, spravodlivosti:
 bys' tak sa v rúcho krásy priodel
 a sfére svojej – v ľudstva veľreťazi
 ohnivo takže – dobro rozsieval,
 sťa hviezda paprsky...? Že svoboda,
 hoc zdá sa oným peniazom byť, decka
 čo do vienečka šupnú ako dar
 bez všetkých záväzkov, skôr pamätník
 len, blyštek - ona, najvzácnejšie z vien,
 nie prostopaš je, svevoľa, nie rozpust;
 lež činný, pravda, pohyb bujarý,
 ruch, akým možno každý získať úspech,
 i najvyšších mét voľno dosiahnuť:
 však – v šrankách zákona, v tej ohrade
 z príkazov – mravnosti. Toť, pôsobište
 tak otýčené - slávny pre turnaj,
 k závodom v oboroch snáh, čo ich jest,
 o víťazstva vždy sviežu ratolesť...
 A železite tvrdých povinností,
 s ňou spojených, s ňou, zlatou svobodou,
 tých vykonanie iba, prísne až
 po zvrchovaný šťastný úplnok,
 zásluhu tvorí, pevný skytá základ,
 čo oprávňuje jedinca jak, tak
 i národ – k životu...

Ak o tom všetkom
 si nerozjímal, strhnutý súc v beh
 horúčkou svobody, jej mámorom
 súc zachvátený: zastaň v poskoku
 hneď, ustrň – V hlbokú sa pohrúž dumu,
 v tú roditeľku sľubných zárodkov,
 z nichž činnosť rozvíja sa velesadom,
 zakvitlým, obrozeným bohate...
 Prv otázku si predlož: Kto si dnes
 a s kým to zrazu zrástols' v jedno telo,
 jak od vekov s ním nerozlučne dosiaľ
 bol táže si krv, reč táž, tenže duch?
 Že je to brat: Čech, vystrojený skvostne
 jasnými výdobytky kultúry,
 muž vážny, hrdý junák, pracovník
 najspôsobnejší, so šlachetným srdcom,
 i zapálený večne horlivec
 za ideály... pravý Slávy syn;
 on, s kým ti napozatým ruku v ruke,
 u pleca plece kráčať súdené...
 Tak potom roztoč naširoko plán,
 osnovu úloh umyšenú; do nej
 vpluj utkom, ni pstruh vo prúd, veselo,
 a pilne tkaj – dejný zlatohlav –
 Ó, máš, ho, brata, máš v čom doháňať,
 bys' sa mu, snažník, cele spodobal,
 máš, zbedovaný tisícročný otrok!...
 ... Však s vierou v Boha, ktorá, za živa
 pochovaného hoc, ťa udržala
 na žive, s vierou – ktorej nespust' sa,
 ó, ani ďalej nikdy-prenikdy! –
 s ňou, v kotvenou i v Jeho pomoc z jednej
 a z druhej strany s plnou dôverou
 v oporu bratovu, juž na ocel'
 zvarila láska v ňom – nie, nepochybuj! –
 neslesneš v čojak búrnom úsilí

v námahe obra hoc... Tie páky dve
 mohutné u boku, len spriahni sil
 tátoše všetkých, všetkých schopností,
 vlôh puky rozvi v kvet: a dohoniš,
 hoj, dohoniš si slovutného brata
 prv-neskôr, vzhupneš na úroveň jeho
 kdes' v príkrej ceste zdatných národov...
 Tak v rovný pokrok dohodneš sa s ním,
 že neoželite tvojho blíženia:
 si závadou mu leda, za príťaž;
 lež tvojmu poteší sa prítúleníu,
 sťa rieka horskej riave stiebristej –
 podnetom tvojim mladým bude rád,
 podobným srnca skokom po poľani –
 úprimné oblúbi si tvoje túžby,
 snívané spola, s pelom, s rosou ctnôt –
 prirodzenosťou tvojou očerstvie...
 I spolu šibnete vpred... V budúcnosti
 si zbudujete vlastnej slávy svet,
 nebeskou klenbou krytý velechrám,
 kde večnou lampou bude samo –
 slnce!...

 Ruš teda, bež, leť... Boh ťa sprevádzaj!
 (1919)

Milan Rúfus: Hviezdoslav (úryvok)

...Povie sa mestečko. A mestečko sa
 skladá z dreveníc a je pokryté šindľom.
 Ščasti aj dnes. Aké to mohlo byť vtedy,
 keď cezeň chodieval. Aký to musel byť sil-
 ný a univerzálny duch, keď i cez šindľovú
 hradbu periférie, cez hradbu osamenia
 a predsudkov, ktoré obklopovali každé-
 ho samotára, vyčleňujúceho sa z krdla,
 keď cez to a ponad to všetko vedel ostať
 v priamom a nepretržitom spojení nie-
 len s vlastným národom, jeho mýtom,
 ale s celým svetom, ba skrze prírodu
 s celým kozmom. Jeho rozhovory s bo-
 hom nebývali ustrašenou prosbou spo-
 vedelnej duše. Vedel mu povedať aj trpké
 slovo a ešte tvrdšie slovo vedel adresovať
 jeho veľkňazom. Stihol objať všetko. Od
 kozmu, hviezd až po Zuzanku Hraškovie
 a jarný podbeľ tmavom na úhore. Poznal
 mágiu epického deja a nehybnú veľkosť
 lyriky, bystrú, rýchlo tečúcu hovorčivú
 riečku i tichú hlbokú zátoňu.“

(Milan Rúfus)

V X. zväzku Sobraných spisov bás-
 nických (Turč. Sv. Martin 1931) uzatvára
 tento cyklus Hviezdoslavových ohlasov
 na historické udalosti spomínaných rok-
 kov báseň venovaná „Na pamäť stých na-
 rodenín Andreja Sládkoviča“. (Význam-
 né výročie, ktoré by malo byť národným
 sviatkom – 200-é narodeniny Andreja
 Sládkoviča – je tesne pred nami: 30. ma-
 rec 2020.) Z tejto skladby citujeme záve-
 rečnú časť, ktorá sa priamo venuje spo-
 mínaným udalostiam:

Na pamäť stých narodenín Andreja Sládkoviča (úryvok)

Ó, česť Ti za to, chvála, vešce, Ti
 horúca vďaka, sláva nehynúca
 od všenároda, zhromaždeného
 Ti u kolísky v zbožnom veselí:
 od plesajúcich všetko potomkov,
 družiny šťastlivej... a medzi nimi,
 v úzadí starejších i – odo mňa,
 sa tešiacého... ba odo mňa zvlášte
 Ti česť a chvála, vďaka, sláva, Ty
 príkladný vzore, vzorný príklade,
 mi zasvitnuvší kedys' - bludárovi,
 jak Šavlovi – ak voľno porovnať –
 poblúdlilcovi na ceste do Damašku...
 Zvlášť odo mňa, že, čoviac vetchý stavec,
 som svobody sa dožil národnej
 i do svobodnej vlasti šťastne vkročil,
 o ktorej spievals' nám tak túžobne,
 tak nadšene, a – v púšti skonak preds' ...
 Och, kolčí naši túžobníci a
 horlivci vznešení tak horovali,
 tak túžili: a ani z vrchu Néboh
 im nedopriano uzrieť Kanaán;
 bez uvidenia zory zavreli
 naveky oči – ach, i mladí vekom,
 a všetci ako v putách v kolíske,
 i v rakvi putách... Jak ich ľutujem,
 že pokým slnce svobody nám svieti,
 nás zahrieva, tak pestiac život náš:
 na hrobch ich ak kvieťa rozvíja –
 o, bolesť, o, žiaľ!... A preds' nelutujem
 ich, nebolestím... Oni – verili,
 dúfali skalopevne, tvrdosťou
 tatranskej žuly – vo víťazstvo Pravdy,
 hoc na smrť zmučenej, i preklatej
 a pochovanej; v tej nádeji
 i zmierali – A nesklamali sa:
 so slncom svobody z tmy vekov, z hrobu
 vraz vstala živá, zdravá, velebná,
 bez porušenia, lebo – nesmrteľná,
 a tak v nej, s ňou sa dožili i svojho
 predbežne zmŕtvychvstania v národe:
 v potomstve ožili, i žijú v nás,
 a s nami velebia – I, Sládkoviču,
 Ty, v čele ich viem, spievaš vzkriesenia
 hymnu božskej nálady, že rozlieha sa
 po nekonečnom vesmíre... A preto
 blahoslavení naši zosnulí
 vo viere Pravdy, triumfujúcej
 nad každým vrahom – hrobom, hoci
 – pekľom;
 ich všetkých pamäť požehnaná buď!...
 A preto s Tebou spolu, plnokvete
 jej najvzácnejší, najnádhernejší,
 buď požehnaná, večne slávená,
 štepnicu slávna: škola Štúrova!

(30. III: 1920)

Dávne varovné signály Pavla Straussa a Alexandra Solženicyna

(K stému výročiu narodenia Alexandra Solženicyna; 11.12.1918 - 3.8.2008)

„...Ježiš prišiel práve preto, aby bez ohľadu na vonkajšie zdanie odhalil vnútornú pravdivosť vecí... On prišiel zvestovať nový život, v ktorom má naplno zažiarit' nie predstieraná, ale skutočná pravda a láska. A jedine takýto život má odteraz budúcnosť, všetko ostatné sú prežitky, odsúdené na zánik. To je zákon, na ktorom sa nemôže nič zmeniť.“

(Jozef Porubčan)

Pavol Strauss

(roky 1948 – 1950):

Vždy som chcel – a i naďalej nechcem iné – slúžiť ľudstvu a človeku. Nevieť teda lepšie, ako práve v týchto časoch priblížiť sa mu a sprítomniť čím viac kresťanstvo a jeho ducha, keď podľa všetkých príznakov choroby doby musí samo spoznať, že všetko zlo dneška pochádza iba z obchádzania a zaznávania kresťanských prahodnôt. A preto je jediný recept: „instaurare omnia ich Christo“ (obnoviť všetko v Kristovi). (186)

Svet je v strašnej situácii. Svetu prihára. Chystajú sa vojny, chystajú sa všelijaké prevraty. – A človek všetkých svetadielov sa len bezmocne prizera. Takmer všetky recepty, ktoré mu radia, vyjdú najedno. Umierajúcemu radia neuzať smrť.

Je to veľký prerod a prechod. Mnoho sa opúšťa, preto sa jedni boja, že sa nič nenájde, a iní nevidia nič za sebou, lebo si uvedomili počas chôdze, že nevedia, do čoho idú. Ide im len o chôdzu. A sú aj takí, ktorí si myslia, že vedia, odkiaľ sa vyšlo a do čoho sa vojde, ale nevedia, kto si zahráva s ich obmedzenosťou (to sú tí dnešní, zdanlivo vedúci činitelia všetkých kontinentov). A sú nakoniec viditeľní, uvedomení alebo neuvedomení, agenti Boží a diabliovi.

Analýzatori dneška hovoria o zrútení kapitalizmu a nastolení socializmu, iní o prelome kultúry senzitivnej na ideačnú (Sorokin). – Azda sa len hľadá nové vyváženie síl neba a pekla. A zem sa z toho hýbe a trasie. (188-189)

Nastali časy lámania charakterov. Vlády najprotichodnejších smerov sa v krátkom čase striedajú. Každých pár rokov sa prisahá inému systému. Farby a kabáty sa chytro menia a hávom nových fráz prikrývajú staré ľudské svinstvá a nedostatky. Vládne primitívna životná filozofia: Nie my sme pre život, život je pre nás. A vo vlastnom záujme sa strávi každá lož. (269)

Veľké veci sa dejú. Závan, bezprostredný závan Božej vôle ide dejinami. Tak vyhlasujú mnohí. Ale veď je to predsa trvalý stav od počiatku sveta.

No je isté, že nápor Božej vôle je nástoječivejší, jeho tlak intenzívnejší než inokedy. Boh nás chcel k niečomu doviest', čomu sme sa vzopreli, a teraz nás tlačí do jedného kúta dejín neodvratne.

Nápor Božej vôle je tvrdý. Chce nás mať čistých a nekompromisne svojich. Preosieva nás drsným úderom dejín. Možno nás pozoblieka donaha. A kto ho potom vyzná, keď bude pozbavený každého hmotného a zemskeho dobra, bude naozaj jeho večným pokrmom. Nechce nás stoj čo stoj. Chce nás však čistých a oddaných. Spôsob, akým to chce tentoraz docieľiť, je neobyčajne prísny. (152)

Tvorí sa nová intelektualita, organicky, život si ju vytvoril...

Prvým prielomom do tejto (minulej – J.R.) formy duchovnosti je tragická generácia vojnová a povojnová, expresionistická generácia spreď a spoza prvej svetovej vojny. Tí najväčší z nej vykrvácali v opustenosti granátových dier. V nich samých a v ich tragických koncoch bol záblesk spomienky na vypätia mučeníkov. A život Európy a sveta sa rútil ďalej spustenosťou a všeobecnou prefikanosťou okolo druhej svetovej vojny. Iba formy hnu sa berú na seba zavše iný výraz. Ide len o novú fázu zahŕňovania ľudstva. Vždy v mene nových a zaručených „ideálov“ sa robia tie isté zverstvá, tie isté staré ohavnosti. Ale vo sfére duchovnosti si život vytvoril novú situáciu. Prestáva starý systém, že z dvoch starších knižníc vyrastie jedna knižnica novšia. Nie knihy sa hádzu do života, život sa vrhá do kníh...

Teraz je údobie, v ktorom vyrastú veľké a prosté vyznania reality a pravdy, hlboké ako Pismo a tvrdé a teplé ako sám život. (282)

Léon Bloy, apokalyptický rytier Panny a Matky, ktorá na hore plače, dal nám nazrieť svojimi mocnými vidinami do mora príšer budúcnosti. Predpovedal katastrofy, ktoré sa už splnili, ktoré sa plnia a ktoré sa ešte splnia.

Neudržateľná anarchia hospodárska, medzinárodná faloš politická a diplomatická, vykorisťovateľská bezcitnosť sociálna, znásilňovanie národov a názorov došli, dochádzajú a dôjdu svojho zaslúženého konca. Kríž Kristov nemôže ostať ornamentom alebo šperkom, ale vždy znova stáva sa skúšobným nástrojom večnosti.

Na každom leží nesmierna vina: individuálna i kolektívna. Naše psie povahy, naše žraločie duše, naše hadie srdcia, naša neznášanlivosť, panovačnosť národná a rasová, naša trpezlivosť a sebeckosť! Naš rozum je zažratý do hmoty ako buldog, a nevie dôjsť k skutočnej syntéze, ktorá by zladila život; namiesto toho zrádza na každom kroku vymoženosti ducha, a doplatia na to hektomby najlepších ideí a ich nositelia. Dejiny sú a ostávajú dejinami podlosti a strachu. (258)

Nechápem, že svet toto nechápe, veď je to také jednoduché. – Centrum všetkého je Boh. Je prirodzeným stredobodom všetkého stvoreného, teda každého poriadku. Preto všetko musí byť v súlade s Božím a prirodzeným poriadkom. Veď aj ony sú jedno.

Čokoľvek je vybudované ináč, skôr-neskôr sa zrúti. I všetky štátne a spoločenské poriadky. Všetky v Božom zmysle spotvorené útvary zavše skapú.

V mene „slobody“ sa najviac šliapie sloboda. V mene „spravodlivosti“ sa najviac gniavi súciti a milosrdenstvo. V mene „dobra“ vyobcovali lásku zo slovníka.

Čochvíľa nezvyší zo sveta iba púšť mravná a kultúrna, ktorá sa zrúti do seba.

Svet a jeho civilizácia sa dajú budoval' iba na správnom základe myslenia a mravov. – Všetky zlyhali. Kresťanstvo poslali do výslužby. A nepôjde to ináč, ako to s ním znovu skúsiť.

Prvá adventná nedeľa. Kolko ich už bolo? Kolko ich ešte bude? Koniec a začiatok cirkevného roku. Kolčí si to naozaj uvedomia, pre kolkých je to dôvod na rekapituláciu a duševnú bilanciáciu?

Každá doba je len kmitaním času, očakávaním a nádejou. – I naše storočie je umierajúcim storočím ako každé iné. Ale málo dejinných údobí pociťovalo škriptot apokalyptických verají tak nástoječivo ako teraz. Zriedkakedy v dejinách sa vyčerpali hmotné a pozemské nádeje ľudstva ako teraz. A preto sa vari

ani jedna netúlila natoľko do adventných prísľubov. Čímže sú? Prísľub možnej spásy, druhého príchodu Kristovho a možnej pomoci skrz spoluvykupiteľskú moc milosti a záchranu, sprostredkovaných Máriou.

Kto nie je schopný čakať toto, nech sa zriekne očakávania. Pominula éra prihrotených katedrál rozumu. Veda sa stáva pokornou. A prídu zasa časy, keď sa aj rozumovými cestami dôjde k poklone pred vierou, ktorá bude tróniť na najvyššom šteblíku rebríka vedy. Ak je viera i veda pravda, musia zapadať do seba.

Áno, ubolené a ustáté ľudstvo dychtí v duši, adventne vychystanej, po dobe, keď Desatoro bude zákonníkom, Krédo krédom a blahoslavenstvá vedúcim heslom. (212)

Náš vek lapidárne dokazuje, že svetu je potrebná viera, jednotná a jednotiacia viera. Jediná istota, na ktorej možno budovať, v ktorú možno veriť, je lepšia než sto možností, o ktorých možno pochybovať. To je ortiel nad liberalistickým demokratizmom. (213)

Doba socializmu, kresťanského socializmu sa začala. Lebo veď pravé kresťanstvo je – socializmus. Pravý!

Nechce to znamenať, aby sme nič nemali. Chce to len úplnú vnútornú slobodu – voči majetku. Nie aby sme nič nemali, ale aby sme v každú chvíľu a bez vnútorných otrasov boli ochotní nič nemať.

Veď jediné skutočné významné imanie je priestor, ktorým sme sa priblížili podstate Božej pravdy. (254)

Áno, ustavične ide o nového človeka. Nemožno „päťdesiat rokov nehorovať o probléme človeka“. Lebo všetka zloba pochádza z človeka. Čo by pomohla starej, neskrotenej beštii nová klietka? Najviac, že by si dorážala zlostné čelo o neznáme, novšie mreže. Naskytlo by sa to isté divadlo. To isté zúrenie, to isté nivečenie. Večne má vraždiť Kain Ábela? Kým i za cenu života a šťastia brata budeme chcieť byť prvými, kým i za cenu poníženia bratovho budeme sa chcieť dostať vyššie, kým i za cenu bratovho pokorenia budeme pachtíť po uznaní, nemôže byť reč o spadnutých mrežiach. Kým sa kresťan uloží na spánok, bude burácať človek, a kým sa človek uloží na spánok, bude sa modliť kresťan. Toto je životná schéma dnešného človeka po celom svete. A tento farizejský dualizmus, ktorý robí smiešnymi všetky pokusy o svetový

mier, je prameňom zla. Ide o to, aby naša práca bola posvätená a úctyhodná ako modlitba a náš modlitbový život aby bol aktuálny, intenzívny a zacielený na život ako práca a najplodnejšia aktivita...

Ide o duše, ide o večnosť. Myslím, že sú to aspoň také vážne veci ako športové ankety a daňové trampoty, alebo dajaké spoločenské udalosti, ktoré smrť jedným škrtom prehodnotí, zosmiešni a zaradí na pravé miesto. (166)

Očo vlastne ide? O boj o pravdu, alebo o boj o moc? Môže jestvovať bezmocná pravda? Môže moc nahradiť pravdu? – Tisíce otázok sa nám dnes natiškajú. Postupuje zlo? Ustupuje dobro? Môže jedno nahrádzať druhé? Môže sa vôbec niečo absolútne nahradiť?

Celé generácie sú zmračené v ustavičných zápasoch ostatných desaťročí, a nič nie je jasnejšie. Myslím, že vnútru každého človeka nestačia tlapačové polopravdy na námestiach sveta. Myslím, že všetci úprimní ľudia všetkých ideových odtienkov sme zadychčaní historickým tempom očakávania a závanom možností, ktorých predpokladmi sú ešte len doterajšie zboreniská.

Dejiny nezastanú kvôli nikomu. A nik ich nemá sám v prenájme. Myslím, že najpokojnejšie dýchajú ostrý závan zajtrajškov tí, ktorí s rozovretým náručím vítajú realizácie Božej vôle. (265)

Krvou sa poškrvni každá idea, násilím sa znehodnotí každý ideál. Nenávisťou bojovať za lásku je zvrátenosť, utláčať v mene slobody je zvrhlosť a lož. V mene učenia Kristovho a jeho odpúšťania prenasledovať, trápiť a vraždiť je také pomýlené ako gilotínovať, deportovať a likvidovať v mene rovnosti, bratstva a slobody.

Za všetkým násilím sa neskrýva nikdy nič vyššie, ale vždy len sebaláska, chorobná túžba po moci jednotlivcov, ktorí zneužívajú ideály. – Kristus nemá s násilím nič spoločné – iba s násilím lásky; uznáva však len zbrane srdca, dobroty a ducha. (272)

Zdá sa, že v žiadnom storočí ľudských dejín nebolo toľko ľudí zbavených slobody v mene obrany slobody ako v našom.

Kristovým príchodom prichádza i sloboda na svet. Nie nadarmo vítal Celcius kresťanstvo s hrôzou ako najväčšiu revolúciu. Ostala ňou a ostane navždy...

Bez slobody niet plného života. Ani v tom najväčšom materiálnom blahobyte. Dlhो vydrží iba tupohlavec žiť pre jedenie...

Pravá sloboda človeka je zážitok úplnej vnútornej a duchovnej nezávislosti od všetkej čisto ľudskej moci. Pocit tejto istoty a presvedčenie o práve na ňu je sociologický základ ľudského šťastia...

Nesloboda je vždy zozverštením. Pre diktujúcich, lebo sú zbavení ľudských čností a atribútov citu a slušnosti, pre trpiacich, lebo sú zbavení ľudskej hodnoty a dôstojnosti. Tyrani robia zo seba zvery tým, že by z iných chceli urobiť zvieraťá. (284)

Zdá sa, že nik nechápe, čo chce Pán Boh touto dobou a v tejto dobe. Nechápeme ho my laici, no nechápu ho ani kňazi. Akoby jeho pozvanie trafilo pomimo, nie do stredu našich srdiec a svedomí.

To je tá doba, po ktorej bude a má byť všetko iné, tá nová, dosiaľ nepomenovaná a nepokrstená doba. Doba, v ktorej majú nastať nové vzťahy medzi ľuďmi, doba otvoreného pohľadu a srdca, doba bez strachu a tieňov podlosti a zlosti. (248-249)

Na všetkom je niečo dobré. Tu prevládajú dobrá hmotné a organizačné, tam ideové a mravné. Súčet všetkých dobrých dejinných skúseností bude najlepšia spoločenská forma. Bude to vtedy, keď padnú vonkajšie rozdiely triedne a biologické a zostanú len etické meradlá. Keď nebude podstatné, kto je človek, kde je a čo je, ale len: aký je. Keď spoločnosť bude na človeku zaujímať len stupeň jeho dobroty, čistoty a svätosti, a nie sila a schopnosť byť podlým a menlivým, nenávisným a zradcovským.

Doteraz sa spoločenské formy a poriadky tvorili a udržiavali vždy len proti niekomu. Pri dnešných možnostiach vedeckej industrializácie a kontrolovateľnosti výroby musí sa dôjsť k usporiadaniu, kde materiálne danosti našej existencie budú nezaujímavými a celá energia človeka sa vybijie v oblasti vedy, krásna a dobrá. (263-264)

Je tu čas, keď sa bude musieť človek konečne tak intenzívne a vážne zaoberať, i v medzinárodnom meradle, milosťou, ako sa zapodieva dielom a cieľom ničenia. Buď zaplaví svet atómová pohroma, alebo zahrní nad ním záplava milosti. Svet zahynie alebo v dunení atómových výbuchov, alebo sa zachráni v ohni lásky. (291)

Alexander Solženicyn**rok 1978****(z Harvardského prejavu)**

Nie niekedy v budúcnosti, ale už teraz je v plnom prúde fyzický, duchovný, kozmický zápas o našu Zem. Všesvetové Zlo už nastupuje k rozhodujúcemu útok, ktorý nás už-už zvierá – a vaše obrazovky a publikácie sú plné láskavých úsmevov a zdvihnutých pohárov. Na oslavu – čoho?

+

Rozštiepenie dnešného sveta je zrejme už na prvý pohľad. Ktokoľvek z našich vrstovníkov ľahko rozozná dve svetové sily, z ktorých každá je schopná tú druhú zničiť. Lenže chápanie tohto rozštiepenia sa obmedzuje často na politickú predstavu: že toto nebezpečenstvo je možné zažehnať úspešným diplomatickým jednaním alebo rovnováhou ozbrojených síl. V skutočnosti je však toto rozštiepenie hlbšie a spôsobuje väčšie odcudzenie a viac trhlín, ako by sa to zdalo na prvý pohľad. A v tomto mnohostrannom a hlbokom rozštiepení sa skrýva takisto mnohostranné nebezpečenstvo skazy nás všetkých. Platí tu dávna pravda, že sa nedokáže udržať ríša – v tomto prípade naša Zem -, ktorá je vnútorne rozpoltená.

+

Západné myslenie sa stalo konzervatívnym: len aby svetová situácia zostala taká, aká je, len aby sa nič nezmenilo! Oslabujúca túžba po zachovaní statu quo je znakom spoločnosti, rozvoj ktorej sa už končí. Len slepec môže však nevidieť, ako Západu prestali patriť oceány a ako sa pod ním čoraz viac zužuje suchozemské územie. Dve takzvané svetové (hoci často zďaleka nie svetové) vojny znamenali, že malý pokrokový Západ vnútorne zničil sám seba a tým pripravil svoj koniec.

+

Slepá viera v nadradenosť všetkému naprieky prežíva - a s ňou aj predstava, že by sa rozsiahle oblasti našej Zeme mali všade rozvíjať a dozrievať na úroveň dnešných západných systémov, ktoré by mali byť teoreticky najlepšie a v praxi najpríťažlivejšie; že to len zlé vlády, prípadne ťažká kríza alebo vlastné barbarstvo či nepochopenie bránia týmto krajinám, aby sa vydali cestou západnej pluralitnej demokracie a aby prijali západný spôsob života. Tie krajiny sa potom hodnotia podľa toho, nakoľko dôsledne týmto smerom pokročili. Ide tu však o koncepciu, ktorá sa vyvinula zo západného nepochopenia podstaty oných iných svetov, z omylu, ktorý spočíva v ich meraní zá-

padným metrom. Skutočný obraz vývoja našej Zeme však vyzerá celkom ináč.

+

Ako mohol západný svet po takom triumfálnom vzostupe upadnúť do takej bezmocnosti? Došlo snáď v jeho vývoji k ničivým prelomom, ku strate smeru? Zdalo by sa, že nie. Západ jednoducho postupoval a postupoval v prijatom smerovaní – ruka v ruke s jedinečným technickým Pokrokom. A naraz sa objavil v celej svojej dnešnej slabosti.

Zostáva jediná slabosť: hľadať omyl v samotných koreňoch, v základoch myslenia Novej Doby. Mám na mysli onen na Západe panujúci názor, ktorý sa zrodil za renesancie a nadobudol svoje politické formy za osvietenstva, prešiel do základu všetkých politických a spoločenských vied a dá sa označiť ako racionalistický humanizmus alebo humanistická autonómia, čiže vyhlasovaná a realizovaná autonómia človeka voči akejkoľvek vyššej sile. Alebo ak chcete antropocentrizmus: predstava o človeku ako o centre vesmíru. (...)

Humanistické vedomie, ktoré sa vyhlásilo za nášho vodcu, neuznalo vnútorné zlo v človeku. Neuznalo, že by človek mal vyššie poslanie ako je pozemské šťastie, a tak urobilo základom modernej západnej civilizácie nebezpečnú úchyľku: uctievanie človeka a jeho hmotných potrieb. Rafinovanejšie a vyššie vlastnosti a potreby človeka, ktoré sú za hranicami fyzického blaha a hromadenia hmotných statkov, zostali mimo pozornosti štátnych útvarov a spoločenských poriadkov, ako by človek nemal vyšší zmysel života. Tak vznikol prievan zla, ktorý dnes voľne fúka.

+

Každému občanovi bola zaistená vy-túžená sloboda a hmotné statky v takom množstve a kvalite, že by mu teoreticky mohli zaručiť dosiahnutie šťastia (v tom nižšom zmysle toho slova, ako sa v posledných desaťročiach ustálilo). Pritom však bol prehliadnutý jeden psychologický moment: človekova neprestajná túžba mať stále viac a viac vecí a stále lepší život; zápas o to všetko poznamenáva tváre mnohých ľudí západu ustarostenosťou a dokonca aj depresiami, hoci je zvykom také pocity maskovať. Toto usilovné a intenzívne súperenie sa zmocňuje celého ľudského myslenia – bez toho, že by otváralo cestu k slobodnému duchovnému rozvoju (...)

Aj biológia vie, že zvykať si na blahobytný život živému organizmu neprospieva. A tak blahobyť začal dnes odhaľovať svoju zhubnú tvár aj v živote západnej spoločnosti.

+

V Amerike sa ešte pred dvesto rokmi – ba dokonca pred päťdesiatimi rokmi – zdalo nemožné, aby bola človeku poskytnutá neobmedzená sloboda len tak, k ukoleniu jeho vášni. Od tých čias sa však toto obmedzenie slobody vo všetkých západných krajinách vyparilo; došlo k definitívnemu zbaveniu sa mravného odkazu kresťanských čias, s ich veľkou zásobou milosti a obety – a štátne systémy čoraz viac nadobúdali stále dokonalejšiu materialistickú podobu. Nakoniec Západ obhájil ľudské práva vo vrchovatej miere – zatiaľ čo vedomie zodpovednosti človeka voči Bohu a spoločnosti sa vytrátilo úplne.

+

Prežil som život za komunizmu a môžem povedať, že spoločnosť, v ktorej nefungujú objektívne právne váhy, je strašná. Ale spoločnosť, ktorá nepozná iné váhy iba právne, je rovnako málo hodná človeka. Spoločnosť, ktorá sa postavila na pôdu zákona, ale ani trochu vyššie, zle využíva rozsah ľudských možností. Právo je príliš studené a formálne, aby mohlo zušľachťovať spoločnosť. Keď je celý život preniknutý právnymi vzťahmi, vytvára sa ovzdušie duchovnej priemernosti, ktoré umŕtvuje najlepšie poryvy človeka.

+

Toto vedomie urobilo človeka mierou všetkých vecí na zemi; človeka nedokonalého, ktorý sa nikdy nezbavil svojej ješitnosti, ziskuchtivosti, závidi, ctižiadosti a hrby ďalších nedostatkov. A hľa: chyby, ktoré sme nespozorovali na začiatku tejto cesty, sa nám teraz pomstia. Cesta, ktorú sme prešli od začiatku renesancie, nám poskytla bohaté skúsenosti, ale stratili sme ten Celok, to Najvyššie, čo kedysi ležalo medzi nami a našimi vášňami a nezodpovednosťou.

+

Dnešná západná spoločnosť preukazuje nerovnováhu medzi slobodou pre dobré činy a slobodou pre činy zlé. (...)

Ochrana práv osobnosti bola dohnaná do takej krajnosti, že sa sama spoločnosť stáva pred niektorými ľuďmi bezbrannou. Tak nastúpil na Západe čas, keď už netreba hájiť natoľko ľudské práva, ako skôr ľudské povinnosti.

+

Dúfam, že ma nikto z prítomných nebude podozrievať, že som túto osobnú kritiku západného systému urobil preto, aby som miesto neho odporúčal socializmus. (...)

Ale ak sa ma opýtate, či chcem svojim krajanom odporúčať ako vzor dnešný Západ, v akom stave sa teraz nachádza,

musím otvorene povedať, že Nie; vašu spoločnosť by som ako ideál pre premenu našej spoločnosti odporučiť nemohol. Západný systém v svojej dnešnej duchovne vyčerpanej podobe nie je z hľadiska bohatého duchovného rozvoja, ku ktorému sa naša zem v tomto storočí pretrpela, príťažlivý. Už len tie vlastnosti vášho života, ktoré som vymenoval, vyvolávajú krajné rozhorčenie.

Je nesporné, že ľudský charakter na Západe zoslabil a na Východe zosilnel. Za šesťdesiat rokov (a národy východnej Európy za tri desaťročia) prešiel náš národ duchovnou školou, ktorá sa jasne vymyká západnej skúsenosti. Zložitý a smrteľne ničivý život vypestoval u nás silnejšie, hlbšie a svojráznejšie povahy, ako ich sformoval prosperujúci a usporiadaný život Západu. Preto by premena našej spoločnosti vo vašu znamenala síce v niečom vzostup, ale v niečom pokles – a to v smeroch, ktoré sú veľmi cenné. (...)

Ľudská duša, ktorá desiatky rokov znášala násilie, túži po niečom vyššom, vrúcnejšom a čistejšom, ako mu dokáže ponúknuť dnešná západná masová existencia, ktorú ako nejaká vizitka ohlasuje nechutný nápor reklamy, ohlušujúca televízia a neznesiteľná hudba. Toto všetko jasne vnímajú mnohí pozorovatelia z našich krajín. Západný spôsob života má stále menšie výhliadky, aby sa stal smerodajným vzorom.

+

Aj keby sme unikli vojnovnej záhube, náš život nezostane taký, aký je teraz; tak by totiž nevyhnutne zhylnul sám od seba. Nemôžeme nepreskúmať základnú definíciu ľudského života a ľudskej spoločnosti, neklásť si otázku, či je človek skutočne čímsi najvyšším a či nad ním nie je Vyšší Duch. Či je pravda, že o živote človeka a o jeho činnosti v spoločnosti musí rozhodovať predovšetkým hmotná expanzia. A či je prípustné, aby sme sa na ňu upriamili na úkor nášho celistvého života.

Svet teda zastal ak nie pred skazou, tak pred dejinným obratom, ktorý sa svojím významom rovná prevratu od stredoveku k renesancii – a vyžiada si od nás duchovné vzopätie, vzostup na novú, vyššiu rozhľadňu, na novú úroveň života, kde síce našu ľudskú prirodzenosť nepostihne preklatie ak v stredoveku, ale kde už nebude rozdupávaná naša duchovná prirodzenosť, ako sa to deje v poslednej dobe.

(Podľa českého prekladu v časopise 150.000 slov. Texty odjinud, č. 4/1983, roč. 2.)

Po stopách Alexandra Solženicyna

Pri koncipovaní príspevku „Dávne varovné signály Pavla Straussa a Alexandra Solženicyna“ mi prišla do rúk moja knižočka „V jubilejnom roku 2000“ (G-ATELIÉR, 2016), a otvorila sa mi práve na stránkach, ktoré sprevádzali čítanie druhého dielu českého prekladu fundamentálnej monografie D. M. Thomasa „Století v jeho životě“. – Nedá mi, aby som sa pri tejto príležitosti s niekoľkými záznamami nepodelil s čitateľmi.

24. január 2016

Zbežne som prečítal 2. diel životopisu Alexandra Solženicyna „Století v jeho životě“ od D. M. Thomasa. Mal by som si ho prelistovať aj so zápisníkom – kvôli udržaniu akého-takého rytmu...

Životopis sa viackrát dotýka Solženicynovho pocitu vyvolenosti pre splnenie úkolu, ktorý mu dol zhora daný. (Spomínam si pritom na moju paralelu: Solženicyn – Ján Krstiteľ.)

Nadľudský výkon pri revízii svojho „Gulagu“ v Estónsku komentoval Solženicyn slovami: „To jsem nebyl já, kdo to dělal – má byla jenom ruka, která projížděla stránku.“ – O tom istom svedčí aj miesto, kde sa píše o Solženicynovom pozdvihnutí, keď dal „povel“ na vydanie „Gulagu“ na Západe: „...Ale ze zkušenosti jsem už tyto ostré zákruty na své cestě dobře znal, abych z jezení vlasů na hlavě poznal, že je v tom Boží prst! Že je v tom Jeho vůle!“

25. január

Páči sa mi tento postreh D. M. Thomasa: „Instinktivní otřes, který pocítil důstojník Ivanov, když viděl velkého spisovatele padat na tvář před Hospodinem, sdílili i ostatní, které vychovali v duchu osvícenství. Liberál by nehnul brvou, kdyby některý spisovatel vzýval předsedu Maa, Stalina či Ho Či Mina, ale z vášnivě víry v Boha dostává třesavku a začaly v něm hlodat pochybnosti.“

K mojej obľúbenej téme, aký význam má pre tvorivého ducha miesto, kde tvorí (ako to všetko vyžaruje zo zeme!) – je vynikajúcim dokladom Solženicynova dáča (ani nie dáča, len chatka), na ktorej počas svojho prvého manželstva písal: „Nezastírám, že jsem plakal.. Nikde není Rusko tak opravdové, nikde není blíž než na tomto kousku země, v ohybu Istě, v oněch důvěrně známých lesích a na nedaleké protáhlé mýtině. Nikdy a nikde se mi nepsalo tak lehce a možná už nikdy ani nebude.“

Aj keď sem prichádzal bez nálady – „jakýsi tišivý účinek vyzářoval z trávy,

vody, břízek a vrb, z dubové lavičky, ze stolu na srázu nad říčkou a během dvou hodin jsem byl zase schopný psát. Byl to zázrak.“

28. január

Po dočítaní prvého zväzku Thomasovho Solženicyna si hovorím: „Je velká vec slúžiť takejto literatúre.“

Solženicyn na Západe. O skúsenostiach, ktoré nadobudol, píše Thomas výborne: „Ale po několika letech strávených na Západe poskytovat rozhovory bude, i mluvit bude, a v jistém smyslu slova ho Západ položí na lopatky. Nakonec zjistí, možná příliš pozdě, že víc vnitřní slobody si užil v cele v Buturkách, v šaražce, v Ekibastuzu, v tichu kazašské stepi, i tehdy, kdy na sklonku dne spaloval v Rjazani své rukopisy. Na Západe ho zavalí uragán ‚názorů‘, lavina komentátorů, přispůsobivost stranické linie nebo nátlakovým skupinám, co si všechno dohromady říká demokracie. Zjistí - což vždycky tužil - že Mandelštamova věta, že z ‚nepřátel světa vychází nečistý kozlí puch‘, padne kromě Stalinovy společnosti jako ulitá stejně dobře i na iné.“

K Solženicynovmu „Dopisu sovětským vůdcům“: „Z Dopisu jasné vyplývalo, že Východ i Západ jsou oblundnými výsledky chybného obratu dějin v 18. století, který známe jako ovícenství. Západ upadl do povrchnosti, sebeuspokojení a materialismu a řítí se do katastrofy. Snad má v sobě ještě dost pružnosti, aby se zachránil, ale musí si uvědomit, že doktrína hmotného pokroku je mylná. Zdroje Země jsou konečné a nekonečný a neomezený pokrok, který nám nasadili do hlavy osvícenští snilkové, na ní uskutečněn být nemůže.“

Vrele vďačím Solženicynovi za jeho hodnotenie západnej demokracie: „Sám říkal, že ho nijak nepřesvědčil ten ‚zmatek západní demokracie‘, kde každé čtyři roky dochází k bouřlivému zápasu mezi stranami. Ty strany představují pouze rozdílné zájmy a nemají žádný hlubší mravní základ. Tento systém vede ke slabosti vůči náhodně se přesunujícím většinám, nemluvě ani o odhodlaném zlu, jakým jsou teroristické kampaně.“

„Solženicyn vyjadřuje přesvědčení, že dnes je křesťanství jedinou živou duchovní silou, schopnou zajistit duchovní ozdravení Ruska.“

Musím vyznať, že si ma D. M. Thomas svojím veľkým dielom získal. – Mám pocit, že aj on by mohol po Rilke

zopakovať, že mu je Rusko jeho druhou vlasťou. Prial by som si, aby mu to dal Solženicyn pocítiť...

29. január

(Thomasov Solženicyn sa nás pýta.)
 „...Chcete, abych vám teď vyklopil, co je v životě nejdůležitější, v čem spočívá jeho veškerá záhada? Nehoňte se za preludy, za majetkem, za tituly: toho dosáhnete po desítkách let, zaplatíte za to nervy a přijдете o to za jedinou noc. Žijte s vyrovnanou převahou nad životem nebojte se neštěstí, nežeňte se za štěstím. Vždyť je to všechno jedno: ani hořké netrvá věčně a sladkého není nikdy vrchovatě. Spokojte se s tím, že že nemrznete a že vám žízeň a hlad nervou svými spáry útroby. Jestliže nemáte přeražený hrbět, můžete na obě nohy, hýbáte oběma rukama, vidíte na obě oči a slyšíte na obě uši – komu by ste chtěli co závidět? A proč? Vždyť závist užírá ze všeho nejvíc. Protřete si oči, očistěte si srdce – a pak si budete nade vše vážit těch, kteří vás mají rádi a jsou vám nakloněni.“

Je len pochopiteľné, že Západ vnímal Solženicynov Gulag skoro výlučne ako „najsilnejšie odsúdenie politického režimu, aké bolo v moderných dobách vyslovené“ – a nie ako dielo, ktoré prevracia hodnoty modernej civilizácie hore nohami.

Solženicyn už vtedy varoval, že po rozpadnutí sovietskeho systému Rusko bude musieť postupovať k demokracii „rovnomerne, opatrne a pomaly“. – Takúto demokraciu si však Západ v Rusku nepraje, preto ich musel hnať mohutnými silovými prostriedkami do demokracie svojej.

Skvelý Thomasov postreh: Solženicyn „projížděl západním světem a neviděl už lživé rudé transparenty hlásající nerozbornou jednotu strany a lidu, zato však bezpočet drobných lží o tom, že bez toho či onoho auta, zubní pasty neb piva není život člověka to pravé...“

30. január

Ešte jedna myšlienka z noci. Nie je dôležité, či civilizácia lásky príde zajtra alebo pozajtre – v každom prípade je jasné, že jej naplnenie bude obsahom celého tretieho tisícročia. Dôležité je vedieť a veriť, že civilizácia lásky je tým šípom, v smere ktorého pracujú všetky sily nebeské i sily vesmírne a sily Zeme – a, pravdaže, vedieť, že je to práve ona, v protismere ktorej napínajú všetku energiu sily pekelných svetov.

31. január

Uvedomuje si niekto, že sme si urobili idol z „plurality názorov“ práve v čase, keď nás môže spasiť iba PRAVDA jediná?

V svojej slávnej prednáške na záver akademického roku v Harvarde Solženicyn zlovestne varoval Západ: „Planeta je nebezpečne rozdelená. Začal fyzický i duchovní boj o její přežití. Ale obrazovky, filmová plátna i publikace na Západě jsou plné předpisových úsměvů a rozzářených očí. Z čeho to mají všichni takovou radost?“

„Z čoho máte všetci takú radost?“ – to je otázka, ktorú kladie trestanec Stalinovho gulagu (Solženicyn), keď ho prevádzajú v civilnom vlaku z jedného tábora do druhého – a obracia sa ňou k tomu obrovskému GULAGU, ktorý predstavuje chýbajúca časť sveta.

O „právnom štáte“ ktorý si my tak idealizujeme, Solženicyn vie, že „společnost bez nějakého objektivního právního měřítka je skutečně hrozná. Ale společnost, která nemá žádná jiná měřítka než právní, také není člověka tak docela hodna. Tam, kde se lidé řídí jen čistě legalistickými vztahy, vládne atmosféra „duchovní prostřednosti“.“

„Jinak řečeno, svět není rozdělen na Západ a Východ, na dobro a zlo. Východ i Západ jsou na stejné straně, na nesprávné straně toho katastrofálního rozdělení, k němuž došlo, když se lidstvu stal vůdčí hvězdou racionalismus.“ – Mojimi slovami povedané: Východ i Západ sú v rovnakom GULAGU.

Reakciu liberálnych intelektuálov vyjadril úvodník v New York Times: „Světový názor pana Solženicyna nám připadá mnohem nebezpečnější, než onen uvolněný duch, který ho tak skličuje...“

To je ten prameň svetovej antiruskej zášti, o ktorom často uvažujem. – To je skutočná HROZBA!

A, pravdaže, to, čo Solženicyn považuje za zmäčkosť a slabosť, ony vidia ako „toleranci k mnohosti myšlenek, pokoru před nejvyššími pravdami (!!! – J.R.), uznání zodpovědnosti“, ktorou klade na nás naše strašlivá moc.“

To je krásne sebaodhalenie: Naša MOC je pôrodnou babou nášho svetonázoru!

+ + +

Kým som sa chystal položiť poslednú bodku za týmto „mojim“ Solženicynom, priblížili sa Vianočné sviatky; v súvisi s nimi sa mi zjavila na stole (ako darček) knižočka Mareka Váchu „Tváří v tvář Zemi“ (Cesta, 2016).

A na samom konci tej knižky sa mi Marek Vácha „ponúkol“, že urobí tú solženicynovskú bodku za mňa sám. – Tu je:

Oповědnost za rány světa

Máme odvahu říci, že nejsme zodpovědní za rány současného světa, ptá se Alexandr Solženicyn ve své dlouho připravované a pečlivě promyšlené řeči, kterou sepsal při příležitosti udělení Nobelovy ceny za literaturu v roce 1970. Solženicyn zde velmi citlivě vnímá roli umělce, který chce být určitým svědomím a který je zvláštním způsobem spoluzodpovědný za veškeré zlo na světě. Myslím, že tento postřeh je velmi hluboký a že neplatí jen pro spisovatele, nýbrž pro každého občana planety. Nikdo z nás nejsme jen nezaujatý novinář, který prochází s fotoaparátom Zemí. Jsme součástí příběhu a každé naše slovo a každý náš čin je součástí velké tapiserie bytí. Nikdo z nás nejsme „venku“. Nikdo z nás nekommentuje dění na Zemi z jiného vesmíru, všichni jsme součástí příběhu, všichni závislí, všichni odpovědní. Co kdybychom slovo „spisovatel“ nahradili slovem „křesťan“ nebo „člověk“?

„Spisovatel není nezaujatý soudce svých krajanů a současníků, spisovatel je spolupachatelem všeho zla, které se děje v jeho rodné zemi nebo je prováděno jeho krajaný. A pokud tanky jeho země zaplaví asfalt cizí metropole krví, potom hnědé skvrny hanby poskvří tvář spisovatele navždycky. A jestli jedné osudové noci uškrtí spícího, důvěřujícího přítele, pak jsou to spisovatelovy dlaně, které ponесou navždy stopy po provazu. A jestli jeho mladí spoluobčané nenuceně vyhlásí nadvládu nepravosti nad čestností, jestli prodávají drogy nebo berou rukojmí, pak se zápach z jejich činů mísí s dechem spisovatele.“

Máme odvahu říct, že nejsme odpovědní za bolestivé rány současného světa? (Solženitsyn, A. 1970.)

„Zrejme najdôležitejší spisovateľ 20. storočia. Prelomil zakliatie naivnej západnej ľavice, do ktorého ju uvrhol komunizmus. Po Solženicynovom svedectve už nikto neveril, že komunizmus je a môže by dobrý. Bol to svedok – svedok v tom istom zmysle ako Whittaker Chambers. A bol to tiež prorok. ako Jeremiaš. Bol to svedok neľudskosti a zla komunizmu. A bol to prorok morálneho úpadku Západu.“

(Roman Joch)

Varovné signály prorockých duchov 20. storočia neprestávajú byť aktuálne

„Hodiny Božej trpezlivosti ukazujú päť minút po polnoci. – Kohúty večných výhľadov sa zobúdzajú, aby zobúdžali.“ (Pavol Strauss)

Sté výročie narodenia laureáta Nobelovej ceny Alexandra Solženicyna nás podnietilo vrátiť sa k varovným signálom z pera dvoch významných PROROKOV 20. storočia: nášho Pavla Straussa a Alexandra Solženicyna. Časový odstup od oboch veľduchov nás núti uvažovať, nakoľko vývoj modernej civilizácie na prelome 20. a 21. storočia dáva obom za pravdu. My sa, prirodzene, sústreďujeme na odkaz Pavla Straussa...

Zaujímavý obraz aktuálneho stavu našej doby prináša kniha amerického autora Roda Drehera „Benediktova voľba“, ktorá po jej vyjdení (2017) vyšla neuveriteľne pohotovo aj v slovenskom preklade Jána Baňasa (POSTOJ MEDIA); a čo je ešte neuveriteľnejšie: že sa jej na Slovensku rozpredalo viac ako 4.000 exemplárov! (Ten výkričník je u človeka, čo sa dlhé roky venuje vydávaniu diel Pavla Straussa, pochopiteľný.)

Slovensko prejavilo o tomto autora záujem aj tým, že ho v tomto roku (2019) pozvalo prednášať na bratislavské Hanusove dni, a že sa na Postoji zjavil rozsiahly rozhovor J. Danišku s týmto autorom. – Zaujímavé bude sledovať, aké dojmy si z tejto (pre Američana exotickéj) krajiny prinesie, a či sa to neodrazí aj v jeho tvorbe.

Povedzme hneď: Dreherova Benediktova voľba plne povrdila pravdivosť prorockých vízií našich autorov, ba dostala ich do oveľa drastickerej polohy. To, čo sme u Straussa za desaťročia veľmi pokojne čítali (že by sa mohlo stať, ak...) – u Drehera má jednoznačnú podobu: STALO SA! Ak nás Strauss vystríhal, že čokoľvek sa vybuduje ináč, ako v súlade s Božím a prirodzeným zákonom, skôr-neskôr sa zrúti – podľa Drehera je to práve táto civilizácia.

„Čochvíľa zvýši zo sveta iba púšť mravná a kultúrna, ktorá sa zrúti do seba.“ – „...Keďže sme kresťanstvo poslali do výslužby (v tom sa Dreher stotožňuje so Straussom), nepôjde to ináč ako to si nám znova skúsiť.“ (Strauss)

Vytvára kardinálna otázka, ako ďalej. Jadro Dreherovej knihy je práve o tom: ako má žiť kresťan, aby v sebe a okolo seba realizoval (nie vysníval; uskutočňoval!) odkaz, aký nám zanechal Kristus, ktorý o sebe povedal: Ja som CESTA, PRAVDA a ŽIVOT.

Dreherova kniha sa priam núka na porovnávací rozbor s odkazom Pavla Straussa. Aktuálne (aj pre Drehera) je to najmä z hľadiska ďalšej evolučnej perspektívy; z hľadiska toho, „čo chce Pán Boh touto dobou a v tejto dobe“ (Strauss); v tej „novej,

dosiaľ nepomenovanej a nepokrstej dobe“, „po ktorej má byť všetko iné“!

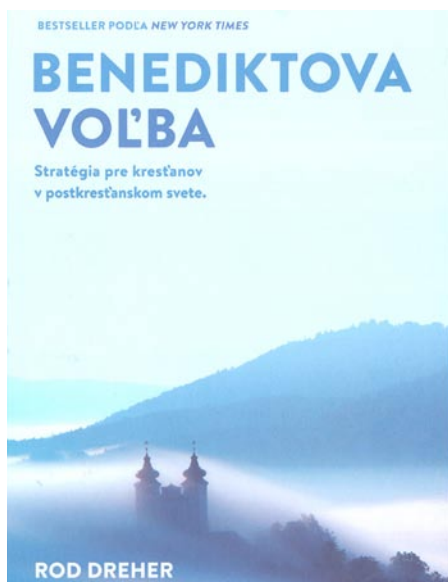
Toto Straussovo „všetko iné“ je práve dôležité, lebo my – v hodine dvanástej, či „päť minút po dvanástej“ (Strauss) stále žijeme v presvedčení, že stačí našu civilizáciu poreparovať (už aj inakšie veci sme dokázali!), a ono sa to musí znova rozbehnúť.

Tak žili naši otcovia, ale Kristus nám pred dvoma tisícročiami zanechal ono znamenité: ...ALE VY NIE TAK!

Dreherova kniha je aj pre Straussových vyznávačov výzvou: máte v jeho rukách poklad, ktorý ste povolani tlmočiť aj svojmu národu, aj dnešnému svetu! – Ak to my nedokážeme, raz nám to ukáže napríklad tento Dreher, ktorý nie nadarmo prejavil taký záujem o Slovensko (či aj o Slovanstvo vôbec?). A Pavol Strauss akoby tomuto americkému spisovateľovi zanechal (okrem iných) aj takýto znamenitý odkaz (z roku 1947!):

„Rozhodné šialenstvo vždy len triezveho rozumu sa snaží urobiť z životnej riavy betónové koryto. Keby sa to, pravda, mohlo podariť, život duchovný by sa však chytrou udusil v rôsolovitom hustnutí nudy. Myslím, že životný elán slovanských národov a vrúcnosť všetkých východnejších srdc a duší i v otázke všeobjímajúcej bratskosti a sociálnej spravodlivosti i náboženskej integrácie pomôže ešte v mnohom nevládnejším srdciam západných národov.

Život nie je kostra rozumu, oblečená mäsom úplne pochopiteľných spoločenských vzťahov, riadená a vybíjaná drôtkom z centrály, či už z vodcovskej alebo demokratickejšej. Životný hnus z toho našiel si napríklad paradigmu v pekelnej

erupcii nacizmu s jej klamne nastrojenou príkrasou pohanského mýtu. Zabsolutizovaný a na x-ú povyšovaný rozum je ostrý jed, leptavá žieravina, ktorá môže spôsobiť samootravu a popáliť blízke a ďaleké okolie.“

„Pri spomínanej priamočiarosti a statočnosti je jedine správne a konzekventné, že prílišné rozumárstvo vedie často cez most výlučného záujmu o pozemský a individuálny život k značnému usmereniu na hmotné interesy. Seba klame najviac, kto verí iba v hodnotu rozumu, a predsa sa nestará hlavne o vlastné hmotné dobro. A z tohto postoja zmaterializovanosti vyvíra ďalšie: krajná vypočítavosť. Rozumom a záujmovosťou riadený život je brzdou normálneho citového a duševného rozkvetania.“ (Zobrané literárne a mysliteľské diela, I., s. 51; 52.)

(J. R.)

P. O. Hviezdoslav

Epilog (úryvok)

Nuž, zle je vzdor tým darom pospolu, zle, Bože! – Vôľu zvrhli v svedolu a v násilníctvo napnutých síl výraz; im z mäsa srdcia stvrdli na skaly, sa zmiatly umy, jak ich jazyky raz, keď Babel proti sebe stavali...

Čajs' vidiac, že si v láske nedostížnym, jej v sebe troškou zhrdli – k Tebe, k bližným:

potoky krvi toho svedectva – Zmnož' špeť tú v nich! že nepadne im draho,

viac žerstvu milovať než vlastné blaho: i vytupil si koreň sebeckta, skad' vzhúkla všetka neresť tá!..

...Dost' hnevali Ťa! krivdili si dost, jak surová i chytrá vládze zlost. Skazili kolke umien, vekov diela, kultúrne dobrá, krásy, výhody!... Či má sa vrhnúť rota spochabelá i na čudesá Tvojej prírody:

stroskotať, okýptiť ich na mrzáctvo?

Hľa, o perute obrali už vtáctvo, o plútvy ryby v chvate divokom; Tvoj zjarmili blesk!... zemi, vzduchu,

vode zboj vyrvali: tak, k vzájomnej si škode, sa moria slnečným Ti pod okom!...

A trpíš – vášni otrokom!?

I keďže nie sú anjeli, by darov Tvojich užít vedeli: sám spravuj vôľu ich! by nezblúdili, nezohavili viacej obraz Tvoj – Bez Tvojej úzdy šelmy sú ich sily; len tá môž' skrotiť i ich dnešný boj, ich duchov rozpor uviesť do súzvuku...

Ó, vystri skoro skoro ľahostajnú ruku! v nej uvidieť daj vo švihote prút na chasu nezbednú v tom hry jej kríži... Tak iba Tvoje kráľovstvo sa zblíži, zač denne prosí ubolená hrud': keď v svár ten zvoláš: „Pokoju bud!“

(V januári 1917.)

Odpoď Štěpána Smolena na Straussovu „európsku prognózu“

„...Európa nie je za nami, lež pred nami. Európa nie je ani zemediel skôr idea. Európa nedohrala svoju úlohu. Ešte ju má len začať hrať. To, čo bolo doteraz, bolo prvé dejstvo. Skončilo fiaskom, pretože zradila svoj základ, svoju kresťanskú postať. Byť Európanom, znamená priznať sa k určitej duchovnej rase. A kým sa neuskutoční to, že všetky národy európske odložia hranice medzi sebou a spoločne začnú budovať novú európsku kultúru a mravnosť, dovtedy potrvajú konvulzie terajšej bezradnosti.“

(Pavol Strauss)

Pred chvíľou sme si pochvalovali Dreherova knižku „Benediktova voľba“ z r. 2017, ktorá sa tak núka ku konfrontácii so Straussovými „varovnými signálmi“; a o rok neskoršie vyšlo jedinečné dielo mladého českého autora Štěpána Smolena **Cesta na Západ (Po stopách ohočeného Boha)** (Hesperion 2018) – plod jeho pešieho putovania súčasťou západnou Európou po „stopách Boha“ (a plod meditácií nad tým, čo videl a skúsil) – tou Európou, ktorú tak varoval svojho času Pavol Strauss práve pred možnou stratou jej kresťanskej minulosti.

Smolen teraz núka Straussovým čitateľom (o ktorých nám hlavne ide) konfrontácie, čo sa stalo s Európou za posledných nejakých sedem desaťročí od vzniku prorockých svedectiev Pavla Straussa – od čias, keď ako sám hovoril „mu to písalo samo“, keď mu teda ruku vodil Ten, čo „veje kade chce“...

Núka nám (Smolen) pohľad na bolestivé **rany** súčasnej Európy: „Rany té, ktorá se kdysi v bolestech rodila z krve mučedníku, která tváří v tvář nájezdníkům i heretikům bojovala o přežití, která rozšafně kráčela dějinami a vedena nezdolnou touhou vyrážela zkoumat opačné konce světa i nejhlubší komnaty srdce. Té, která v posledních staletích bohatla a sílila na těle, **ale ne vždy na duchu. Té dnes duchovně dýchavičné** (podč. J.R.).“

Ve svém stáří se baví, aby zábavou zapomněla, že žít už se jí nechce. Děti její víry na vzdálených kontinentech prospívají. Z ní samé se zatím stala postava z domova pro seniory – zdravotně a sociálně zabezpečená, sestřičkou z Maghrebu opečovávaná, televizními kanály otupovaná, do zdi civící, smyl postrádající dáma. A příběhy jejich kostelů, jejich klášterů a kněží – byť zahlédnuté jen epizodně a fragmentárně, jen tak mimochodem cestou – jsou svědectvím jejího uvadání, jímž tu a tam prosvítá věčné mládí Církve.“

Chvíľami nás Smolen ponese svojím nadneseným humorom (vynikajúci štýl!), svojou „lahkosťou“, ktorá však ľahko prechádza do sarkazmu, zaplattenému autorovým bôlom - ale keď nám tak po

sebe radí drastické obrazy súčasného stavu západného kresťanstva (Strauss by povedal: skôr kresťanov ako kresťanstva), toto „lahodné ladenie“ nás rýchlo opustí a začne v nás rásť pocit hrôzy, zúfalstva. A vtedy nás vôbec nešetří. Vari to nie je strašné?...

„Pohled na otrásanou Církev den za dnem otrásal i mnou, cosi se ve mně drotilo, cosi, co mělo pevně stát, tu teď leželo ako hromádka sutí.“

„Bylo to veselé, bylo to boдрé, bylo to tak děsivé...!“

Zjednotená Európa, pri projektovaní ktorej na „pevných základoch“ stál aj Pavol Strauss, vyzerá – napriek nafukovanému sebedomiu – žalostne:

„Po staletí se v ní sousedící jinakosti vztahovaly k jedinému Středu, ale dnes je Střed ztracen, popřen a stavba už nemůže stát. Kontinent rozervaných lidí a rozpadlých rodin je nejednotný navzdory všem politickým uniím. Pravá jednota se buduje zdola, ze dna, odkud se úpí k Nejvyššímu. Člověk je sjednocen nejprve v sobě – tím, že se stratí a najde v Bohu – pak ve své rodině, ve svém sousedství, potom ve svém státě. Není pokus o politické sjednocování světa vnitřně nesjednocenými lidmi, těmi, kdo neusilují o jednotu s Bohem, jen stavěním babylonské věže? Není to konkurenční projekt vůči Nebeskému Jeruzalému, v jehož středu stojí oltář a na něm krvácející Beránek? Neskončí taková konstrukce v troskách?“ (Otrasně! Otrasně!)

Po týchto Smolenových slovách by som odporučal našim čitateľom, aby si v tomto čísle Listov PS 33-34 nalistovali stránky 27-28 so Straussovými „varovnými signálmi“ a pokúsili sa sami konfrontovať Straussa so Smolenom...

Autorom takýchto prorockých varovaní máme právo klásť otázku: No dobre, **ale čo ďalej?**

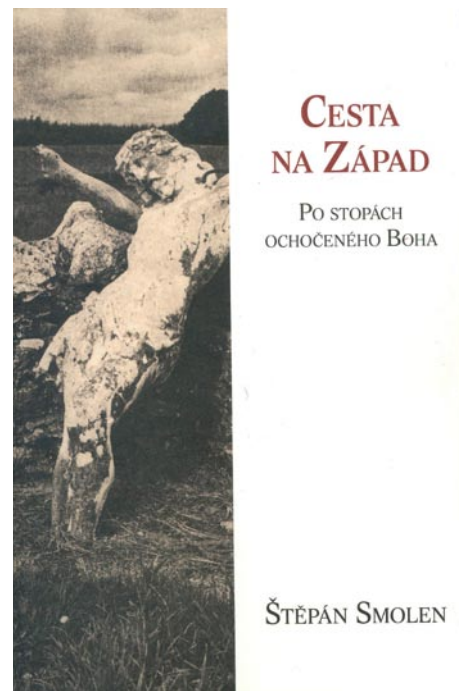
Zdá sa mi, že pokiaľ ide o perspektívny pohľad dopredu, Straussa a Smolena spája predstava ZBORENISKA. Najprv sa musí vypratať zborenisko, a potom možno začať stavať... Ale ak má

prísť doba, po ktorej „bude a má byť všetko iné, tá nová, dosiaľ nepomenovaná a nepokrstená doba“ (Strauss), musí sa najprv zmeniť človek, ľudské vedomie... Aby sme uverili, že je to možné, siahneme po slovách slovenského recenzenta Smolenovej knihy Samuela Trizuljaka. Smolenova kniha „je manifestom dôvery jednak v plnosť učenia Cirkvi (opieranie sa o „pevnou pôdu dogmat“) a tiež manifestom, že akokoľvek nepriaznivo súčasný stav kresťanstva na Západe vyzerá – náš Boh má všetko pevne pod kontrolou. (...) Každá doba má svoje nástrahy a výzvy, ale náš Pán už nad smrťou a hriechom zvíťal a toto víťazstvo ešte raz príde potvrdiť v posledných dňoch.“

Musím sa priznať, že pri opätovnom čítaní Smolenovej Cesty na Západ ma jednu chvíľu prenikol pocit, aký zrejme zachvátil kedysi Jozefa Tótha, keď sme ho požiadali o článok o Pavlovi Straussovi; pocit, že „nie som hoden, aby som mu (Straussovi) podával skalpel na maligné mravné nádory, ani obracal noty na klavíri, kde sa rodili jeho meditácie, ani strácal slová pri týchto horiacich tabuliach radiačného evanjelia. **Vyčítam si, že som sa o to vôbec pokúšal!** (Nájdite si Tóthove slová v týchto Listoch PS 33, str. 6!)

Ak som neodolal tomuto pokušeniu, tak je to preto, že sa mi veľmi žiadalo vyvolať onú vzájomnú konfrontáciu Straussa so Smolenom; a aj preto, že sa mi žiada, aby sa Strauss so Smolenom navzájom stretli, a aby bohda práve Štěpán Smolen bol tým, kto otvorí cestu Pavlovi Straussovi k českému čitateľovi... Sú k tomu povolani: aj Štěpán Smolen, aj kultivovaný český čitateľ.

(Julo Rybák)

„Kroky ducha“ Pavla Straussa, II.

V 31. čísle Listov PS sme na str. 19-21 uverejnili prvú časť z „Krokov ducha“ Pavla Straussa, ktoré sú (kompletne) uverejnené v Zbraných literárnych a mysliteľských dielach Pavla Straussa VIII. (Vydavateľstvo Michala Vaška Prešov 2011, s. 163-185) – s podtitulom „Básne v próze ako definície“.

Uverejnili sme ich v podobe, akú nám ponúkla Blanka Kocinová, ktorá bola zrejme prvým čitateľom a prepisovateľom tejto Straussovej básnickej zbierky - a ktorá ku každej Straussovej „básni v próze“ pripojila – ako „odozvu“ – svoje vlastné zamyslenie. (V texte ich vyznačujeme kurzívou.)

Keď mi pred 30 rokmi (5. 5. 1988) Pavol Strauss posielal túto básnickú zbierku, sprevádzal ju v liste slovami: „Dovoľujem si Ti poslať takú malú zostavu. Prijmi ju vlúdne. Veď nechce byť iné, ako **pokus penetrácie za evidentné** (podč. J.R.).“

Ak sme v Listoch PS 31 uverejnili prvú (vstupnú) časť z tohto súboru „básní v próze“, tentoraz uverejňujeme záverečný cyklus.

Pavol Strauss: Kroky ducha

(„Básne v próze ako definície“)

Blanka Kocinová Zrkadlenie (1987)

Ticho

To nie je prázdny priestor. To je len nebadateľný rám všetkého. To je zrod každého diania. A žblnkot srdca vrástol do seba.

Či je tu voľný východ z riše vodopádov kriku. Či je tu spomienkový pohľad kojencu. Či nezvyčajný úšust z doby bez času.

Ty rodná zem básne, kolíska živých záhad života. Hraničné pásmo ducha. Tvoji zapredanci žijú.

Cez póry tvojho krvavého ľaku tisnú sa sviečne prezradenej noci. A falkou dozretého súcna mihnú sa stromy nevidaných zrodov.

Tu nezastalo nič. Len neha básnika čiahe po tvojom bezvetří.

„Tichí však zdedia zem a budú žiť v šťastí a pokoji“ (Ž. 37, 11).

Na počiatku bol Boh. A Boh spočíval v tichu. Nič iné nebolo na počiatku. A potom Boh vpustil Slovo a jeho mocou vzniklo všetko ostatné: svetlo a tma, čas a priestor, neknečný vesmír a v ňom naša Zem. A na nej život.

A tak i po dnešný deň sa v tichu rodí všetko veľké. Tvorivosť má korene v tichu. Z ticha prichádzame na svet a do ticha umierame. Ticho sprevádza každé hlboké duchovné dianie.

Tlkot srdca, prenesmierne šťastie ani utrpenie nie sú ozvučené. Skutočná bolesť je nemá. Všetko, čo je hodné, aby bolo, tichom začne a do ticha sa vlieva.

Spánok

Obraz či slovo malej smrti. Batôžtek živého života. Odnož skutočna. Vypožičaný prísun možnosti.

Visutá mušľa noci temné odhalí v vetry. Lahodné pásmo slobody, ostatná nezdoňa.

Vyvrátený priestor ducha, priesvitný v cudziu stranu. Stráň zbiehaných vetrov, čo privejú, je z cudzej hmoty.

Nechápeš celkom prílivy snov, z ustatých priečinkov hviezd. Jak je blízko všetko ďaleké. Svet bez priehrad. Jas nebom vystlaný.

Kto vlastní kľúč k tým toľkým spánkom. Odkliata vrava neznáma. Len túžba ostáva po ukradnutej slasti.

Vkráda sa do nás, alebo my vstupujeme do spánku? Do krajiny detských snov, do rozprávkového balónku, ktorý nás hojda v náručí hviezd. Na unavené viečka nečujne sadá noc. Ako keď motýľ svojimi krídlami chráni kvietky pred snečnou páľavou dňa, rozprestrie sa tíšina do najostatnejších záhybov života.

A slododa je v tom, že smieš prijať všetko, čo sa ti ponúka. Sen vyťahuje tvoje želania ako kúzelník šatky z klobúka, s úsmevom na perách.

No niekedy nás prikvačí smútok, bolesť a strach. Spánok sa stane predpremiérou mramoového zajaja na mórach. Ťaží nás noc, i my sme vtedy ťažký noci. Víchrice nás morom temna hádžu bez pomoci. Do vesmíru i do duše sa vkráda tma.

Kto dospeje k nádeji prebudenia a vždy dokáže vstať, ten odhalí zmysel spánku i tajomstvo sna.

Smútok

Hviezdy tu padli na kolená, veď aj deti zastali pred zahmlenou lúkou dňa.

Bezdvéř dom, tu v závetří slz. Bez odlivu bólu. Bezhlesné šero srdca pred snečnou záplavou hraníc a záľuskom štiplavej noci. Kto sa tu odváži vkročiť v šedý ten tieň bez odozvy. Neviditeľný plač sa skrýva za ostnatým drôtom hanby. A bohumilé spoločenstvo vonkajšej a vnútornej krízy je pečať doby.

Neviditeľná jazva duše a náplň vycedeného šťastia. Keď samota trčí z nás, prichýl si brata. A odhalíš temlov sna.

I v ohnutom vetvení našich ciev skrývaš sa, vyrastlý z ničoho. A z tajomna nič neuchvatneš, brzdený otvoreným snom. Len zo seba žiť nemôžeš. Oživ sa cudzím bóľom.

Pristupená čakanka na okraji srdca. Rozbité zrkadlo poznania. Elipsa dobra. Svet, ktorý sa znenazdania rúca v jednom z nás. Samotou rozčesnutý dom. Tichý detský plač.

Ujarmená duša sa vzdáva svojho JA, živí sa cudzím bóľom. Podlieha. A zo seba žiť nemožno. Tak umieráček zvoní poľom, že nádej umiera. Čo bolo, bolo. Už nikdy nedela!

Torzo

Obsah večnosti v malom. Presvitáme celosťou vesmíru. Jediný možný plod života. Z hlíny neviditeľna nenamiesiš nebo, A tak sa staviaš kolmo na prázdno.

Hraničné mínus dokonalosti. Amputovaný kýpeť krásy. A skamenelá túžba. Ako Lótova žena. Antický výdych času.

Do prázdna premietnutý sen. A do nás zakrivené kontúry vesmíru. Sú vôbec otvorené konce?

V každom zlomku je celok. V každej priehrade plnosť.

Existuje vôbec niečo iné? Zlomky času, fragmenty krásy, rumoviská vôle. Zrúcaniny chrámov, omrvinky lásky. V srdciach bloky a na očiach pásky. Úryvky životných filmov. Nedokončené pohyby vpred. A večný smäd. Jediný raz v histórii sveta zaznela právom vyslovená veta : „Dokonané je.“

Ohrada

I bezvzdušný priestor sa zháči. Sieť neviditeľných vtákov. I hniezdo má okraj. Len prelet je možný.

Zahalená do rúšok z chmár, neodvážiš sa na výpady z údolí zrodu.

Ni ručaj svetla neprenikne. A priestor zhltne priestor. Tu je tá pauza lásky. Jej pohyb skrehnutý. A srdce zmiera smädcom.

Ale ohrada nie je súkolie trvania. A nie okolo nás. Ale vnútorné priestranstvo. A dúha, čo vždy len dúfa.

Voľný prístup nádeje nepozná hranice. Veď všetko je plynutie.

Zahalená do rúšok z chmár neodvážim sa na výpady z údolí zrodu. Poranené krídla bolia. Vietor sa bojí osušiť slzy na hlbokom dne hniezda. Von nedovidiš, a predsa v duši zaznie chvála svetla. Svetlo vydá lásku a láska je večná.

Ohrada nie je súkolie trvania, ale na prelet treba dorásť do kraja. A zatiaľ iba mocne veriť, zotrvať v nádeji a milovať.

Únava

Zahalené prísľuby sily sa steli po medzi-pristátí choroby. Polostrovené hodnoty svetla na oblohe zvrásnených nocí.

Niet rovných kútov, len tiene. Kde sa len skryješ do seba.

Teplami vlečie sa mĺkvy dych krvi. A liace času visia uvoľnená nad pomalým posunom dna.

Temný rytmus chmár tieni ustáté oko. A čierne sviece srdca odklajú deň. Živelná pohroma sna si hľadá riečište. No kde si ustelie.

Prehodený zimný spánok tkanív. Len usrka z kalu noci. A nikde útechy.

Únava je pevnosť slabosti.

Len na chvíľu sa odvolať zo života. Klesnúť do náručia noci, spustiť oponu, zasunúť vráta. Bola, nie je. Zradené bytie. Čo možno stratiť, všetko stráca... Slabosť pevnosti, bezvedomý splav času v ustatom rytme srdca.

Tkanivo tela i duše kmása tupá nepriateľka. Tiene padajú pred nás.

Choroba

Zástava prísunu duchovných vibrácií. Klietka bes vtáčich ozvien. Zvrat všetkých impulzov.

Keď predpoveď počasia duše hlási odmäk, zvlňovatia sa cesty chmár zániku. Aj prielaz ohradou nádeje sa ťažko hľadá. Ale je tu.

A sila slabosti sa zvráti vo svoj opak. Cez chrabľavý sen úzkosti sa steli vytúžené ráno. Kto už dbá na vyvrátené vedomie.

Svety všetkých sú skamenelé v sebe. Nik nepochopí toľkú odlúčenosť. Mosty srdca sa prepadli. I keď len naoko a nakrátko.

Stav ustátého vesmíru duše nad toľkou neochotou tkanív a disharmóniou štiav. Na dve strany otvorený systém.

A čisté vrchy sú okrajom prázdnych nocí a zhltnú ich bezostyšný deň. A všetko na hranici návratov.

Ak trpím, znamená, že ešte som. Choroba je predsieň smrti plná dverí k návratom. Len jedny ústia von, ale až na dne. Nájsť svoj vlastný smer! Nájsť svoju Ariadné. Zachytiť vlákno. Chcieť vstať! Nevnímať mosty srdca znamená umierať. I keď len naoko a nakrátko. Odlúčenosti niet. Je iba malovernosť. Kto zasial, bude žať. Sme stále bohatší, lebo sme jedno. Tak v tomto ohľade je choroba dar.

Kvety

To je reč pre anténu srdca. Toto veľké a darované bytie a zadné dvierka neznáma. Nemôžu nebyť.

Odpočúvané krídla anjelov. Na pažiti duše. Zakorenené v hviezdnych snoch. I v tušeniach vedia rásť.

Vliata krása nás pohýna. Neozvučená ve-

leba hudby očí. K nepoznaniu prežlečená noc..

Krásny dych zeme a pokorní priatelia srdca. Dychom dúhy vyobliekaný zmysel žitia. Vystúpi pomaly z vystydnutej pôdy. Kým koreňmi šťastia prerastá duše..

Telo z ničoho, či z jasu vzduchu, zapriahnuté do vesmírnej radosti.

Úsmevy neba jasné a trblietavé, slzy radosti i bólu rozsypané v tráve, personifikácia dobrej vôle. Neha dotyku neznámej očarujúcej galaxie. Kvety zamlčané, naznačené, vytúžené, darované... Mystérium osudného áno i nie.

Vitajú nás do života, v ktorom sú bez prestania potechou duše. Ich láskania nie je nikdy dosť. Preto si ich v objatí odnášame aj ako vstupenku na večnosť.

Vrchy

Tu sú kontúry žitých snov. Zamrznutá myšlienka stvorenia. Premočiť ich je zmocniť sa ich.

I do údolí slz sa možno dostať, i hmlý rozduchať silou. Orlami nadvihnúť výšky. A vidinou sprítomniť večnosť.

Udržať večný smer. To je úloha nepremenného horizontu. Obrátené kvaple zeme vo vesmírnej jaskyni.

Hviezdnymi závanmi rozbrázené čelá vekov, čo pokojne prežili záhubu svetov. Len z vašich pliec sa steli zákon času. A času neubudne.

Slasti pohľadov a výkričníky zemských krás. Nasmerovanie našich túžob, šipky do neba. Večné závrte nepoznaného, vzpažený svet. Prsty zakvačené do prskaviek hviezd. Odrazy myšlienok, čo život posúvajú vpred. Volanie za hranice sna, vznešený cieľ. Praveká modlitba, nesmrteľná veleba druhého dňa. Sen, odetý žiarou slnka do posledného zlatého vláska. Ostatné útočisko, končiar, s ktorým naposledy príde láska.

Lúčenie

Prestávkami sa čerí hladina všetkých morí. I zámoria všetkých hviezd, čo žijú.

I lupene chmár si berú v náruč deň, čo hynie v sebe. Vrah - čas im kladie odpor.

Zastávkami sa belie trvanie všetkých prúdov. I útržky všetkých miest, čo hynú.

I odnože ducha splytčené prielohom čias, a dujú do prázdnych priestranstiev.

Pred zavretými vrátami sa zmení každý smer. Len ubolené srdce občas vchádza. Ale je tiež uzamknuté.

A krutý čas koncov zviecha sa pred nami. Zadúša odpovede. Zmena je vždy nablízku.

Smutná vrba ovieva schystané zvony.

A noc srdca sa vkráda a tiahla pieseň večerov. Čo nezbadáš, je smrť. Skláňa sa hlávkou ticha.

„Zbohom!“ Už ani nečakám, že osloví ma

menom. Odchádzam, ako sa stráca detstvo, so stopami smútku na viečkach. Tak ako brázdny vymeriava čelom nemilosrdný oráč čas, vráskavie srdce žiaľom pri rozchodoch a rozlúčkach.

Za zavretými vrátami je iba jeden smer. Lupene chmár ma berú do náručia dňa, s ktorým sa ticho vzdalujem. Odnášam v sebe túto bytosť, naprosto presne. Je vo mne zakorenená. Naplnené srdce i duša. V očiach je jediný obraz, utkaný vnútornou i vonkajšou neopakovateľnou atmosférou. Ako mŕtvym ustrnie v očiach fotografia posledného pohľadu, ktorú možno sňať, i ja mám zreničky naplnené tým, koho musím zanechať. Všetko vo mne sa na smrť zastaví v tom bode, kde sa pretínajú naše pozdravy. Prestávky, zastávky, útržky trvania, všetko sa rozloží, rozplynie ako hmla, v nádeji na nové, vždy bolestnejšie lúčenia a umierania na sklonku večera. „Zbohom, Victoria regia!“

Ale kým som, čo i bezradná ako trstina vo vetre sa klátiaca, ohlušená fortissimom osamoteniam, predsa stále čakám na život, ktorý musí prísť, keď jedného dna navždy ožije zakliaty pohyb obrazu v tieni mihalníc.

Svetlo

Každý stupeň má začiatok. Všetko nemusí z niečoho pochádzať.

A predsa je to tu. I tiene sú jeho deti.

To nenaplnené prázdno je zdroj šťastia, keď z údolí noci vychádza a plní oči, oči očakávania.

Výdychom sna sa hlási smrť a veľkým gestom očí vchádza do obrazu. Je nad všetkým a za všetkým. Čo odolá tu prieniku. Zvuk jasu vysvieti duše. Nedá sa žiť, keď je len výplňou.

Tie cudzie prvky zdola zakryje svojím jasom, vo sviatok srdca.

Kým vládne svetom, nezahynieš.

Svet lásky nemá korene, len kvety. A svetlo stojí krížom nad ním. Život sa súčasne odohráva v rôznych časových rovinách. Aj jeho duchovné etáže sú v rôznych priestorových dimenziách.

Svet živých snov sa steli víziou nádejí. Je šťastie zbadať mnohé, čo v tichu žije. Anonymná je podstata skutočna. I nemohra zániku.

Všetko má svoj začiatok a všetko má ukončenie. Alfa a omega. V ňom je naplnenie. Svetlo sveta.

A svetlo pre svet. Okolo nás a v nás. Nápoj života očiam i srdciam. Lúč, žiara, jas...

Čo živé odolá svetlu? Čo živé sa zaobíde bez svetla? Vo svetle je ukrytý zmysel všetkých vecí.

Vo svetle tkvie i tajomstvo zrkadla. A tak nespočetnými plochami zrkadiel, po malých krôčikoch ducha, vstupuje do duše na veky späť duša, aby sa v nej zrkadlila ako sen, ako rovnováha podstát, ako vlastný odraz bytia, pohľad zvnútra, celok v celku života.

Eva Hlaváčová

„Smrť neovplyvní vesmírny čas.“

Moje spomienky na vzácného človeka MUDr. Pavla Straussa

Spoznať sa – zoznámiť sa za života s legendou je šťastie. Zoznámiť sa s charizmatickým človekom, obdareným mnohými talentami, je viac ako šťastie. Je to milosť, je to dar z nebies. Bolo mi dožičené disponovať týmto požehnaním celých 35 rokov môjho života.

Nevšedne vzácny človek, MUDr. Pavol Strauss, sa stal legendou za pomerne krátku dobu od svojho príchodu do Skalice. V nemocnici, v ktorej pôsobil ako riaditeľ a lekár aktívny vo viacerých špecializáciách, si získal veľký rešpekt a obdiv. A to nielen svojou profesionálnou zručnosťou, ale najmä príkladným rodinným, statočným, na vtedajšiu dobu, bez nadsádzky a zveličovania, až hrdinským životom. Tieto referencie mám od svojich starých rodičov, ktorí si hovorili, že sú „starí Skaličania“ a čiastočne aj od svojej matky, ktorá udržiavala veľmi živý kontakt so Skalicou, aj keď sa vydala a usadila sa v Bratislave. Dalším relevantným zdrojom informácií zo „skalického intermezza“ doktora Pavla Straussa, bol môj otec, ktorý v tom čase pôsobil na Povereníctve zdravotníctva, kde sa sústreďovali všetky pozitívne, ale, bohužiaľ, aj negatívne informácie, pochádzajúce častokrát zo závisť a možno aj zakomplexovanosti podaktorých vtedajších „mocných – nemocných“ jedincov!

Vyrastala a študovala som v Bratislave. Keď som po štúdiách mala nastúpiť do zamestnania vo vtedajšom „Krajovom divadle“ v Nitre, bolo to v roku 1963, môj otec mi povedal: „Čaká ťa tam veľké prekvapenie. Pôsobí tam teraz MUDr. Strauss, ak ho niekedy vyhladáš, odovzdaj mu vďaka a obdiv za Mozaiku nádeje.“

Vyhľadala som, tlmočila odkaz môjho otca – a fakticky už aj moju vďaka a obdiv – lebo medzičasom som si tú knihu prečítala aj ja. A začali sa diať veci.

Knihy – niekoľko strán klepaného textu, spôsobila v mojom živote, civilnom, profesijnom a najmä duchovnom – veľký posun. Dovolila som si vyznať sa z tohto faktu „ujovi Paľovi“ – tak som ho totiž volala.¹

„Ujo Paľo“ ma zoznámil so svojou ctenou pani manželkou – „tetou Maňou“

a v dôsledku toho som sa často ocitávala ako „návštevník“ v ich rodine. Nedá sa povedať, že som bola výnimka. V žiadnom prípade!

Asi ťažko uveriteľne bude znieť, že u Straussových nebýval „Deň otvorených dverí“ – u nich sa praktizoval „Rok otvorených dverí“ – a to v plnom rozsahu. Nevieť kedy a prečo to strážkyňa rodinného krbu a pani domu, teta Maňa, tak zaviedla, ale bolo to tak zabehnuté. Bez veľkého ohlasovania bol každý návštevník vítaný s otvorenou náručou!

Tieto stretnutia boli príležitosťou, priestorom a vhodnou pôdou na debaty každého druhu – nielen akademické. Omnoho častejšie to boli úprimné vyznania z radostí, starostí, z neduhov a problémov, nie zriedka ťažko riešiteľných. Občas sa stávalo, že ujo Paľo, oslovený nejakým problémom, sa na chvíľku nebadane vytratil a o nejaký čas sa znovu pridal k nám. Teta Maňa hovorila, že si chodievala písomne zaznamenať do diára nejakú myšlienku. Určite to tak aj bolo, ja som však vtedy bola presvedčená, že šiel meditovať, modliť sa za nás. Tu musím pripomenúť, že stretnutia s MUDr. Straussom boli nielen sviatkom, boli doslova **terapiou**. Mnohí z týchto návštevníkov sme sa na rôznych stupňoch navzájom poznali. Na jednom bode sme sa zhodli všetci: po týchto návštevách sme sa cítili vždy **osviezení, nabití zvláštnou energiou, plní nádeje a viery**, že všetko zlé raz musí pominúť. Odchádzali sme vždy s presvedčením, že aj bolesť, utrpenie a iné negatíva v našom živote majú svoj skrytý, ale hlboký zmysel.

Vlastne sme vždy odchádzali ako po dobrej svätej spovedi.

MUDr. Pavol Strauss bol nesmierne vzdelaným človekom. Vo svojej profesii sa vzdelával až do konca svojho života – neustále čítal odborné medicínske state, nie zriedka čítal cudzojazyčné. Mal rozsiahle znalosti vo výtvarníctve, architektúre, literatúre, histórii, v hudbe – sám vynikajúci klavirista – bol viac ako doma.

Tento jeho atribút, atribút všestranne vzdelaného človeka, sa pretavil do obrovského daru empatie, prirodzenej autority a hlbokej religiozity – alebo naopak?! Mnohé dejinné udalosti a ich následný vývoj **predvídal** – z dnešného pohľadu sa dá povedať, že ich **prorokoval!**

Profesiou som herečka. V hereckej tvorbe existuje premisa: jednota miesta – priestoru a času. Dobrý herec vyťažuje z tohto zákona maximum pre úspech a hlavne kvalitu predstavenia.

MUDr. Pavol Strauss vyťažil – z jemu Prozreteľnosťou darovaného a vymedzeného miesta, času a priestoru – **bezo zvyšku všetko**. Svojím osobným i sviatostným životom primäl mnohých takzvaných ateistov k prehodnoteniu svojho životného štýlu. V Skalici sa traduje úslovie: „**Ket môže Štraus chodiť do kostela, ja možu také – ket to jemu neuškodí, ani mje to neuškodí. Mje to môže enom pomoct. Štraus je náš človjek.**“ Je to tak. **Boh sa nám zjavuje cez ľudí.**

MUDr. Pavol Strauss bol pre nás misiónárom.

Jeho život bol apoštolátom empatie, obetavosti a lásky k ľuďom.

Dobrý boj bojoval, beh dokonal, vieru zachoval.

Všetko o ňom nájdete v jeho rozsiahlom literárnom diele.

On totiž: Písal – čo žil!

A čo je ešte vzácnejšie: **Žil** – čo písal! Lebo v živote len konkrétne skutky ukazujú silu LÁSKY. – A to je tá posledná bodka!!!

(Z knihy „Pavol Strauss, prorok novej evanjelizácie, str. 137-140.)

Z ohlasov

Vážený pán Rybák!

Ďakujem za zaslanie Listov PS a za zaslanie knižičky. Pri jej čítaní sa takýmto spôsobom môžeme spoločne „stretáť“ aj s Pavlom Straussom. Veď „svet dozrieva v nás; i cez nás“ (Kolíska dôvery).

Slová Pavla Straussa evokujú vo mne vždy niečo nevidané, niečo imanentné, niečo ľudské, čo presahuje tento svet. – „Mňa nezaujímajú veci a skutky, len ich duševný tieň. Mňa nezaujímajú stretnutia, len ich duševné echo“ (Človek pre nikoho). Práve toto duševné echo sa ozýva na každej strane Straussovej tvorby. A tak sa P. Strauss stáva pre mňa „bránou do hĺbok, ktorá je vchodom za novú zákrutu objavených tajomstiev“ (Človek pre nikoho). Straussova tvorba je ako tušenie Večnosti, ktorá sa na nás pozerá z odvrátenej strany a čaká, kedy vstúpime na chodník jeho myšlienok, ktoré nás dovedú na „krásny korálový ostrov poznania, ktorý tu a tam zazrú smelí potápači zatrajškov“ (Za mostom času)....

Ešte raz ďakujem za Listy PS i za knižičku. Zároveň Vám zasielam Zborník literárnych prác začínajúcich autorov (Múzy literárnej oázy 2018, Kysucká knižnica v Čadci), v ktorom vyšli aj moje dve básne.

Kristína Bednárová, Zákopčie,
5. augusta 2018

Kmeň stromu

*Byť tak blízko
kmeňa stromu.
Po kvapkách steká
smola z blenu.*

*Po dreve bôľnom
v jarme žitia,
zvráskavená
kôra bytia.
Do letokruhov osudu
je vtlačené
to storočie v náš
nikým nechcené.*

*Len cez lúče listia
prediera sa Svetlo svetom,
by nechýbala láska
všetkým...
všetkým...*

¹ Keď som bola mladá, mávala som pri stretnutí a komunikácii s neznámymi (cudzími) ľuďmi značne nepríjemný až zväzujúci osten. Už pri prvom osobnom stretnutí s MUDr. Pavlom Straussom sa u mňa tento nepríjemný pocit nedostavil. Práve naopak. Mala som pocit absolútnej pohody a pocit príjemného tepla. Ťažko sa to opisuje. Taký podobný pocit som zažila už len raz v živote. Bolo to v apríli v roku 1990 v Bratislave-Vajnorochoch, pri návšteve svätého otca Jána Pavla II., keď som sa dostala do jeho blízkosti. Čítala som vtedy pri svätej omši prosby veriacich.

Zo spomienok na Pavla Straussa

Moje spomienky na MUDr. Pavla Straussa

Zavolala mi dcéra, ktorá pracuje v poisťovni a povedala mi, že bol u nich pán doktor Strauss mladší. Dcéra vie, že sa o tvorbu MUDr. Pavla Straussa zaujímam, a preto sa ho spýtala, či náhodou nevyšla nejaká nová kniha, ktorú možno nemám. Pán doktor jej dal na seba kontakt s tým, že mu môžem zavolať.

Zavolať som. Porozprávali sme sa, hoci sa nepoznáme. Na záver rozhovoru sa ma spýtal, či by som mu nenapísal to, čo som mu do telefónu rozprával. Povedal som, že nemám skúsenosti s písaním, ale aj napriek tomu sa o to pokúsim.

S pánom doktorom Pavlom Straussom som sa osobne poznal len málo. Mal som a mám v oblube jeho knihy – jeho dielo. Nakoľko kniha, ktorá je podpísaná autorom, je pre mňa niečo viac, než len dobrá kniha. Je to už „iná kniha“, má „svoju váhu“, je to klenot medzi knihami, ktoré mám doma v našej zbierke. Knihy s touto „pridanou hodnotou“ máme od viacerých autorov. Patria sem napríklad knihy od Milana Rúfusa, kardinála Korca, ale aj od iných autorov.

Knihy Pavla Straussa by som bol rád zaradil do tejto zbierky klenotov, a preto som niekedy začiatkom roka 1993 zazvonil pri bránke jeho domu. Pozval ma ďalej. Bolo to naše prvé stretnutie. Bol to príjemný rozhovor. Odchádzal som s podpísanými knihami, ktoré som si priniesol, a tiež s dvomi alebo tromi titulmi, ktoré som ešte nemal a ktoré mi on daroval.

Potom sme sa stretli viackrát. Niektoré debaty sme viedli v prítomnosti pani Straussovej, manželky pána doktora. Zdalo sa mi, že pani Straussová so záujmom sleduje aktuálne politické dianie a dosť razantne – a revolučne – sa vyjadrovala najmä k mladým ľuďom, ktorí podľa nej dostatočne nereflektujú aktuálnu situáciu. Toto síce nebola téma našich rozhovorov, ale celkom sme sa jej nemohli vyhnúť.

Prvú knihu od Pavla Straussa „Mozaika nádeje“ som dostal od brata mojej mamy. Mne bola vzácna aj preto, lebo bola staršia, čo bolo na jej viedieť. Myslím, že bola vydaná v roku 1948. V čase, keď som ju dostal, nebolo jednoduché dostať sa ku knihám s náboženskou tematikou. Vyžadovalo to isté úsilie a prinášalo to aj riziko, robilo sa to všelijako, a tajne. Ale to je už iná téma. Túto knižočku spomínam preto, lebo neskôr som ju ponúkol do zbierky kníh pre nitriansku väznicu, ktorú organizoval pán farár Vrabel. Keď ju našiel medzi ponúknutými knihami, povedal mi, že túto knihu by mal rád vo

svojej knižnici, či by som mu ju nemohol darovať. Samozrejme, že som vyhovel tejto požiadavke. Určite ju obhajoval ako vzácnu knihu, ktorá prostredníctvom neho prešla ešte aj inými rukami.

Knihy Pavla Straussa, ako aj iná literatúra tohto druhu, nás povzbudzovali a dávali nám silu vytrvať na ceste hľadania Boha. Pomáhali nám prekonávať pochybnosti a obohacovali nás o nové poznania na tejto ceste.

V čase, keď viera nebola pre vzdelaného – „moderného“ človeka podľa vtedajšieho režimu potrebná, naopak, bola nežiadúca, nás povzbudzovali najmä príklady. Návšteva bohoslužieb, sviatosti, atď. Pavol Strauss bol ten, ktorého sme pravidelne stretali u Františkánov. To nás povzbudzovalo. Toto sme vnímali ako nasledovania hodný vzor. Človek, ktorý bol známy ako chýrny lekár - chirurg, svojim správaním určite zapáľoval mnohých hľadajúcich.

Jeho postoj aj v práci bol príkladom pre iných. Sestrička Melánia – rodáčka, ktorú som poznal, mne ale aj iným ľuďom rozprávala o tom, ako sa doktor Strauss pripravoval na každú operáciu. A nebolo to len o umývaní rúk. Tá príprava mala aj duchovný rozmer. Až potom sa postavil k operačnému stolu.

Moja skúsenosť tiež nie je každodenná. Po úraze (mal so zlomenú nohu) som bol pozvaný aj k posudkovému lekárovi, aby dal stanovisko k priebehu liečby, prípadne k následkom, ktoré úraz mohol zapríčiniť – trvalé následky. Kontrolu mal vykonať doktor Strauss o 13.00 hod. Asi o 12.30 som sa prihlásil pri dverách ordinácie a pozvánku som odovzdal službukonajúcej sestričke. Povedala mi, aby som čakal, že ma zavolá. Čas plynul a ja som čakal a čakal. Neskôr som si všimol, že vo dverách sa objavuje iná sestrička. Tá si ma vôbec nevšimla, a tak som sa stal posledným pacientom, ktorý vstúpil v ten deň do ordinácie. Bolo to už po 16-jej hodine. Pán doktor ma primerane pokarhal, lebo som neprišiel na čas, na ktorý som bol predvolaný. Povedal som mu, že pozvánku som odovzdal sestričke ešte pred 13-ou hodinou. Tá mi povedala, že mám čakať. Tak som čakal. Až neskôr som si uvedomil, že sestričky sa vystriedali, čo bol pravdepodobne dôvod tohto nedorozumenia. Pán doktor urobil kontrolu a potom sa mi vo svojom mene aj v mene sestričiek ospravedlnil. To sa mi nikdy predtým, ale ani nikdy potom nestalo. Mám už 79 rokov a také niečo som ešte nezažil. A preto jeho knihu Rekviem za živých som odporúčal najmä mladým lekárom.

Mám vo zvyku podčiarkovať si v (mojich) knihách myšlienky, ktoré ma zaujali. Keď mi túto knihu jeden z tých, ktorému som ju požičal, po prečítaní vrátil, našiel som v nej jeho kontra poznámky – iným spôsobom označené časti, výkričníky a podobne. Najprv ma to nahnevalo, ale neskôr som si uvedomil, že knihu si skutočne preštudoval a svojimi poznámkami chcel vyjadriť svoj názor. Pochopil som jeho počínanie a verím, že to bolo v jeho prospech.

Knihy Pavla Straussa vrátane Krížovej cesty, ktorá bola vydaná v roku 1993, máme uložené spolu s knihami Milana Rúfusa na osobitnej policičke. Okrem toho mám na tejto policičke Nábožné výlevy mojej mamy, vydané v roku 1945, Nábožné výlevy vydané v roku 2010, Sväté Písmo a Katechizmus katolíckej cirkvi. Je to policička vzácných kníh.

Aj taký bol Doktor Strauss. Človek, ktorého som si vážil a na ktorého nikdy nezabudnem. Pri návšteve Mestského cintorína v Nitre sa zvykneme spolu s manželkou zastaviť aj pri hrobe Straussovcov, venovať im malú spomienku a krátku modlitbu.

Alojz Matunák

V Nitre, 7. 9. 2018

Keď sa blížilo výročie Straussovho úmrtia, zaprošil som v liste príležitostne pána Matunáka, aby pri návšteve Straussovho hrobu položili aj za moju rodinu malú kytičku. Fotografiu, ktorú mi potom pán Matunák poslal, som nemohol komentovať ináč, ako že sa tu vďaka Matunákovcom celé Slovensko veľmi dôstojným spôsobom poklonilo pamiatke Pavla Straussa...

(J. R.)

Pavel Breier

Nepokojná duša s usmievavou tvárou

...Už som spomínal, že keď som sa vrátil po skončení vojny do Bratislavy, aby som pokračoval v štúdiách na lekárskej fakulte, prechodne ma prichýlili v Onkologickom inštitúte na Špitálskej ulici. Tam pracoval na chirurgii o osem rokov odo mňa starší lekár Dr. Pavol Strauss. Okrem medicíny sme mali ešte veľa iných spoločných záujmov, tak nečudo, že sme sa zblížili.

O medicíne sme síce veľa nedebatovali, ale aj tak to bol práve jeho chirurgický skalpel, ktorý som naisto pocítil na svojom vlastnom tele. Nahovoril ma, že mi z čela odstráni malý tukový nádor, kým sa mi nerozrastie. Našťastie, odvtedy tento nesympatický nástroj na mojom tele použiť nemuseli. Vlastne, až teraz celkom nedávno. Aj to len tak trochu.

Spája nás predovšetkým úprimná láska k umeniu. Ťažko povedať, ku ktorému najväčšmi. Strauss sa už pred vojnou stal úspešným mladým autorom, keď mu v krátkom čase po sebe vyšli dve básnické zbierky v nemčine – prvá Die Kanone auf dem Ei (Kanóny na vajciach) v roku 1936, druhá Schwarze Verse (Čierne verše) o rok neskoršie. Počas vojny sa pre verejnosť odmlčal. Musel sa. Dôvodom bolo rasové prenasledovanie. Ale už krátko po vojne vo vydávaní svojich diel, najmä esejistických, nanovo pokračoval. V roku 1946 vydal zaujímavý cestopis Všetko je rovnako ďaleké i blízke (Kaleidoskop z cesty po Švajčiarsku), v roku 1948 zbierku esejí Mozaika nádeje a zbierku pôvodných básní v próze Stĺpy.

Nástup totality mu cestu znova zahatal. No on nachádzal rôzne cesty, aby sa napriek zákazu jeho myšlienky dostali aspoň k úzkemu okruhu čitateľov. Knihy esejí, meditácií a aforizmov Aforisické diárium, Krížová cesta pre chorých a Postila dneška mu vyšli v prvej polovici šesťdesiatych rokov v Ríme. V časoch uvoľnenia mu dve knihy vyšli i u nás (Zápisky diletanta a Zákruty bez ciest), nasledujúca publikácia v roku 1972 opäť v Ríme (Roztrhnutá opona).

Prenasledovali ho nielen ako autora, ale aj ako lekára. Z nemocnice musel odísť, dovolili mu vykonávať len ambulatnú prax. Preložili ho do Skalice, ale

naše kontakty sa nepretrhli. Pri svojich návštevách Bratislavy prišiel za mnou na kliniku a občas aj k nám domov. Vždy sme si dobre pohovorili, najmä o literatúre. Zakaždým sa ma spýtal, či som si neprestal plniť svoju povinnosť, či som neprestal písať. Veľmi mi kládol na srdce, aby som v písaní pokračoval, keď inak nie, aspoň do šuplíka. Sám dodržiaval zásadu, že nesmie prejsť ani jedinký deň, v ktorom by nenapísal aspoň jeden jediný riadok a nevyjadril aspoň jediné myšlienku.

Po roku 1989 dokázal, že si svoje „šuplíkové“ predsavzatia statočne plnil. V priebehu niekoľkých rokov sa na knižnom trhu objavilo niekoľko jeho kníh: Rekviem za živých, Nádhera nečakaného, Úsmev nad úsmevom, Kvety z popola, Ecce homo a iné.

Pavol Strauss vášnivo miloval hudbu. Sám najradšej hral na klavíri. Na dobrý koncert neváhal cestovať aj do vzdialeného mesta. Keď sa presťahoval do Nitry, organizoval v nej koncerty i sám koncertoval. Pričinil sa o to, že jeden z najväčších klaviristov našej doby Sviatoslav Richter prišiel do Nitry a hral pre tamojšie obyvateľstvo. Na Richtera klavírny recitál Strauss potom spomínal dlhé roky.

Zaoberal sa aj hudobnou teóriou. Skúmal vplyv hudby na ľudskú dušu. Nevie, či existuje čo len jedna-jediná jeho kniha, v ktorej by sa tejto problematike nevenoval myšlienkami o hudbe a o svojom vzťahu k nej.

Mal veľmi blízko aj k výtvarnému umeniu. Svedčí o tom fakt, že v jeho pozostalosti sa nachádza i bohatá zbierka obrazov. Počas jeho návštev v Bratislave sme spolu zašli do ateliérov za Šturdíkom i Hložníkom. S Jožkom Šturdíkom sa poznali už predtým, ale aj s Hložníkom a jeho hodinou sa zblížil natoľko, že potom chodieval k nim aj sám. Pri jednej príležitosti som ho zvečnil v mojej nemocničnej pracovničke spolu so Šturdíkom. Sú to vydarené zábery.

Občas ma navštívil a so svojimi synmi, najmä s Jozefom, kým bol ešte medikom. Veľmi sa staral o to, aby jeho synovia boli vzorní. Jeho starší syn Pavel istý čas pracoval na psychiatrickom oddelení ružinovskej nemocnice pri mojom staršom synovi Petrovi.

Milé prekvapenie

Knižka dvoch autorov, Karola Kapellera a Milana Budzáka: „Spomínanie“, zaujala moju pozornosť na prvý pohľad

Po prvé preto, že prof. MUDr. Karola Kapellera poznáme ako priateľa a istý čas spolupracovníka vo vzájomnom odbornom výskume Pavla Straussa; veď v 10. čísle Listov PS (s. 18-19) sme uverejnili spomienku dr. Kapellera na Pavla Straussa, ktorú ukončil slovami: „Vďaka, Palko, za dôverné priateľstvo, povzbudenie, za dobrú spoluprácu, ale aj za dobré rady ... Mali sme Ťa radi a tak to bude navždy!

A po druhé preto, že s inž. Milanom Budzákom si už dlhší čas navzájom vymieňame knižky, medzi ktorými putovali k nemu aj práce Pavla Straussa, aj moje publikácie o ňom. Nečudo teda, že som sa v „budzákovskej“ časti tejto knižky stretol aj s takýmto jeho vyznaním:

Môj breviár

Každý deň pokojných päť minút pre seba hľadám, aby môj breviár som otvoril a Desatoro Božích prikázaní, ktoré nám Pavol Strauss na drobné premenil, vo svojom hriešnom srdci znova obnovil.

Je na škodu, že jeho prorocké slová, len malá časť slovenského národa pozná.

Operácia sa podarila, pacient...

*Koniec, operačná sála sa zatvára.
Lekár zakrvavené gumenné rukavice
do koša hádže.
Unavená myšlienka šancu dostala
a jeho veľké srdce dokorán otvára.
Chce všetkých boľavých
na svoju hruď pritúliť.*

*Na reči zabúda, jeho myseľ
k nebu smer naberá.
Chce impulzy svojho srdca
na impulzy Najvyšieho nadviazať.
Chce v hodine, keď na veži
päť minút do skončenia dňa chýba,
Krista za to všetko zlo, čo svet
napáchal, o odpustenie žiadať.
Cez prijímač, čo v srdci nosí,
počuje hlas neba.
Nech svet, tak ako ty, operáciu
duší vykoná a tak ako ty,
zakrvavené rukavice
do spalujúceho ohňa hodí.
Tak splatí svoj dlh svojej
mravnej skazy.*

Ináč je táto dvojknižka súborom veršovaných intímnych vyznaní prvého aj druhého autora, ktoré si iste nájdu čitateľov s príbuzným citovým založením.

(J. R.)

Vklad filatelistov do pamiatky na Pavla Straussa

Jozef Kútny

Moje stretnutia

s MUDr. Pavlom Straussom

Bolo to už dávno... Niekedy v 80. rokoch 20. storočia som navštívil priateľa Štefana Chrappu. Raz pri odchode od neho domov mi povedal: „Počkaj, niečo ti ukážem!“ Vzápätí mi podáva nejakú knihu a vraví: „Prečítaj si to; je to od Straussa, uvidíš... máš to tak na jeden dva týždne. Potom sa porozprávame!“ Beriem si rýchlo knihu do rúk, čítam aspoň napdps „Mozaika nádeje“. Nuž uvidíme.

Doma som sa viackrát začítal do knihy. Veľmi zaujímavé myšlienky, hlboké pravdy... Stačí jedna myšlienka či veta a mám o čom rozmýšľať. A premýšľal som ...Ak si dobre pamätám, bola to kniha menšieho formátu, vydaná asi v r. 1948. Po nejakom čase mi Štefan napísal, že knihu potrebuje, aby som mu ju vrátil; chce ju požičať ďalším priateľom..., aby si prečítali Straussa a mohli aj oni duchovne napredovať...

Toto bolo moje prvé stretnutie s pánom MUDr. Pavlom Straussom – prostredníctvom jeho knihy.

A prišiel rok 1989. V obci sme si založili Kresťansko-demokratický klub (KDK). Veľké nadšenie, veľké výzvy pred nami... Život sa rútil obrovským tempom. A čo duchovno?

Keďže život bežal na plné obrátky, znova som sa zachytil Pavla Straussa. V roku 1992 vydal Spolok sv. Vojtecha trilógiu Mozaika nádeje, Ecce Homo, Tesná brána, ktoré som si kúpil a s radosťou sa čas od času k nim navraciam a čerpám z nich poučenie i silu.

Dňa 13. októbra 2016 sa konal vo Viedni Literárny večer, venovaný životu a dielu významnej osobnosti nielen slovenskej, ale i stredo európskej katolíckej literatúry - Pavlovi Straussovi. O udalosti informoval časopis Náš čas (č. 5/2016) v článku od Jána Gálíka. Ba naviac som sa dozvedel, že pán Tibor Žilka, jeden z prednášajúcich, predstavil menovaného ako významného mysliteľa strednej Európy...

Dňa 12. 5. 2019 som sa vracal zájazdovým autobusom zo Štúrova, z celonárodnej slávnosti odhalenia pamätníka Ludovítovi Štúrovi. Počas cestovania som sa rozprával s pánom Rehákom, močenským organistom, ktorý má vyše 80 rokov. Informoval som ho, že si chceme uctiť p. Pavla Straussa, a vydáme v Klube filatelistov 52-46 Močenok príleži-

tosťnú poštovú pečiatku (PPP) i príležitostný lístok (PL)... Ešte som ani nedohovoril, a on mi skočil do reči: „Straussa ja dobre poznám, pamätám si na neho. Ten mi pomohol. Operoval ma a jemu vďačím, že toľké roky som mohol hrať na organe...“ Ja len dodávam, že pán Reháček je vynikajúcim organistom, s veľkým hlasovým fondom, múdry, obetavý človek, ktorý už vyše 60 rokov hrá na organe na oslavu Božiu.

Asi o dva týždne sa konali voľby do EU. Tak teda idem voliť. Vo volebnej komisii pracovala aj pani Jolana Lenčesová, predsedkyňa Matice slovenskej v obci, s ktorou spolupracujem na kultúrnych akciách. Využívam čas a už jej podávam PL MUDr. Pavla Straussa. Ona sa pozrela, nezdržala sa a prekvapená vykrikla: „Toho ja predsa poznám! Veľmi pekne Vám ďakujem.“ Ja som len potichu dodal, že 3. mája bude na pošte v Močenku aj príležitostná poštová pečiatka. „Tak to si určite nenechám ujsť!“ dodala ona.

Asi od 26. mája boli v kostole v Močenku príležitostné poštové lístky MUDr. Pavla Straussa k dispozícii veriacim. Od stredy 22. 5. domáce médiá - obecný rozhlas a káblová televízia prinášali oznam, že pri príležitosti 25. výročia úmrtia MUDr. Pavla Straussa, KF 52-46 Močenok v spolupráci s farským úradom a Spolkom priateľov Pavla Straussa vydal PPP a PL, ktoré môžu občania získať na pošte v Močenku. Pečiatka bude na pošte ešte týždeň ako doplnková.

Keď som niesol príležitostne lístky Pavla Straussa do nášho kostola sv. Klimenta, požičal som vdp. dekanovi Listy Pavla Straussa č. 31/2018 - s tým, že to má tak zhruba na týždeň. Po týždni mi vdp. dekan podával časopis do rúk so slovami: „Veľmi krásne heslo: Všetko pre pokoj. Je to vzácne heslo; napíšte si ho.“

Hovorí sa, že všetko so všetkým súvisí a náhody neexistujú. Niekedy v roku 2018 (myslím, že to bolo po prečítaní článku „Proroci a my“ od Julia Rybáka v časopise Viera a život č. 5/2018) som sa dotkol Straussa znova a ešte plnšie som si uvedomil, aký to bol veľký muž a aké pre nás potrebné a stále aktuálne dielo nám zanechal.

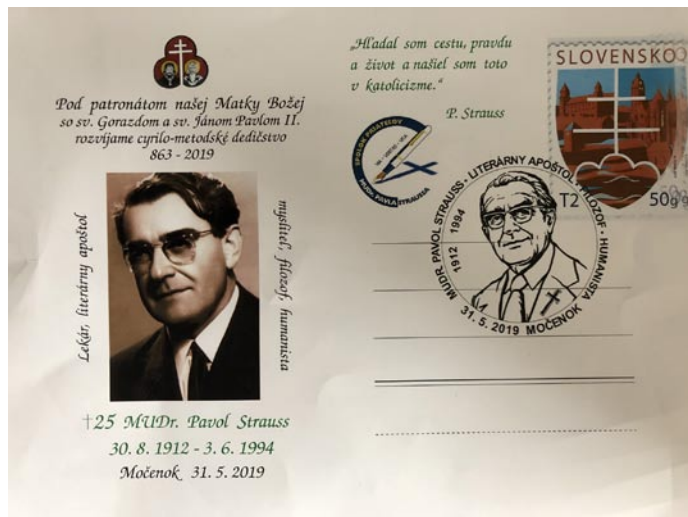
Po týchto stretnutiach s veľikánom ducha Pavlom Straussom som rozmýšľal, ako ho priblížiť našej širokej verejnosti. Po krátkom uvažovaní som dospel k názoru, že to bude najlepšie filateliou: vydať príležitostnú poštovú pečiatku a príležitostný lístok, lebo viem, aký to má obrovský informačný a propagačný účinok.

Dňa 16. 5. 2019 som objavil Spolok priateľov Pavla Straussa so sídlom v Lipovskom Mikuláši, s ktorým Klub filatelistov 52-46 Močenok nadviazal spoluprácu. Stalo sa tak prostredníctvom p. Ing. Jozefa Šišilu Csc., ktorý ma oboznámil s činnosťou spolku a priniesol mi i knihy a čísla časopisu Listy PS. Spoločne s ním sme skorigovali a dotvorili PL. Tu by som chcel úprimne poďakovať p. Ing. Šišilovi za jeho sponzorstvo a spoluprácu pri vydaní PPP a PL P. Straussa; i za jeho hlboký záujem a čas strávený pri príprave tejto akcie v Močenku.

A Pavol Strauss ide ďalej... Jedného dňa som v obci stretol pána starostu Urbánika, a on sa na mňa obrátil s otázkou: „Pán Kútny, nemáte ešte jeden PL Straussa? Volal mi docent Sklenár z Nitry, že sa dozvedel o jeho vydaní a veľmi by ho chcel mať. Zároveň som sa dozvedel, že mamička pána docenta Mária pracovala u MUDr. Straussa ako zdravotná sestra. Oni vôbec Straussovcov dobre poznali, veď bývali na jednej ulici pod Zoborom.“

Ďalšie kolo bude PPP Pavol Strauss... odvíjať v Bratislave, a to na Slovenskej pošte a.s. Pofi, kde ešte môžu záujemcovia získať PPP nejaký čas (pečiatka z ochoty), a potom poputuje PPP do poštového múzea v Banskej Bystrici. Už dnes vidím PPP na internete, a keď sa zahľadím ešte ďalej do budúcnosti, vidím Pavla Straussa na PPP a PL vo filatelistických časopisoch, v katalógoch, vo výstavných exponátoch na filatelistických výstavách na Slovensku a v zahraničí...

Jozef Kútny, KF 52-46 Močenok
(Redakčne upravené a skrátené)

Skalica spomína a váži si...

POZVÁNKA

Fakultná nemocnica s poliklinikou Skalica, a.s.
a rodina MUDr. Pavla Straussa si Vás dovoľujú pozvať

"V lekárstve nemá ísť o úspech či neúspech,
ale o službu životu."

Pavol Strauss

na slávnostné odhalenie pamätnej tabule
MUDr. Pavlovi Straussovi
pri príležitosti 25. výročia jeho úmrtia.

Termín: 3.6.2019 o 14:00 hod.

Pamätná tabuľa bude umiestnená vo vestibule hlavnej budovy nemocnice
ako súčasť pamätnej Galérie osobností skalickej nemocnice.

R.Š.V.D. do 28.5.2019: FNŠP Skalica, a.s., sekretariat@npskalica.sk, 034 69 69 415

Spomienka na pána primára MUDr. Pavla Straussa pri 25. výročí jeho úmrtia

Pán primár pochádza z Liptovského Sv. Mikuláša, kde sa narodil v roku 1912 v židovskej rodine. Otec bol advokát a mamka pochádzala z lekárskej rodiny. Ako malý chlapec strávil aj s bratom veľa času u dedka v ambulancii, ktorý bol mestský lekár v Mikuláši. Možno aj preto obaja bratia vyštudovali medicínu. Keďže sa doma rozprávalo nemecky aj francúzsky, boli mu tieto reči ako materčina. Jedna z jeho vychovávateľiek bola nábožná kresťanka, ktorá s ním pri nákupoch navštevovala aj katolícky kostol a večer pred spaním sa s ním modlievala. Preto ako mladý študent sa už na gymnáziu a neskôr aj na univerzite zapodieval myšlienkou zmyslu života a správnu životnou filozofiou. Prešiel rôzne filozofické smery od marxizmu cez existencializmus až zakotvil v kresťanstve a ako tridsaťročný sa dáva pokrstiť. Od tejto chvíle akoby bol Boží vyvolenec.

Ako mladý lekár pôsobil aj na povstaleckom území, kde pri jednej razii podgurážení partizáni jeho aj s priateľmi chceli zastrelieť, ale jeden z partizánov ho spoznal a hovorí: „toto je doktor nechajme ich“. V roku 1944 bol gestapom zajatý ako Žid, a veliteľ, ktorý mal na starosti transport v Ružomberku na odsun do koncentračného tábora, mu hovorí, že je navyše zo zadržaného počtu, a sám ho sprevádza do bezpečia. V januári 1945 je opäť zajatý v tábore v Novákoch, odkiaľ ho zachránil poslanec Slovenského snemu pán Michal Klimko.

Po vojne nastupuje na Onkologický ústav v Bratislave. V marci 1946 prichádza do Skalickej Nemocnice Milosrdných bratov, ako primár chirurgického oddelenia. Istý čas robil aj riaditeľa nemocnice, ale on nechcel ľudí manažovať, ale liečiť. Skalická nemocnica mala po vojne tieto oddelenia: chirurgické spojené s pôrod-

nicou a gynekológiou, interné, infekčné a detsko-dojčenské. Vážne prípady sa vozili buď do Uhorského Hradišťa, alebo do Bratislavy. Po príchode mladého primára chirurgie a jeho stáži vo Švajčiarsku sa začali pomery v nemocnici meniť. Vďaka aj ministrovi zdravotníctva Dr. Príkazskému, rodákovi zo Skalice, ktorý bol neskôr aj riaditeľ nemocnice, sa nemocnica hneď po vojne dostavala a zrekonštruovala na modernú nemocnicu s veľmi slušným vybavením. Primár chirurgie operuje prípady, ktoré sa dovtedy posielali na vyššie pracoviská. Jeho paleta zámkov je taká široká, že ešte v roku 1990 malo chirurgické odd. v Skalici svoj repertoár o sedem výkonov chudobnejší, ako za primára Straussa v roku 1947. Jeho prístup k pacientom bol mimoriadne empatický. Vedel sa porozprávať aj s upratovačkou, ako seberovnou. Nikdy sa nevyvyšoval. Pomáhal tým čo boli zaznávaní a utláčaní. Napr.: pána Miška Ostrenku /ako sme ho všetci familiárne volali/, ktorý bol po vojne ako chlapec z detského domova z Podkarpatskej Rusi so základným vzdelaním. Pán primár ho osobne vyškolil za ošetrovateľa pre sadrovňu, kde „Miško“ potom pracoval ako dobrý sanitár po celý život. Odborná kvalita, medicínsky rešpekt pána dr. Straussa bol známy po celom Slovensku. Keď sestrička z jeho oddelenia, pani Slobodová, ako majsterka Slovenska v bezmotorovom lietaní zhavarovala na vetroni a chceli jej amputovať na klinike v Bratislave dolámanú nohu, rezolútne vyhlásila, že si ju dá amputovať až po odobrení primárom Straussom. Profesorská vizita čakala nervózne na príchod pána primára. Ten po príchode vyhlásil: „na amputáciu je vždy čas!“. A sestrička má nohu dodnes a je medzi nami.

Pán primár svoje medicínske skúsenosti odovzdával bez strachu o kariéru svojim sekundárnym lekárom a bol rád, keď napredovali v odbornosti. Keďže bol výnimočný človek, písal si denne zápisky zo svojej praxe a uvažoval nad behom

života, aby sa tak vyrovnal s ťažkosťami a nepochopením jeho génia vo všednom živote. Tým sa zaradil aj medzi básnikov, spisovateľov, esejistov a prekladateľov.

Jeho plodný život bol narušený totalitným režimom, ktorý nestrpel ľudí, čo zmysľajú inak ako to odporúča komunistická strana. Keď sa v päťdesiatych rokoch dvadsiateho storočia politicky a hlavne ateisticky pritvrdilo, zavolať si vtedajší riaditeľ nemocnice aj s predsedom strany všetkých primárov a oznámil im, že kto neprestane chodiť v Skalici do kostola, nemôže byť primárom. A stalo sa, že z desiatich primárov deväť prestáva chodiť v Skalici do kostola, ale primár chirurgie chodí ďalej. To ale veľmi vadí vedeniu strany. Keďže Dr. Strauss je výborný odborník a strana ho tiež potrebuje, nedokážu ho zbaviť funkcie. Až neskôr v roku 1956 je primár Strauss preložený do Nitry a degradovaný na ambulatného chirurga. Jeho plodné desaťročie v Skalickej nemocnici posunulo síce nemocnicu na Nemocnicu s poliklinikou II. typu, ale vlnková loď nemocnice „chirurgické oddelenie“ stráca kapitána. Lenže primár Strauss nebol z tých, čo plačú nad rozliatym mliekom. Vzchopí sa a po pár rokoch dostáva uznanie v Nitre nielen na poli medicínskom, ale aj spoločenskom, kultúrnom a literárnom.

Jeho literárne zobraňované dielo vychádza až po jeho smrti v desiatich obsažených zväzkoch. Primár Strauss písal hutne a nadčasovo. Jeho veľký duch prenikol až za hrob a dnes pretrváva v Spolku priateľov MUDr. Pavla Straussa, ktorý zúročuje jeho celoživotnú bohatú múdrosť pre ďalšie generácie. Spomínajme a budme hrdí na mimoriadneho človeka, ktorý sa cítil byť jedným z nás!

V Skalici 3. 6. 2019
MUDr. Pavol Lovecký

...Mikulášťania sa na mňa možno nenahnevajú, ak sa mi Turčányho slová, adresované obyvateľom Nových Zámok, žiada vzťahovať aj na nich – myslieť na ich rodáka Pavla Straussa: „...No aj keď Bernolák vo Vašich srdciach je zaiste prítomný, jednak si dovoľujem predniesť ešte návrh, aby sa citované i ďalšie verše našich básnikov, týkajúce sa Vášho spoluobyvateľa a ozdoby Vášho mesta (žeby bolo treba skôr myslieť na Skalicu a na Nitru ? – J. R.) – rozmiestnili na tabuliach po celých Nových Zámokoch. Keď tieto verše budeme mať na očiach, odomknú sa nám srdcia ešte väčšmi a zapália sa ešte vrúcnejšou láskou, i k nášmu národu i k ľudstvu celému.“

(Z rukopisu chystanej práce: S Pavlom Straussom. Rok 1991 – J. R.)

Ivan A. Petranský

Pavol Strauss v skalickej nemocnici (1946 – 1956)

Po skončení druhej svetovej vojny sa začalo pre Pavla Straussa nové obdobie života po osobnej aj po profesionálnej stránke. Založil si rodinu a mohol sa nerušene venovať svojej práci chirurga. Bezprostredne po vojne pracoval na chirurgii bratislavského onkologického ústavu. Pôsobenie v Bratislave sa však ukázalo byť len prechodnou epizódou. Strausmal ambíciu získať niektorý z chirurgických primariátov, ktoré sa v tom čase obsadzovali. V žiadosti, ktorú si podal, prejavil záujem o niektorú z troch najmenších nemocníc, bol však neúspešný. Vinu za odmietnutie pripisoval jednému z členov komisie, ktorému malo prekážať Straussovo štúdium na nemeckej univerzite v Prahe.¹ Napokon sa však predsa našlo riešenie. Na stretnutí s Františkom Boškom, slovenským generálnym delegátom milosrdných bratov, sa dohodli, že nastúpi na miesto primára chirurgického oddelenia v novej rádovej nemocnici milosrdných bratov v Skalici.²

Nemocnica vo svojej modernej podobe sa stavala od roku 1941 a s prevádzkou začala provizórne v roku 1944. Po vojne sa dobudovala, od 1. marca 1946 dostala právo verejnosti a tomu zodpovedal jej oficiálny názov: Rádová nemocnica Milosrdných bratov s právom verejnosti v Skalici. Správu nemocnice mali v rukách priori konventu. Do jari 1946 to bol Vladimír Kostolanský, ktorého následne vystriedal Arnold Zechmeister.³ Riaditeľom nemocnice sa v roku 1946 stal primár interného oddelenia Štefan Klinda.⁴ Práve v tomto čase prišiel do Skalice Pavol Strauss, aby prevzal vedenie chirurgického oddelenia. Na pozíciu nastúpil v marci 1946. Podľa stavu k 30. júnu 1946 pracovali v skalickej nemocnici ôsmi lekári – traja na chirurgii, traja na internom a dvaja pre infekčné choroby. Okrem dvoch primárov (Pavol Strauss a Štefan Klinda) prácu vykonávali štyria sekundári a dvaja lekári-externisti. Ošetrovateľskú prácu zabezpečovali takmer výlučne rehoľníci a rehoľníčky. Okrem milosrdných bratov to boli sestry Svätého kríža. Z celkového počtu 30 ošetrovateľov a ošetrovateliek bolo 29 rehoľných. V nemocnici bolo v tomto čase celkovo 190 postelí, z toho 87 na chirurgickom oddelení.⁵

Po necelom polroku pôsobenia v skalickej nemocnici nastúpil Strauss so štátnym štipendiom začiatkom septembra 1946 na takmer dvojmesačný pobyt do Kantonálnej nemocnice v Zürichu – na chirurgickú kliniku, na čele ktorej stál

Alfred Brunner. Strauss získal dôležitú skúsenosť s prácou špičkového európskeho pracoviska, ktoré malo nielen slávnú minulosť a prevratné prvenstvá, ale aj dynamickú modernú prítomnosť. Okrem odborných kvalít Strauss ocenil vynikajúcu organizovanosť, spôsob vnútorného fungovania i starostlivosť o pohodlie pacientov. V súhrnnej informácii o tomto pracovisku uviedol, že sa na ňom možno mnoho naučiť, a to nielen preto, že je pokračovateľom anglo-amerických metód a ich „európskym filtrom“, ale aj preto, „že sa naučíme hlbšie spoznávať a oceňovať vlastné hodnoty“.⁶ Nielen Strauss vyzdvihoval kvalitu švajčiarskeho pracoviska, ale uznanie bolo obojstranné. Dostal tam dokonca ponuku na pracovné miesto, ktorú ale kvôli svojmu vzťahu k Slovensku odmietol a vrátil sa domov.⁷ Okrem chirurgického oddelenia viedol Strauss dočasne aj žensko-pôrodnícke oddelenie. Mohol sa naplno venovať operovaniu, pre ktoré mala moderná nemocnica dobré vybavenie pozostávajúce z dvoch operačných sál.⁸ Chirurgické a žensko-pôrodnícke oddelenie nemocnice vykonávalo okrem bežných zákrokov a gynekologicko-pôrodníckej činnosti aj náročné a progresívne chirurgické výkony. Pavol Strauss patril k priekopníckym slovenským chirurgom, ktorí vykonávali lumbálnu sympatektómiu a ako jednému z prvých sa mu podarilo úspešne uskutočniť embolektómiu bifurkácie aorty.⁹

Dramatické udalosti februára 1948 sa odrazili aj na dianí v skalickej nemocnici. Objavili sa myšlienky na jej poštátnenie. S návrhom uvaliť národnú správu na nemocnicu a lekáreň prišiel miestny akčný výbor na svojom zasadnutí 28. februára 1948.¹⁰ V ten istý deň sa otázkou zaoberal aj okresný akčný výbor. Jeho člen za komunistickú stranu Július Bakiča navrhol, aby bola nemocnica poštátnená, keďže sa stala „sídлом reakčných živlov“. Výbor prijal jednomyseľné uznesenie, ktorým uvalil národnú správu na nemocnicu. Zároveň navrhol Povereníctvu zdravotníctva, aby sa nemocnica poštátnila.¹¹ Proces uvalenia národnej správy, ktorý mieste orgány spustili bez koordinácie s Povereníctvom zdravotníctva, sa v tomto čase ešte podarilo zvrátiť a pôvodné rozhodnutie bolo napokon zrušené.¹² Nemocnica tak mohla ďalej pôsobiť v dovtedajšej podobe.

V turbulentnom období roku 1948 pribudla Straussovi k vedeniu chirurgického oddelenia ďalšia zodpovedná úloha

– stal sa riaditeľom nemocnice milosrdných bratov. Bolo to práve v čase, keď nemocnica prechádzala rozširovaním, ktoré z nej malo urobiť väčšiu komplexnejšie pracovisko. Stavba nemocnice, ako sa realizovala v rokoch 1941 – 1944, bola len menšou časťou pôvodne podstatne veľkorysejšieho plánu. K dokončeniu týchto predstáv sa milosrdní bratia opäť vrátili v roku 1947, keď vznikli plány na stavbu pôsobivej budovy, do ktorej by sa včlenila aj pôvodná stavba. Počet lôžok sa mal po dostavbe viac ako zdvojnásobiť. Architektom budovy bol Milan Michal Harminc. Skromné možnosti milosrdných bratov, ktorí boli finančne vyčerpaní ešte zo stavby pôvodnej budovy, im neumožňovali pomýšľať na hradenie prestavby z vlastných zdrojov. Prišli teda s nápadom realizovať stavbu aj s využitím externých prostriedkov, napríklad z pomoci UNRRA. Zámer dobudovať nemocnicu bol schválený štátnymi orgánmi, čím bola finančne zaistená jeho realizácia. Dostavba sa napokon stala súčasťou dvojročného hospodárskeho plánu, stanoveného na roky 1947 – 1948. Ešte v roku 1947 bola stavba zadaná stavebnej firme a následne sa začalo stavať.¹³

V priebehu výstavby prišlo k zásadnej zmene v postavení nemocnice, ktorá spôsobila, že hoci nemocnicu začali dostavovať milosrdní bratia, pri jej dokončení už bola vo vlastníctve štátu. Súviselo to s procesom povojnovej štátnej centralizácie a zoštatňovania, ktoré postupne postihlo aj oblasť zdravotníctva. Zákomom Národného zhromaždenia č. 185/1948 Zb. bol k 1. januáru 1949 poštátnený všetok majetok určený na prevádzku liečebných a ošetrovacích ústavov. Na základe tohto zákona rozhodlo Povereníctvo zdravotníctva uskutočniť 14. februára 1949 komisionálne prevzatie nemocnice do správy a vlastníctva štátu. Okrem zástupcov štátnych orgánov a milosrdných bratov sa na stretnutí v nemocnici zúčastnil aj Pavol Strauss ako jej riaditeľ. Predstavitelia milosrdných bratov vzali zabratie na vedomie, súhlas však nevylovili s odôvodnením, že to môže urobiť len generálna správa rehole v Ríme. Nemocnica získala nový názov a volala sa odvtedy Štátna nemocnica Milosrdných bratov v Skalici. Z hľadiska jej fungovania a však bezprostredné zmeny v tomto čase nenastali a dovtedajšia správa zostala zachovaná.¹⁴ Na svojom mieste zostal aj riaditeľ nemocnice Pavol Strauss.

Na jar 1949 pribudli Straussovi k jeho dovtedajším povinnostiam lekára a riaditeľa nemocnice ďalšie pracovné úlohy spojené s uvedením do prevádzky nových priestorov Ústavu národného zdravia. Už viac než dva roky predtým, v decembri 1946, položili v Skalici slávnostne

základný kameň Okresného domu ľudového zdravia. V tomto modernom zariadení mali nájsť svoje miesto viaceré inštitúcie – okrem zdravotných poradní miestny spolok Masarykovej ligy proti tuberkulóze, Červený kríž či Okresná starostlivosť o mládež v Skalici.¹⁵

Krátko nato nastali právne zmeny, ktoré modifikovali aj budúce určenie rýchlo rastúcej budovy. V marci 1947 bol prijatý celoštátny zákon č. 49/1947 Zb. o poradenskej zdravotnej starostlivosti, podľa ktorého mali vzniknúť ústavy národného zdravia ako zariadenia na realizáciu poradenskej zdravotnej starostlivosti. Dovtedajšie zdravotné poradne sa mali začleniť do ústavu národného zdravia. Ústav národného zdravia oficiálne vznikol v Skalici z rozhodnutia Povereníctva zdravotníctva dňa 1. januára 1948 a na jeho čele stál okresný lekár Ján Zálešák.¹⁶ Na otvorenie novej samostatnej budovy pre túto inštitúciu si však musel skalický okres ešte viac než rok počkať. Do prevádzky bola spustená na jar 1949. Otvorenie priestorov ústavu národného zdravia 27. marca 1949 bolo v Skalici spojené s veľkými, médiami sledovanými oslavami, na ktorých organizovaní sa podieľal aj Pavol Strauss. Zúčastnil sa na nich minister zdravotníctva Josef Plojhar a traja povereníci, vrátane povereníka zdravotníctva Milana Poláka.¹⁷ Pavol Strauss riadil Ústav národného zdravia v Skalici od 1. apríla 1949.¹⁸

Do februára 1950 zostala poštátnená nemocnica ešte v správe milosrdných bratov. Následne prevzal jej správu štát. Ako správca do nemocnice 6. februára 1950 nastúpil Jozef Jakubec z Povereníctva zdravotníctva. Meno milosrdných bratov sa stratilo aj z názvu zariadenia, ktoré sa po novom volalo Štátna okresná nemocnica v Skalici. Jozef Jakubec pôsobil vo funkcii správcu do roku 1958.¹⁹ Hoci milosrdní bratia prestali byť vlastníkami nemocnice a stratili akýkoľvek vplyv na jej správu, zostali v nej spolu so sestrami Svätého kríža naďalej pôsobiť ako ošetrovatelia. V decembri 1948 vykonávalo ošetrovateľskú prácu v nemocnici jedennásť rehoľníkov a sedemnášť rehoľníčok.²⁰

Rok 1950 bol kritickým rokom pre mužské i ženské rehole. V apríli 1950 v rámci „Akcie K“ bol násilne zlikvidovaný život väčšiny mužských rehoľných spoločenstiev. V auguste 1950 postihli zásahy v rámci „Akcie R“ ženské rehole. Milosrdných bratov pôsobiacich v nemocniciach v Skalici a v Bratislave ako výnimku spomedzi mužských reholí v tomto čase zásahy obišli. V skalickej nemocnici mohli rehoľníci, ktorých všeobecne považovali za dobrých pracovníkov, dočas-

ne zostať pracovať aj po roku 1950, avšak dlhodobo s nimi štátna moc nepočítala. Svoju službu chorým v nemocnici ďalej vykonávali aj sestry Svätého kríža.²¹ Dostavba nemocnice, ktorá sa začala v roku 1947, trvala dlhšie, než sa pôvodne predpokladala a bola dokončená na začiatku päťdesiatych rokov. Stala sa jednou z dominantných stavieb Skalice a vzbudzovala rešpekt. Na prízemí sa vyznačoval reprezentatívny vestibul a ambulancie. Na poschodiach sa umiestnili oddelenia, pričom ich počet rástol – k chirurgickému, internému a zubnému pribudlo oddelenie tuberkulózy, žensko-pôrodnice, kožno-venerologické, detsko-dojčenské i krčno-nosno-ušné oddelenie a následne ďalšie. S otvorením nových oddelení rástol počet lôžok a počet odborného personálu – lekárov a sestier.²²

V decembri 1950, v čase, keď mohol žať plody svojej práce na čele nemocnice, musel Strauss vo funkcii riaditeľa skončiť. Za nového riaditeľa bol vymenovaný lekár Eduard Prikazský.²³ Bol to rodák zo Skalice, ktorý dlhodobo zastával rôzne úradné funkcie viažuce sa k zdravotníctvu – na župe, Povereníctve zdravotníctva či okrese. Pavol Strauss zostal aj po odchode z funkcie riaditeľa primárom chirurgie.

Na začiatku päťdesiatych rokov sa v Československu uskutočnila zásadná reforma organizácie zdravotníctva. Zákon č. 103/1951 Zb. z decembra 1951 upravil jednotnú preventívnu a liečebnú starostlivosť, ktorú mal zabezpečiť štát. Následným nariadením minister zdravotníctva v júni 1952 určil, že jednotlivé zdravotnícke zariadenia sa združia v rámci okresu do okresného ústavu národného zdravia. Štátna okresná nemocnica v Skalici sa stala súčasťou okresného ústavu národného zdravia, do ktorého sa zlúčili pod jednotnú správu všetky zdravotnícke zariadenia v okrese. Z hľadiska vytvorenia zjednotenej zdravotnej služby bola Skalica priekopníkom a tieto zmeny sa tu uskutočnili ešte v roku 1951, teda skôr, než boli záväzne upravené celoštátnymi právnymi normami.²⁴

Dostupnosť aj kvalita liečby v skalickej nemocnici a ďalších zdravotníckych zariadeniach v okrese v päťdesiatych rokoch nesporne vzrastala a Strauss k tomu naďalej svojou prácou aktívne prispieval. V roku 1956 – poslednom roku, kedy pôsobil v Skalici – mala štátna okresná nemocnica 368 zamestnancov. Liečilo sa v nej spolu v tomto roku 10 823 pacientov. Nemocničná starostlivosť pre obyvateľov okresov Skalica, Malacky a Senica sa vykonávala na deviatich lôžkových oddeleniach. Celková kapacita nemocnice bola 462 lôžok.²⁵

Okrem aktívneho chirurgického pôsobenia a riadiacej činnosti si Strauss dokázal nájsť v Skalici čas aj na vedeckovýskumnú činnosť. Osobitne ho zaujal problém regenerácie periférneho nervového systému. Začal robiť pokusy na psoch a králikoch zamerané na konzervovanie a transplantáciu nervových štepov.²⁶ Významný posun predstavovalo nadviazanie spolupráce s Ústavom pre normálnu a topografickú anatómiu Lekárskej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. Strauss na svojich výskumoch spolupracoval s mladými výskumníkmi Karolom Kapellerom a Antonom Godálom. Výsledky ich niekoľkoročnej systematickej výskumnej spolupráce získali pozitívnu odozvu vo vedeckých kruhoch.²⁷

Svoje poznatky z chirurgickej praxe a neskôr aj výsledky experimentálneho výskumu Strauss publikoval. Podľa personálnej bibliografie zostavenej Ludmilou Rohoňovou a Máriou Gašparovou uverejnil od konca druhej svetovej vojny do začiatku šesťdesiatych rokov vyše dvoch desiatok odborných medicínskych článkov v slovenských a českých časopisoch.²⁸ Veľká časť z nich vyšla v časopise *Slovenský lekár*, respektíve v jeho nástupcovi *Lekársky obzor*. Strauss často publikoval aj v časopise Československej chirurgickej spoločnosti *Rozhledy v chirurgii*. Články umiestňoval i v *Bratislavských lekárskych listoch*, ktoré vydávala Slovenská akadémia vied. Lekár Ivan Hulín, ktorý s odstupom času preštudoval Straussove odborné publikácie, poukázal na jeho vysoko systematický prístup a presnú prezentáciu. Ocenil, že v takom rozsahu vôbec vznikli, keďže v tom čase boli odborné medicínske publikácie doménou pracovníkov z klinických a akademických pracovísk.²⁹

Straussovi kolegovia zo skalickej nemocnice, ktorých spomienky sa zachovali, vnímali jeho pôsobenie pozitívne. Predovšetkým oceňovali jeho organizačné schopnosti, odbornosť, všestrannosť, ktorá mu umožňovala vykonávať širokú škálu chirurgických operácií, a ochotu oboznamovať ich so svojimi vedomosťami a skúsenosťami. Mladým lekárom sa osobitne venoval, požičiaval im zahraničné odborné časopisy a prejavoval pri práci s nimi výborné pedagogické schopnosti.³⁰ Kolegovia však vnímali aj Straussovu mimoriadnu osobnosť, ktorá na nich zapôsobila, a výbornú atmosféru, ktorú dokázal vytvoriť na pracovisku. Rudolf Štefaner, ktorý robil vrchného ošetrovateľa na chirurgii, na šéfovi okrem iného ocenil, že hoci nebol prísny, mal na svojich podriadených vysoké nároky a vyžadoval od nich odborný rast a štúdium, a to nielen od lekárov, ale aj od ošetrovateľov. „Ja osobne som schop-

nejšieho lekára nepoznal. A robil som v zdravotníctve štyridsať rokov. Ale šikovnejší, charakternejší, perfektnejší človek tam nebol.⁴⁵¹

Napokon sa ukázalo, že ani Pavol Strauss neunikne pozornosti režimu a stane sa v istej podobe jednou z obeť jeho perzekúcií. V marci 1956 ubehlo presne desať rokov od momentu, keď začal svoju cestu chirurga v Skalici, zároveň sa však blížila chvíľa, keď malo toto obdobie prísť k svojmu vynútenému koncu. Keď bol v roku 1955 spolu s ďalšími 45 zamestnancami osobitne vyznamenaný za svoju prácu v nemocnici,³² netušil, že zakrátko bude všetko inak.

Rok 1956 priniesol skalickej nemocnici viaceré personálne zmeny. Najvýraznejšia nastala na mieste riaditeľa okresného ústavu národného zdravia. Z funkcie odišiel Eduard Príkazská vystriedal ho Ján Krištofik.³³ Ďalšou zmenou v roku 1956 bolo odstránenie rehoľného personálu z nemocnice, ktorý bol dovtedy jej úplne samozrejmom súčasťou. Jeho výmenu za civilný označilo vedenie nemocnice spolu s dobudovaním detského oddelenia za „najdôležitejšiu prácu v roku 1956“.³⁴

V tomto čase však zo svojich miest museli odísť aj viacerí primári lôžkových oddelení a boli nahradení novými.³⁵ K primárom, ktorých sa výmena dotkla, patrili aj Pavol Strauss. Mraky sa nad ním sťahovali postupne. Podľa Straussa súviselo jeho odstránenie so snahou „miestnych i vzdialenejších kruhov“ zbaviť sa riaditeľa Príkazského, kvôli čomu prišlo k vyšetrovaniu medzi pacientmi i v nemocnici. V rámci neho sa so Straussom stretli pracovníci Povereníctva zdravotníctva. Počas dlhého rozhovoru mu okrem iného vyčítali jeho neskrývané náboženské presvedčenie. Podľa svojich spomienok im Strauss nakoniec povedal: „Neviem, čo má môj vnútorný postoj čo robiť s kvalitou mojej práce ako vedúceho chirurgického oddelenia. Čo koho do toho, či sa vo voľných chvíľach zaoberám lepením známok, chytaním rýb, alebo meditáciou. A vôbec, dokážte mi, že je hmota večná a ja si pred ňou klaknem.“⁴⁵⁶ Po niekoľkých mesiacoch dostal Strauss dekrét, ktorým bol preložený zo skalického okresného ústavu národného zdravia do nitrianskeho. Tam mu však prideliť len miesto chirurga na poliklinike. Do Nitry nastúpil Strauss v októbri 1956 a prežil tam celý svoj ďalší život.

Skončila sa vyše desaťročná etapa života, ktorú Strauss vnímal ako veľmi šťastnú, ako „roky radostnej práce, hoci s bežnými starosťami a úskaliaми života chirurga, úspechy aj neúspechy, ale plné študijného a pracovného elánu“.³⁷ Ne-

dobrovoľný odchod znášal veľmi ťažko a neraz sa myšlienkami i perom k nemu vracal. Hovoril o ňom ako o „krachu“.³⁸ Podľa spomienok manželky to bola jeho najhoršia chvíľa v živote a po tom, ako sa dozvedel o preložení, tri dni nespál a chodil celé noci pod dome.³⁹ Považoval to za nespravodlivosť, prejav neúcty voči dlhodobej zodpovednej práci a výsledkom, ktoré dosiahol ako lekár, vedúci oddelenia i ako riaditeľ. Predovšetkým sa ale ťažko zmieroval s vedomím, že prišiel koniec príležitosti naplno pracovať ako chirurg a pravidelne operovať. Nemohol sa ubrániť trpkému pocitu, že ide o trestuhodné mrhanie schopnosťami a erudíciou nadobudnutou náročným štúdiom a nenahraditeľnou dlhodobou praxou, a to nesporne o to viac, že pri jeho práci išlo o záchranu ľudských životov.

Odchod Straussa zo Skalice bol trpkou chvíľou nielen pre neho a jeho rodinu, ale aj pre priateľov a mnohých občanov Skalice, kde bol všeobecne známy a rešpektovaný. Ťažko to znášali aj jeho pacienti. Nielen preto, že to bol – povedané slovami Skalického Antona Srholca – „na vtedajšie pomery najznámejší chirurg na Slovensku“⁴⁰ ale aj pre ľudské vlastnosti, ktorými si získal ich úctu. Mária Straussová o chvíľach odchodu, keď sprevádzala svojho manžela, povedala: „Keď sme odchádzali zo Skalice, takí ťažší pacienti aj plakali; jeden sa hodil na tú kishu, čo sme mali nachystanú a plakal, čo on bude robiť. A pri odchode, to bolo už tak okolo 10-tej večer, október, súmrak – v každom obloku, kde sme šli, nás odprevádzali baterkami...“⁴¹

¹ STRAUSS, Pavol: *Človek pre nikoho*. Bratislava : DAKA, 2000, s. 88.

² STRAUSS, Pavol: *Sám o sebe – Staré smidky III*. In: *Listy PS*, 2010, č. 12, s. 24.

³ Archív Farského úradu Skalica. Pamätní kniha od 24. IX. 1919, rok 1945, 1946.

⁴ *25 rokov nemocnice v Skalici*. Bratislava : Obzor, 1969, s. 18.

⁵ Štátny archív v Trnave, pracovisko Archív Skalica (ďalej Archív Skalica), f. Okresný národný výbor v Skalici, č. 355/1948. Ročný výkaz o rozčlenení nemocníc, 3. 8. 1946.

⁶ STRAUSS, Pavol: O chirurgii v Zürichu. In: *Slovenský lekár*, roč. 9, 1947, č. 1, s. 22 – 28.

⁷ STRAUSS, Jozef: Synovo vyznanie o otcovi. In: *Listy PS*, 2018, č. 31, s. 24.

⁸ STRAUSS, Pavol: *Sám o sebe – Staré smidky III*, s. 24.

⁹ STRAUSS, Pavol: *Človek pre nikoho*, s. 88.

¹⁰ Archív Skalica, f. Mestský národný výbor v Skalici, Zápisnice miestneho akčného výboru NF 1948. Zápisnica zo zasadnutia MAV v Skalici, 28. 2. 1948.

¹¹ Archív Skalica, f. Okresný národný výbor v Skalici, Zápisnice zo zasadnutia Rady ONV, DOSK a OAV za rok 1948. Zápisnica zo zasadnutia OAV v Skalici, 28. 2. 1948.

¹² Archív Skalica, f. Milosrdní bratia v Skalici, šk. č. 2. Výmer ONV v Skalici, 18. 3. 1948.

¹³ Archív Skalica, f. Okresný národný výbor v Skalici, č. 2590/1948. List Nemocnice Milosrdných bratov ONV v Skalici, 17. 11. 1947.

¹⁴ Archív Skalica, f. Obvodný úrad miestnych národných výborov v Skalici, rok 1949. Zápisnica, 14. 2. 1949.

¹⁵ Archív Skalica, f. Zbierka kroník miest a obcí. Kronika Skalice, 4. diel, s. 179 – 180.

¹⁶ Archív Skalica, f. Okresný národný výbor v Skalici, č. 6604/1947. Listy Povereníctva zdravotníctva ONV v Skalici, 19. 12. 1947.

¹⁷ Archív Skalica, f. Zbierka kroník miest a obcí. Kronika Skalice, 4. diel, s. 308 – 309.

¹⁸ Archív Skalica, f. Okresný národný výbor v Skalici, č. 401/1949. List prezídia Povereníctva zdravotníctva P. Straussovi (odpis), 14. 3. 1949.

¹⁹ Archív Farského úradu Skalica. Pamätní kniha od 24. IX. 1919, rok 1950; *25 rokov nemocnice v Skalici*, s. 54; HOFERKA, Martin: Milosrdní bratia. In: *Skalica*. Zost. V. Drahošová. Skalica : Mesto Skalica, 2014, s. 706 – 707.

²⁰ Archív Skalica, f. Okresný národný výbor v Skalici, č. 355/1948. Mesačný výkaz liečebných ústavov, 31. 12. 1948.

²¹ KOŠÍK, Eudovít: Nútneý odchod františkánov zo Skalice. In: *Likvidácia rehoľi a ich život v ilegalite v rokoch 1950 – 1989*. Zost. P. Jakubčín. Bratislava : Ústav pamäti národa, 2010, s. 76 – 80; DUBOVSKÝ, Ján Milan: *Akcia Kláštory : Komunistický režim na Slovensku v boji proti mužským rehoľiam v rokoch 1949 – 1952*. Martin : Matica slovenská, 1998, s. 113, 150; HOFERKA, Martin: Milosrdní bratia, s. 707.

²² Archív Skalica, f. Zbierka kroník miest a obcí. Kronika Skalice, 4. diel, s. 422 – 423; *Skalický okres : 15 rokov na ceste k socializmu 1945 – 1960*. Skalica : Byro OV KSS a rada ONV, 1960, s. 97.

²³ Archív Skalica, f. Zbierka kroník miest a obcí. Kronika Skalice, 4. diel, s. 387.

²⁴ Archív Skalica, f. Zbierka kroník miest a obcí. Kronika Skalice, 5. diel, s. 67 – 68.

²⁵ Archív Skalica, f. Zbierka kroník miest a obcí. Kronika Skalice, 5. diel, s. 430 – 431.

²⁶ STRAUSS, Pavol: *Človek pre nikoho*, s. 88.

²⁷ KAPELLER, Karol: Výskumná spolupráca s primárom chirurgického oddelenia nemocnice v Skalici MUDr. Pavlom Straussom. In: *Listy PS*, 2009, č. 10, s. 18.

²⁸ *Pavol Strauss : personálna bibliografia*. Zost. E. Roňová, M. Gašparová. 2. rozšírené vydanie. Martin : Slovenská národná knižnica, 2012, s. 15 – 19 [online]. Dostupné na: http://www.snk.sk/images/Edicna_cinnost/Zborniky/Strauss_Pavol_bibliografia_2_vyd.pdf [citované 18. 7. 2018].

²⁹ HULÍN, Ivan: Odborno-medicínske zhodnotenie publikácií MUDr. Pavla Straussa : Chronologický rozbor publikácií, ktoré sú z pozostalosti osobného archívu autora. In: *Listy PS*, 2009, č. 10, s. 19.

³⁰ TEDLA, Ján: Spomienky začínajúceho lekára na primára MUDr. Pavla Straussa. In: *Listy PS*, 2009, č. 10, s. 6.

³¹ Do Skalice za MUDr. Pavlom Straussom : Prepis rozhlasovej relácie, ktorá odznela v rádiu Regina 25. 3. 2016 : Autorka relácie: Andrea Eliášová. In: *Listy PS*, 2016, č. 29, s. 16.

³² Archív Skalica, f. Zbierka kroník miest a obcí. Kronika Skalice, 5. diel, s. 332.

³³ *25 rokov nemocnice v Skalici*, s. 51.

³⁴ Archív Skalica, f. Zbierka kroník miest a obcí. Kronika Skalice, 5. diel, s. 431.

³⁵ TEDLA, Ján: Spomienky začínajúceho lekára na primára MUDr. Pavla Straussa, s. 5.

³⁶ STRAUSS, Pavol: *Človek pre nikoho*, s. 82 – 83.

³⁷ STRAUSS, Pavol: *Človek pre nikoho*, s. 88.

³⁸ STRAUSS, Pavol: *Človek pre nikoho*, s. 137.

³⁹ Spomienky pani Márie Straussovej. In: *Listy PS*, 2006, č. 5, s. 9.

⁴⁰ SRHOLEC, Anton: MUDr. Pavol Strauss v Skalici. In: *Listy PS*, 2006, č. 5, s. 10.

⁴¹ Spomienky pani Márie Straussovej, s. 9.

Valné zhromaždenie 27. októbra 2018 v Liptovskom Mikuláši

Spolok priateľov MUDr. Pavla Straussa • LISTY PS - Reg. číslo: MK SR 3209/2004, číslo 33-34, august 2019; Redakčná rada: Martin Koleják, Jozef Šišila; Výkonný redaktor: Július Rybák; Na čísle spolupracovali: Július Rybák ml., Jozef Šišila; Adresa redakcie: Múzeum Janka Kráľa, Námestie osloboditeľov 31, tel.: 044/5621 580, e-mail: zuslm@svslm.sk; Číslo účtu: 2923832760/1100, IČO: 37907751; Tlač: Print Master, Lipt. Mikuláš, e-mail: printmaster.lm@gmail.com; Počet výtlačkov: 500; ISSN 2453-9333.

Telink